

# פרשת קרח א ויקח קרח בן־יצחק בן־לי ודתן ואבירם בני אֶלִיָאב ואון בן־פֶּלֶת בני ראובן:

halkın en üst konumunda yer almaktaydılar. Korah'ın babası olan Yitsar, Amram'ın ikinci oğlu olduğu için, Korah, Keat ailelerinin başkanı olma hakkının kendisine ait olduğunu düşünüyordu. Ama bu konum, Amram'ın en küçük oğlu Uziel'in oğlu Elitsafan'a verilince Korah bundan büyük öfke duymuştur (*Midraş – Tanhuma* 1; *Midraş – Bamidbar Raba* 18:1; Rabenu Behaye). Korah bunun yanında Aaron'un *Koen Gadol* mevkiini almasını da kıskanmıştır (bkz. p. 10). Yine de Korah, isyan etmek için o zamanın uygun olmadığını görmüştü; zira Moşe, kırk gün kırk gece süren duaları sayesinde Altın Buzağı gibi son derece ağır bir olayın nispeten hafif bir şekilde cezalandırılmasını sağlamış olduğu için o sırada halkın gözünde son derece popülerdi ve ona karşı isyana kalkışmak hiç de akıl kârı değildi. Bu nedenle Korah, Aaron'un yüksek konumunu, *behorlar* da Leviler'in kendi yerlerini almalarını ses çıkarmadan kabullenmek zorunda kalmışlardı. Ancak bunun ardından meydana gelen bazı olaylar, halkın bir kesiminin Tavera'daki ateşle yanması ve Bene-Yisrael'in Kivrot Ataava'daki yiyecek isyanının ardından ağır bir şekilde cezalandırılması, Moşe'nin etkisiz kalmaya başladığı konusunda şüphelerin doğmasına yol açmıştır. Sonrasında casusların neden olduğu günahla o neslin Erets-Yisrael'e girmekten men edilmesi, Moşe'nin duasının da çöldeki ölümlerin sadece aşamalar halinde gerçekleşmesini sağlamakla kalıp tamamen iptal edememesi, halkın Moşe'ye karşı tavrında önemli bir değişiklik yaratmıştır. Korah için bu bulunmaz fırsattır. Yanına topladığı kişiler de, büyük olasılıkla, *Koenliğin* sadece Aaron'un ailesine sınırlandırılmasından rahatsızlık duyan *behorlar*dır. Moşe de bu nedenle test olarak herkesin kor kürekleriyle tütsü yakmasını söylemiş ve sadece gerçekten *Koen* olarak seçilenin tütsüsünün kabul edileceğini belirtmiştir (p. 6-7).

**1. Levi'nin oğlu...** – Korah'ın soyağacının Yaakov'un üçüncü oğlu Levi'ye kadar verildiğini, ama Yaakov'dan bahsedilmediğini görmekteyiz. Aslında normal şartlarda Tora ya da genel olarak *Tanah*, bir kişinin soyağacını Yaakov'a kadar vermez. Ama Korah'ın da dâhil olduğu bir soyağacının başka bir yerde, Leviler'in *korbanlara* müzikle eşlik etmelerinden bahsedilirken,

Yaakov'a kadar verildiği görülmektedir (*Divre Ayamim* I 6:22-23). Dolayısıyla aynıısının burada yapılmayıp Levi'ye gelince durulması ve Yaakov'dan bahsedilmemesi dikkat çekicidir (*Mizrahi*). *Midraş (Tanhuma* 4 ve *Bereşit Raba* 98:5) bunun nedeninin, Yaakov'un, kendi isminin isyan amaçlı toplanışlarla bağdaştırılmasını istememesi olduğunu belirtir (bkz. *Bereşit* 49:6 açık.). Bu nedenle, isyanın ön planda olduğu bu bölümde, Korah'ın soyağacı Yaakov'a kadar uzatılmamıştır (*Raşi*).

Korah'ın isyanının kökünde, ne kadar erdemli kişiler olsalar da, kendi atalarının, kötülüğe yönelik belli belirsiz eğilimleri etkisiz kılmaktaki başarısızlıklarının yer aldığını düşünmek yanlış olmaz. Nitekim Hahamlarımız, bu pasukta geçen kişilerin her birinin ismini farklı bakışla ele alırlar ve bu isimlerde, söz konusu kötü eğilimlere yönelik mecazi atıflar keşfederler. Örneğin Korah'ın ismi "**Korha** – **Kel Bölge**" (*Vayikra* 21:5; ayrıca bkz. *Devarim* 14:1 açık.) sözcüğüyle bağlantılı görülür; bu da asilerin toprak tarafından yutulmasıyla, Bene-Yisrael içinde bir nevi "kel bölge"nin yaratıldığına işaret eder (*Talmud – Sanedrin* 109b). Yaakov'un duası Korah'ın isyanında kendisine yönelik herhangi bir ithama yer olmaması yönündedir ve Tanrı'nın bu isteğe cevap verip bu listede onun ismini kaydetmemesi de, Yaakov'un gerçekten kusursuz bir *tsadik* oluşunun onayıdır (*Gur Arye*).

**Korah** – Bkz. *Şemot* 6:18 ve 6:21. Geleneksel bilgilere göre Korahson derece zengin biriydi. Bunun kaynağı, Yosef'in Mısır'da gizlediği üç büyük defineden birini Korah'ın bulmuş olmasıdır (*Talmud – Pesahim* 119a; *Talmud – Sanedrin* 110a; p. 19, *Targum Yonatan* o.ç.; Josephus Flavius, *Eski Dönemler* 4:2:2).

**Reuven-oğulları[ndan]** – Bu ifade *Datan*, *Aviram* ve ikisinin babası *Eliav* ile *On* ve babası *Pelet*'i tanımlamaktadır. Bunların hiçbirisi *Reuven*'in doğrudan oğlu değildir (*Gur Arye*; bkz. *Bereşit* 46:9; *Şemot* 6:14; *Bamidbar* 26:5-9). Dolayısıyla bu ifadenin anlamı, "Reuven kabilesine mensup" şeklindedir (*Raşi*). *Datan* ve *Aviram*'ın babası olan *Eliav*, *Palu*'nun oğlu, *Reuven*'in de torunudur (26:5, 26:8). Bir görüşe

## Korah

[83. Korah'ın İsyanı]

16

<sup>1</sup> Levi'nin oğlu Keat'ın oğlu Yitsar'ın oğlu Korah, [yanında] Reuven-oğulları[ndan], Eliav'ın oğulları Datan ve Aviram ile Pelet'in oğlu On [olmak üzere, muhalif bir konum] aldı.

16.

❧ **Çölde isyan.** Halkın [yiyecek/su sıkıntısı ya da, Tanrı ile Yisrael arasında aracılık yapmak üzere Moşe'nin yerini alacak bir "yol gösterici" ihtiyacı gibi] belirli bir problem nedeniyle şikâyet ettiği önceki olayların aksine; bu perasada, Moşe ve Aaron'u ulusun liderliğinden uzaklaştırma amaçlı açık ve doğrudan bir isyanla karşılaşmaktayız. İsyanın elebaşı, Levi kabilesinden, Moşe ve Aaron'un kuzeni olan Korah'tır. Başarılı olmak için kendisini destekleyecek taraftarlar kazanması gerektiğinden, Korah, toplumsal bir kahraman tavrıyla davranmış ve bu şekilde Moşe'yi insanların gözünden düşürmek istemiştir.

Bir görüşe göre Korah'ın isyanı, Mişkan'ın açılışının ardından, *behor*ların yerine Leviler'in atanmasının ve Aaron ile oğullarının, *korban* işlemlerini uygulayacak tek yetkili grup – "Koenler" – olarak seçilmelerinin ardından gerçekleşmiştir. Korah bir *behor*dur (bkz. Şemot 6:21); dolayısıyla halk içinden önemli bir kısmı [ya da hepsi] kendisi gibi *behor* olan toplam iki yüz elli kişiyi kolayca saflarına çekebilmiştir. Elbette ona tüm *behor*lar katılmış değildir; zira önce de görüldüğü üzere Bene-Yisrael'deki *behor* sayısı bundan çok daha fazladır (3:43). Yine de Korah'ın yanında topladıkları, p. 2'den de anlaşıldığı üzere, halkın liderleri konumundaki yüksek düzeyli kişilerdir. Ayrıca, isyana liderlik eden Korah'ın yanında yer alan diğer elebaşları Datan, Aviram ve On da, *behorluk* hakkını Yosef'in soyuna kaptıran Reuven kabilesine mensuplardır (bkz. Bereşit 48:5) ve *behorluk* hakkının Yosef'in soyuna ait olması konusunun, Moşe tarafından, Efrayim kabilesine [ve dolayısıyla Yosef'in soyuna] mensup olan en yakın takipçisi Yeoşua'yı ön plana çıkarma amacıyla uydurulduğunu öne sürmüşlerdir. Dahası *behorluk* hakkının anlamı, Erets-Yisrael'de diğer kabilelere göre iki kat paydır ve Reuven kabilesi bu haktan mahrum edildiğini hissetmektedir (*Meam Loetz*). Kısacası, bu görüş doğrultusunda, isyanın temelinde, yine [tüm

Bereşit kitabının genelinde karşımıza çıkan] *behorluk* kavgası var gibi görünmektedir. Bunun yanında, Korah'ın yanında toplanan diğer bazı Leviler de, Aaron'un ailesi olan Koenler'in hizmetine verilmiş oldukları için içerlemiş olabilirler (İbn Ezra). Bu görüş doğrultusunda, ayaklanmanın 1 Nisan 2449'daki Mişkan açılışının hemen ardından patlak verdiği söylenebilir. Bu durumda isyan *Perek* 8'de anlatılan olaylardan hemen sonra gerçekleşmiştir. Tora'nın kronolojik sırayı takip etmemesinin ise belirgin bir nedeni yoktur (bkz. 17:28 ačk.). Başka görüşlere göre bu olay Hatserot'ta meydana gelmiştir (Devarim 1:1, Raşi o.a. Bkz. 11:35, 12:16). Tüm bu görüşlere göre, Tora, casuslarla ilgili olaydan Miryam'ın ölümüne (20:1) kadar olan sürede meydana gelen hiçbir olayı kaydetmemiştir.

Ramban ise, sürekli olarak bağlı kaldığı görüşü doğrultusunda, her ne kadar Tora'nın kronolojik sırayı takip etmediği yerler varsa da (bkz. 9:1-3 ačk.), eğer bunu açık bir şekilde ortaya koyan ifadeler yoksa Tora'da anlatılan olayların bu sıra bozulmadan verildiğini belirtir. Burada metinde kronolojik sıranın takip edilmediğini belirten bir ifade yoktur. Dolayısıyla, burada anlatılan isyanın, casuslarla ilgili olaydan sonra meydana geldiği söylenebilir. Nitekim bu bölüm içinde isyancıların çölde ölmeye mahkûm olduklarını ima eden sözlerini okumaktayız (bkz. p. 13-14). Bu durumda Korah'ın, isyan etmek için Tanrı'nın vermiş olduğu kırk yıllık çölde dolaşma ve Erets-Yisrael'e girmeme cezasını çok iyi bir fırsat olarak gördüğü sonucuna varılabilir (Abravanel; bkz. p. 14. Konuların sıralaması konusundaki bu görüşü paylaşan diğer kaynaklar: *Sefer Ayaşar*; Josephus Flavius, *Eski Dönemler* 4:2:2).

Hahamlarımız, Korah'ın kişisel memnuniyetsizliğinin, daha önce başlamış olduğunu öğretirler. Korah'ı rahatsız eden şey, Elitsafan ben Uziel'in Keat ailelerinin başkanı konumuna getirilmesidir (bkz. 3:30). Keat'ın oğulları, yaş sıralamasına göre Amram, Yitsar, Hevron ve Uziel'di (Şemot 6:18). Amram'ın çocukları olan Moşe ve Aaron

בַּיָּקְמוֹ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁי

מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם נְשִׂאִי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד  
אַנְשֵׁי-שָׁם:

la çağrılanlar”) ifadesi, başka yerde bu kişilerin tanımlanması için kullanılan **Kerue A-Eda** (“*toplum temsilcileri*”; bkz. 1:16 açk.) terimiyle benzerlik taşımaktadır. Rabenu Behaye buradan yola çıkarak, Tora’nın tarzından nezaket dersi alınabileceğine işaret eder. Kabile liderleri Mizbeah’a başışta bulundukları zaman, Tanrı’ya büyük yakınlık göstermişler ve bunun karşılığında isimlerinin zikredilmesiyle onurlandırılmışlardır. Burada, günahkâr bir tutum sergilediklerinde ise, onlardan doğrudan isimleriyle bahsedilmemiş, sadece haklarında ipuçları verilmiştir.

Midraş’ın verdiği başka bir olasılığa göre, bu kişiler her kabilenin yüksek kurullarının (*Sanedrinler*) başlarıdır. *Talmud*, Vayikra 23:2’de geçen sözcükleri dayanak göstererek, **Kerie Moed** ifadesini “özel vakitleri belirleme yetkileri olan kişiler” şeklinde açıklar. Dolayısıyla bu kişiler, yüksek *Bet-Din* üyeleri olarak, bir yılın artık olup olmadığına bile karar verebilecek düzeyde insanlardır (*Talmud – Sanedrin* 110a; bkz. Vayikra 23:2 açk.). Her durumda, bunlar sözü geçen, Buluşma Çadırı bölgesinde düzenlenen önemli toplantılara danışman olarak çağrılan “*isim sahibi insanlardır*”. Böylesine saygın bir topluluğun varlığı, doğal olarak, Korah’ın öne sürdüğü tezlerin inanılabilirliğini arttırmıştır.

Sforno’ya göre pasuğun çevirisi şöyledir: “[Korah ve yanındakiler] cemaat başkanları olup [genel] kurula çağrılan isim sahibi iki yüz elli kişi ile birlikte Moşe’nin [ve o sırada Moşe tarafından davaları görülen] Yisrael’e mensup insanların önüne dikildiler”. Sforno, Korah’ın tam da Moşe’nin huzurunda çok sayıda insandan oluşan bir kalabalık olduğu sırada isyanı başlattığını belirtir. Yanındaki iki yüz elli kişi ise isyana dâhil olduklarını hemen göstermemiş, orada rastgele bulunan önemli kişiler gibi Korah’ın sözlerini dinledikten sonra ona hak veren bir tavır takınmış, böylece o sırada Moşe’nin huzurunda bulunan halk kitlesini de kolayca etkileyerek yanlarına çekmişlerdir.

Öte yandan *Midraş*, Korah’ın bu iki yüz elli kişiye tamamen *tehelet* renginde (bkz. 15:38 açk.) [dört

köşeli] giysiler giydirerek onları Moşe’nin karşısına çıkardığını anlatır [Rabenu Behaye’ye göre ilk pasuktaki “*aldı*” sözcüğü de, “bu giysileri aldı” imasını taşımaktadır]. Moşe’ye sorar: “Tümüyle *tehelet* renginde olan bir üstluge *tsitsit* takmak gerekir mi?” Moşe “evet, gerekir” diye cevap verince hep birlikte onu alaya alırlar: “Böyle şey olur mu?” derler. “Başka cins bir üstlugin *tsitsit* yükümlülüğünü dört köşesindeki birer *tehelet* iplik yerine getirebiliyorsa, tümüyle *tehelet* iplikten yapılmış bir giysi kendi *tsitsit* yükümlülüğünü nasıl yerine getiremez?” *Midraş*, Korah’ın isyanının, *tsitsit* emrinin verildiği önceki bölümün hemen ardından anlatılmasının amacının bu olaya bir gönderme yapmak olduğunu belirtir. Başka bir deyişle Korah, yeni verilmiş bir mitsvanın kendince mantıksız bir yanıyla alay ederek Tanrı’nın böyle bir emir vermiş olamayacağını, dolayısıyla tüm bunların Moşe’nin uydurması olduğunu ima etmiştir. Daha sonra Korah devam ederek başka bir soru sorar: “*Sefer-Toralarla* dolu bir evin kapısına *mezuza* takmak gerekir mi?” Moşe “evet, gerekir” diye cevap verince tekrar gülüşmeler başlar. “Tora’da bir sürü peraşa varken, sen *Sefer-Toralarla* dolu bir evin *mezuza* yükümlülüğünün hâlâ devam ettiğini söylüyorsun. O kadar *Sefer-Tora* bu yükümlülüğü gideremezken, bunu sadece iki peraşa (=paragraf) içeren *mezuza* nasıl yapsın? Anlaşılan tüm bu emirleri sen kafandan uyduruyorsun” der Korah (*Midraş Tanhuma* 2; Raşi; *Daat Zekenim*).

Rabi Mordehay Eliyau, Korah’ın neden özellikle *tsitsit* ve *mezuza* mitsvalarını kullandığını şöyle açıklar: Korah üzerinden mitsva yükümlülüğünü tamamen atmak istediği için, herhangi bir dış korumaya ihtiyacı olmadığını herkese göstermek istemiştir. Zira *tsitsit* mitsvası insana tüm mitsvaları hatırlatarak onu günahahtan korur. Benzer şekilde *mezuza* da Yahudi evi için Tanrısal koruma sağlar. Bu iki mitsvanın temelinde saf Tanrı korkusu ve mitsva uygulaması konusunda alışkanlık vardır. Sonuç olarak Korah son derece kibirli olduğu için hiçbir korumaya ihtiyacı olmadığını öne sürerek böbürlenmiştir. Bu nedenle, Moşe ve Aaron’u alaya almak için özellikle bu iki mitsvayı hedefleyerek onlarla ilgili kuralları çarpıtma yolunu seçmiştir (*Kol Tsofayih*,

<sup>2</sup> [Bunlar] Bene-Yisrael'den, cemaat başkanları [ve genel] kurula çağrılan isim [sahibi] insanlar [olan] iki yüz elli kişi [ile birlikte] Moşe'nin karşısına dikildiler.

göre, On'un babası Pelet, Reuven'in oğlu Palu ile bağdaştırılabilir (*Daat Mikra*).

Korah'ın birçok yandaşı Reuven kabilesine mensuptur. Oysa burada sayılan Datan ve Aviram birer *behor* değildirler (bkz. 26:9). Bu isyana yine de bulaşmış olmalarının tek belirgin nedeni, Reuven kabilesinin, *Mişkan*'ın güneyinde kamp kurmuş olan Keat ailelerinin komşusu olmasıdır (bkz. 2:10, 2:30). Dolayısıyla Korah'a olan yakınlıkları, Reuven kabilesinden birçok kişiyi de felakete sürüklemiştir. “Vah Raşa'ya, Vah Komşusuna” (*Mişna – Negaim* 12:6; Raşi; bkz. 3:38 açık.).

**[Muhalef bir konum] Aldı – İbranice Vayikah.** Yani tam çeviriyle “aldı”. Tora, Korah'ın tam olarak neyi “aldığını” açıklamakta değildir. Bir görüşe göre Korah kendisini isyankâr bir tavır almaya yönlendiren kalbinin önerisini “almıştır” (Ramban). Bu, önceki peraşanın sonunda verilen “kalbin yoldan çıkarıcı dürtülerine kapılmama” emriyle alakalı görülebilir. Sonuç olarak Korah bu dürtüye kapılarak, yandaşlarıyla birlikte “ayrılmış” (Onkelos'un çevirisi) “bir isyan başlatmıştır” (Rabi Arye Kaplan'ın çevirisi). “Kendisini” toplumdan bir kenara “almış” ve *Koenlik* müessesesine karşı çıkmıştır (Raşi). Halktan ayrılarak ikilik yaratmıştır (*Midraş – Tanhuma* 2; Raşi). İbn Ezra'ya göre Korah, bu isyan için kendisine “[yandaşlar] almıştır”. Ya da özellikli olarak pasukta bahsi geçen Datan, Aviram ve On'u “almıştır”. Benzer şekilde Sforno'ya göre Korah, yanındaki Datan, Aviram ve On'la birlikte, [sıradaki pasukta bahsi geçen], büyük kurul üyeleri olan iki yüz elli kişiyi ikna ederek saflarına katmıştır (*Midraş – Tanhuma* 1; Raşi; Ramban; Raşbam) Tüm bunlar pasuğun basit anlamına göre yapılan olası açıklamalardır. Çevirimiz bunları toplu halde karşılamaya çalışan serbest bir bakışı yansıtmayı amaçlamaktadır.

*Talmud*'da (*Sanedrîn* 109b) Reş Lakış şu açıklamada bulunur: “Korah kendisine kötü bir anlaşıma aldı”. Raşi'ye göre bunun anlamı, Korah'ın başlattığı çekişme nedeniyle kendi başını belaya sokmuş olmasıdır. Öte yandan, Raşi buradaki açıklamasında Korah'ın neden bu işe girdiğini sorgular. Ve şu açıklamayı yapar: Korah, kendi neslindeki birçok insan gibi *Ruah Akodeş*'i hak etmiş, oldukça üst düzeyde ve çok akıllı bir insandı. Bu düzeyi sayesinde gelecek nesillerini

görebilmiş ve kendisinden peygamber Şemuel gibi, bazı açılardan Moşe ve Aaron'la denk kabul edilen (bkz. *Teilim* 99:6; *Talmud – Taanit* 5b), ilk iki kral Şaul ve David'i meshetmiş müthiş kutsiyet düzeyine sahip bir şahsiyetin çıkacağını öğrenmiştir. Şemuel, hep baba tarafından olmak üzere Korah'ın soyunda on altıncı nesildir (bkz. *Divre Ayamim* I 6:18-22). Korah bunu görünce “böyle bir torunum olacağına göre, ben bu işten galip çıkacağım” sonucuna varmıştır. Bunun yanında Korah *Bet-Amikdaş*'ta görev yapan her biri *Ruah Akodeş*'e hak kazanmış yirmi dört Levi ailesinin kendi soyuna mensup olduğunu da görmüştür. Bunların on dört tanesi, Korah'ın on sekizinci nesil torunu olan (*Divre Ayamim* I 6:18-22) Eman'ın soyu iken (*Divre Ayamim* I 25:5), diğer on tanesi de yine Korah'ın soyundan gelen *Bet-Amikdaş*'taki on tane kapı nöbetçileri grubudur (*Divre Ayamim* I 26:1, 26:14, 26:17, *Midraş – Bamidbar Raba* 18:8, Raşaş o.a.). Tüm bunları gören Korah, “Benden bu kadar büyük insanlar çıkacak iken ben sessiz mi kalayım?” demiştir. Ancak Korah'ı, kendi bilgeliği, yüksek düzeyi ve peygamberlik gücü yanıltmıştır. Tüm bunlar gerçekleşmiştir; ama onun değil, son anda *teşuva* yapıp hayatta kalan çocukları sayesinde. Yine de, Korah'ın bu isyanı sonrasında Moşe'nin peygamberlik ve liderliği, Aaron'un da *Koenlik* pozisyonu bir daha sorgulanamayacak şekilde güçlenmiş, Korah'ın alay ettiği (bkz. s.p. açık.) mitsvaların Moşe tarafından uydurulmuş değil, Bizzat Tanrı tarafından verildiği herkesçe bilinmiştir. Bu da büyük bir *Kiduş Aşem*'e yol açmıştır. Ama tüm bunlar olurken, Korah hem bu dünyayı, hem de gelecek dünyayı kaybetmiş, kendisini ve yanındakileri yok oluşa sürüklemiştir. Bu bakımdan, Korah “kendisine kötü bir anlaşma almıştır”. Çok büyük insanlardan müteşekkil görkemli bir soya sahip olmuş, ama kendisi yok olmuştur (*Haftanın Peraşası Broşürü* 5758, Korah peraşası).

**2. [Genel] Kurula çağrılan – İbranice Kerie Moed.** Ya da “[çeşitli vesilelerle] Buluşma [Çadırı'na] çağrılan” (İbn Ezra; krş. Raşbam). Benzer şekilde “kuruldaki temsilciler” (*The Living Torah*). Tora, Korah'ın yandaşlarının itibarlı ve ünlü insanlar olduklarını bildirmektedir. *Midraş*'a göre bu kişiler arasında nüfus sayımı sırasında Moşe ve Aaron'a eşlik eden kabile liderlerinin bazıları da vardır (1:5 v.d.). Nitekim burada kullanılan *Nesie Eda Kerie Moed* (“cemaat başkanları, kuru-

ג וַיִּקְהֲלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב-לָכֶם

3

כִּי כָל-הָעֵדָה כָּל־הָעָם קָדְשִׁים וּבְתוֹכְכֶם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשֵּׂא

עַל-קֹהֵל יְהוָה: ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו: 4

den en basitine kadar, tüm Yahudiler'in içsel bir kutsiyetle dolu olduğu doğrudur. Nitekim Tanrı, Bene-Yisrael'in "bir Koenler krallığı ve kutsal bir ulus" olduğunu söylemiştir (Şemot 19:6). Ancak bu "potansiyel" kutsiyet yeterli değildir. Kutsiyetin, insanın kişisel özelliklerine ve erdemlerine dayanan bir başka özelliği de vardır. Kişi kendini ne kadar geliştirirse, kutsiyet derecesi de o kadar artar. Bu bölümdeki bütün konuşmalarında, Korah, sadece toplumun bütününe ait, genel kutsiyete değinmiştir. Moşe ise bundan hiç bahsetmemekte, sadece Tanrı'nın seçtiği özel bireyler olduğunu belirtmektedir (p. 5 ve 7). Ulusun potansiyel kutsiyetinin elbette Moşe de farkındadır; ama liderliğin kişisel erdemlere dayandığını ve Aaron'un, kendisini eleştirenlerden, işte tam olarak bu nedenle üstün olduğunu eklemiştir (Rabi Yosef Dov Soloveitchik).

**Tanrı aralarında** – Ya da "Tanrı'nın Şehinası aralarında" (*Targum Onkelos*).

**Kendinizi ... yükseltiyorsunuz** – "Sen – Moşe – kendine krallık pozisyonunu aldıysan (krş. Devarim 33:5), bari kardeşine de *Koen Gadol* mevkiini vermeseydin (Raşi; krş. İbn Ezra). Üstelik *Mişkan*'ın açılışına hazırlık yapılan yedi günde de *Koen Gadol* görevini sen yaptın. Bu yetmez gibi sadece Aaron değil, onun soyu da ebediyen *Koen* olacak (Sforno)". Korah, Aaron'un *Koen Gadol* olarak atanmasının Tanrı tarafından emredilmiş değil, Moşe tarafından haksızca ve keyfi olarak yapıldığı tezini devam ettirmektedir (*Mesiah İlemim; Nahalat Yaakov; Sifte Hahamim*).

**4. Moşe durumu anladı** – Moşe, bu nümayişin ne gibi vahim sonuçlara neden olabileceğini hemen anlamış ve kendini yere atmıştır (*Daat Mikra*). Tam çeviriyle "duydu". Krş. Bereşit 23:16.

**Yüz üstü kapandı** – Tam çeviriyle "yüzümün üstüne düştü". Casusların isyanı sonrasında da Moşe'nin tepkisi aynı olmuştur (krş. 14:5). Ancak buradaki amacı asilere yalvarmak değildir. Moşe'nin yere kapanmasının amacı dua etmek olabilir (Raşbam; İbn Ezra). Ya da Moşe "Bakın; bende herhangi bir büyüklük yok. Kendimi

toprağın tozuyla bir tutuyorum" mesajını vermektedir (*Meam Loetz*). Raşi'ye göre, Moşe, Korah'ın cüretkâr ve hakaret dolu suçlamasının karşısında utanç içinde yere kapanır. Bunun sebebi, Korah'ın suçlamaları karşısında saygınlığını kaybedebileceği için endişelenmesi değildir (*Maarik; Beer Mayim Hayim*). Moşe, halk içinde böyle bir ikilik çıktığı için kendini güçsüz hissetmiştir. Halk daha önce Altın Buzağı olayında günah işlemiş, geçerli bir nedeni olmaksızın şikayet etmiş (11:1-2), casusları dikkate alıp onlara inanmıştır. Her seferinde de, Moşe, onlar için dua etmiştir (Şemot 32:11; Bamidbar 11:2; 14 13). Ama şimdi Tanrı'ya karşı geldikleri dördüncü olay olmaktadır ve Moşe, artık bir daha onlar için yakarma gücünü kendinde bulamamaktadır. *Midraş*'ın verdiği örnekle: Bir prens, kral babasına karşı bir hata işler. Kral çok öfkelenirse de, onun yakın bir dostu araya girerek kralı yatıştırır. İkinci bir olay olunca bu dost tekrar arabuluculuk eder. Prens'in üçüncü bir isyanında da olay tekrarlanır. Ama prens dördüncü kez krala karşı gelince, kralın dostu artık onu nasıl savunacağını kara kara düşünmeye başlayarak umutsuzluğa kapılır. Moşe de işte bu durumdadır (*Midraş – Tanhuma 4; Raşi*). [Moşe'nin kendisini neden özellikle dördüncü günahta zorda hissettiği, Amos 1:3 ve İyov 33:29'dan anlaşılabilir. Bu iki yerde, Tanrı'nın işlenen ilk üç günaha nispeten toleranslı davrandığı, ama dördüncüye göz yummadığı belirtilmektedir (*Gur Arye; bkz. Yad – Teşuva 3:5*).]

Burada yere sadece Moşe'nin kapandığını görüyoruz. Aaron'un böyle bir şey yaptığı ise söylenmemektedir. Aaron böyle bir şey yapmamıştır, çünkü terbiyesi ve kutsiyetine uygun olarak tüm bu münakaşada tek laf etmek istememiştir. Aslında, büyük tevazuuyla, Korah'ın kendisinden gerçekten de yüksek konumda olduğunu kabul etmektedir. *Koen Gadol* görevini yerine getirmeyi kabul etmesinin sebebi de kendini buna layık görmesi değil, sadece, bir kral konumunda olan Moşe'nin emrini sadık bir kul gibi yerine getirmek zorunda olduğunu hissetmesidir (Ramban).

<sup>3</sup> Moşe ve Aaron'a karşı birleşerek, onlara “Çok ileri gittiniz” dediler, “çünkü *tüm* cemaat – *hepsi* kutsal; ve Tanrı aralarında. Öyleyse neden kendinizi Tanrı'nın toplumunun üstüne yükseltiyorsunuz?”

<sup>4</sup> Moşe durumu anladı ve yüz üstü kapandı.

Korah 5756). Rabi Mordehay Eliyau burada önemli bir noktaya işaret etmektedir. Bir kişinin mitsvaları “mantıksız” bulduğunu söylemesinin temelinde, aslında o mitsvaları yapma konusundaki isteksizlik, onların otoritesine isyan vardır. Yani isteksizliği doğuran şey mantıksızlık değildir; aksine, “mantıksız” iddiasını doğuran, önyargılı bir isteksizliktir. Mitsvaların önemli bir bölümü elbette “mantıklı” değildir. Daha doğrusu insanlar, onların ardındaki mantık ve nedeni anlamazlar. Ama Rambam'ın da etkili bir şekilde işaret ettiği üzere, Yahudiler'in Tora'nın mitsvalarını yapmalarının sebebi onları mantıklı bulmaları değildir. Bunun konuyla ilgisi yoktur. Yahudiler mitsvaları yaparlar, çünkü mitsvalar, Her Şeye Kadir, tüm evrenlerin Hâkimi, Krallar Kralı Tanrı tarafından verilmiş hükümlerdir. Ve bir kişi, etten kemikten bir kralın hükmünü nasıl sorgulamazsa, Tanrı'nın emirlerini de elbette sorgulayamaz.

Rabi Hersh Goldwum, Korah'ın Moşe'nin peygamberliğinin geçerliliğine meydan okumak için bir fırsat yakaladıktan sonra, emirlerin Tanrısallığını da reddedip onlarla alay etmekte zorlanmadığını belirtir. Ağabeyini kayırıp *Koen Gadol* görevine getirdiğine dair zan altına sokulan Moşe, Tanrı'nın isteği veya mantık ile ilgisi olmayan emirleri, kendi kendine yaratmakla da pekâlâ suçlanabilecektir.

**İsim [sahibi]** – Yani “ünlü” kişilerden bahsedilmektedir (krş. Bereşit 6:4). Bunlar Mısır'dan çıkmadan önce bile halk içinde belirli bir mevkie sahip kişilerdi (İbn Ezra). Başkalarına göre bu kişiler Tanrı'nın Gizemli İsmi'ni bildikleri için “İsim sahibi” [= İsim'i bilenler] olarak tanınılanmaktadır (*Yalkut Reuveni; Toledot Yitshak; Meam Loez*). Bu da söz konusu insanların düzeyi hakkında bir fikir vermektedir.

**İki yüz elli kişi** – Bir açıklamaya göre bu sayı, Korah'ın on bir kabileden 23'er kişiyle oluşturmayı amaçladığı alternatif Küçük *Sanedrin*'le denk gelir (bkz. Vayikra 4:13 a.ş.). Böylece toplamda 253 kişi vardır: Bahsedilen 250 kişinin yanında, Datán, Aviram ve On (*Kesef Nivhar; Meam Loez*).

**Moşe'nin karşısına** – Tam çeviriyle “Moşe'nin

*önüne / önünde*”. Buradan, casuslarla ilgili olaydan farklı olarak, elebaşlarının, isyanlarını gizli-den gizliye değil, açık bir şekilde dile getirdikleri görülmektedir (İbn Ezra).

**Dikildiler** – Tam çeviriyle “*kalktılar*” ya da “*dik durdular*”.

**3. Birleşerek** – Tam çeviriyle “*toplandılar*”.

**Çok ileri gittiniz** – *The Living Torah*. “Kendinize kabul edilebileceğin ötesinde büyüklük aldınız” (Raşi). Korah, nutkuna, Moşe ve Aaron'u, en az kendileri kadar nitelikli olan ulusu çiğneyerek, bütün güç ve prestiji bencilce kendilerine almakla suçlayan bir ünlemle başlamıştır. Bu şekilde onları, kendilerini savunmak zorunda bırakmayı amaçlamaktadır. Korah'ın sözlerinde, sadece Moşe ve Aaron'un haksız yere yüksek mevkilerde oldukları değil, bunun ötesinde bu mevkileri hakları olmamasına rağmen kendilerine “aldıkları” ima edilmektedir (*Mizrahi; Mesiah İlemim*).

İbranice **Rav Lahem**. Tam çeviriyle “*sizin için çok*”. Ya da “*büyük [payı] kendinize [aldınız]*” (İbn Ezra). Bkz. p. 7 açk.

**Hepsi kutsal** – “Sinay'da herkes Tanrı'yı bizzat duydu (*Midraş – Tanhuma* 4; Raşi), bu yüzden o günden beri herkes kutsal (İbn Ezra)”. Korah, sözlerinin devamında bütün Yahudiler'in eşit derecede kutsal olduğunu ve Tanrı'nın Sözleri'ni şahsen duyduklarını söylemekle, Moşe ve Aaron'un aracılığına ihtiyaçlarının olmadığını ima etmektedir (*Gur Arye; Sifte Hahamim*). Bu nedenle onların, ulusun en üst iki konumunu almaya hakları olmadığını öne sürerek topluluğun desteğini kazanmaya çalışmaktadır. Belki de *tehelet* rengi giysilerle vurgulamak istediği mesajlardan biri de budur. Tümüyü *tehelet* olan bir giysi için *tsitsite* gerek olmadığını öne sürmekle, tümüyü kutsal olan halkın, kendilerinden daha üst konumda liderlere ihtiyacı olmadığını ima etmektedir (Rabenu Behaye). Ve tüm bunları yaparken, bu kutsal halkın lideri olarak kendisini hayal etmektedir!

Korah, dinleyenler için oldukça çekici olan tezinde, Bene-Yisrael'in kutsiyeti hakkında önemli bir noktayı göz ardı etmiştir. En bilgesin-

ה וַיִּדְבֹּר אֶל־קֹרַח

וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֶּקֶר וַיֵּלֶע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקָּדוֹשׁ

וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: וְזֹאת עֲשׂוּ 6

קַח־לָכֶם מַחְתֹּת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ:

Sforno'ya göre ilk ifade "gerçekten Tanrı'nın adına konuşan kişinin kim olduğunu", ikincisi de "Tanrı'nın Huzuru'nda *korbanlar* gerçekleştirecek kutsiyette olan kişinin kim olduğunu" Tanrı'nın bildireceği anlamındadır.

[Yani kimleri] Kendisi'ne yakın kıldığını – Tanrı hem "Kendisine ait" hem de "kutsal" olanları "Kendisi'ne yakın kılmıştır". Başka bir deyişle "[kimleri] Kendisi'ne yakın kıldığını" sözü, sadece kendisinden hemen önce gelen "kutsal [olan]" ifadesini nitelemekte değildir (Sefer Zikaron; Beer Yitshak); önceki açıklamada değinilen iki liderlik pozisyonunun ikisini birden kastetmektedir (Raşi).

**Kendisi'ne yaklaştıracaktır** – Onkelos'un işaret ettiği üzere "Kendisi'ne yönelik ibadete yaklaştıracaktır". Yani Tanrı, "seçtiklerini [=Koenler'i] *korban* görevini yerine getirmek üzere görevlendirecektir" (Raşi).

Pasuğun bu son sözcükleri gereksiz tekrar gibi görünmektedir. Ramban şöyle açıklar: "Tanrı... [kimleri] Kendisi'ne yakın kıldığını [yarın onun sunacağı tütsüyü kabul ederek] bildirecek. [Ama diğerlerine ve sunularına yüz vermeyecek. Ayrıca nesiller boyu Tanrı'nın Huzuru'nda hizmet etmek üzere seçtiklerini de [yarın] Kendisi'ne yaklaştıracaktır". Dolayısıyla ertesi gün yapılacak test tüm halk için, Tanrı'nın seçtiği kişiye veya onun soyuna bu seçim konusunda itiraz etmeme konusunda ebedi bir işaret olacaktır (krş. 17:3).

**6. Şunu yapın** – "Şu testi yapın" (İbn Ezra).

**Kendinize kor kürekleri alın** – Ya da "buhurdanlar". Bunlar, Mişkan'daki günlük tütsü işleminde kullanılan kutsal eşyalardır (bkz. Şemot 27:3; Vayikra 10:1). Moşe, Korah'ın takipçilerine şöyle demektedir: "Başka ulusların geleneklerinde ve uygulamalarında birçok ritüel, birçok rahip var

ve hepsi farklı farklı yerlerde toplanıp ilahlarına ibadet ediyor. Ama bizim sadece tek Tanrımız olduğu gibi, tek Toramız, tek Mizbeahımız var ve dolayısıyla tek Koen Gadolumuz olabilir. Şimdi... Siz iki yüz elli kişisiniz ve hepiniz Koen Gadol olma peşindesiniz. Ben de gerçek Koen Gadol'un kim olması gerektiğini herkesin görmesini istiyorum (Midraş – Bamidbar Raba 18:8, Maarzav o.a.). Buyurun size Tanrı'nın, diğer her şeyden çok sevdiği bir işlem: tütsü (Midraş – Tanhuma, Tetsave 15). Ama bunun içinde gizli bir de ölüm iksiri var [bir görüşe göre kastedilen, tütsüye katılan Sedom tuzudur (Maase Aşem; bkz. Talmud – Keritot 6a; bkz. Şemot 30:35 açık.). Başka bir görüşe göre bu mecazi bir kullanımdır ve tütsünün yüksek kutsiyetinin, onu yanlış kullanan kişinin hayatına mal olacağı kastedilmektedir (Nahalat Yaakov)]. Nadav ve Avihu da bu nedenle ölmüşlerdi (bkz. Vayikra 10:1-2) (Midraş – Tanhuma 5; Raşi; Daat Zekenim). Zira Tora bu konuda '[bu işleme] yaklaşan yetkisiz kişi ölecektir' (3:10) demektedir. Şimdi; madem beni yüksek mevkileri kendime ve aileme dağıtmakla suçluyorsunuz; gelin bu işlemi yapın ve sizin yetkili olup olmadığınızı görelim. Eğer cezadan kurtulursanız söyledığınız gibi, Tanrı'nın kabileler arasında birini Kendisi'ne yaklaştırmadığını, halkın içinde de ayırım yapmadığını kabul edeceğim" (Rabenu Behaye).

Böylelikle Moşe, onlara hem bir fırsat tanımış hem de riskli bir işlemi yapmalarını önermiştir. Yaptıkları tütsü kabul edilirse, kendilerini kanıtlayabileceklerdir; ama aksi durumda ölmeyi göze alacaklardır. Moşe, bu tehdidin, kurdukları fantezileri sona erdireceğini ve isyandan vaz geçmelerini sağlayacağını ummuştur.

Ayrıca Moşe, Tanrı'nın seçimi Bizzat yapacağını vurgulayarak, Koen Gadol'u seçme yetkisine kendisinin ya da Korah'ın değil, sadece Tanrı'nın sahip olduğunu ima etmiştir (Lekah Tov).



<sup>5</sup> Korah'a ve tüm yandaşlarına konuşarak şöyle dedi: "Sabah [olunca,] Tanrı [kimin] Kendisi'ne ait ve [kimin] kutsal olduğunu, [yani kimleri] Kendisi'ne yakın kıldığını bildirecek ve seçtiğini Kendisi'ne yaklaştıracaktır.

<sup>6</sup> "Şunu yapın: Kendinize kor kürekleri alın – Korah ve tüm yandaşları –

**5. Yandaşlarına** – Tam çeviriyle "cemaatine". İbranice *Adato*. Normalde [bu sözcüğün kökü olan] *Eda* sözcüğünü "cemaat" şeklinde çevirmemize karşın, bu bölüm boyunca Korah'ın yanındakileri "Korah ve cemaati" değil, "Korah ve yandaşları" şeklinde çevirdik.

**Sabah [olunca]** – Yani "yarım sabah" (*The Living Torah*). Tanrı'nın kimin haklı olduğunu ertesi sabah bildireceğini söyleyerek, Moşe "[Günün ana yemeği henüz yeni yendi ve normal olarak şarap da içildi (*Gur Arye*). Bu yüzden] Şu anda halk için sarhoşluk vakti; bu halde Tanrı'nın Huzuru'na çıkmak doğru olmaz [zira sadece bir bardak şarap içmek bile, bir kişiyi *Bet-Amikdaş*'taki ibadete katılmak veya *alahasal* bir karar vermekten men eder (bkz. Vayikra 10:9)]" diyerek zaman kazanmaya çalışmış ve bu sürede onların, akıllarını başlarına toplayacaklarını ummuştur (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi). Bu arada onları niyetlerinden vazgeçirmek için çalışmaya başlamıştır (bkz. p. 8-12).

Moşe'nin bahane olarak sarhoşluğu öne sürdüğü, "sabah [olunca]" sözlerinden anlaşılmaktadır. Sadece zaman kazanmak istiyor olsaydı, Altın Buzağı olayında Aaron'un aynı amaçla yaptığı gibi "yarım" diyebilirdi (bkz. Şemot 32:5). Ama özellikle "sabah" demiştir; zira sabah insanların şarap içtikleri bir vakit değildir (*Nahalat Yaakov*). Alternatif olarak Moşe'nin özellikle sabah vaktinden bahsetmesinin nedeni, kimin haklı olduğunun tütsü işlemi sonucunda anlaşılabileceğidir ve tütsü işlemi, sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez yapılır. Burada da o gün için tütsü işleminin yapılma vakti geçtiğinden, ilk fırsat ertesi sabahdır (*Daat Mikra*; bkz. Şemot 30:7-8).

Her ne kadar çeviriyi [pasuğun basit anlamı gereği] "sabah [olunca]" şeklinde yaptıysak da, aslında pasukta sadece "sabah" denmektedir. Normalde herhangi bir yerde "sabah vakti" demek istendiğinde *Baboker* sözcüğü kullanılır. Burada ise sadece "*Boker – Sabah*" denmektedir. Bu nedenle *Midraş* farklı bir açıklama getirir: Moşe, asilere "Tanrı, Dünyası'nda sınırlar belirledi" der. "Siz sabahı, akşama çevirebilir misiniz? Dünyanın tüm büyücüleri gelse böyle bir şey

yapamaz. [Koenlik kurumunu] Lağvetmeniz de ancak bunu yapabilirseniz mümkün olur. [Ama yapamazsınız; zira pasukta] Söylenildiği gibi: 'Tanrı, ışık ve karanlığı birbirinden ayırdı ... akşam oldu, sabah oldu; bir gün' (Bereşit 1:4-5). [Ve Tanrı nasıl gündüzü geceden, sabahı akşamdan ayırdıysa, aynı şekilde Aaron da 'kutsal kılınmak üzere [Tanrı tarafından] ayrıldı' (Divre Ayamim I 23:13)]" (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi; Rabenu Behaye). Bu doğrultuda Moşe sadece "sabah" demekle, "Aaron'un Koenlik yoluyla başkalarından farklı olması, sabahın akşamdan farklı olması gibidir" mesajı vermektedir (*Leket Bahir*).

**[Kimin] Kendisi'ne ait ve [kimin] kutsal** – Bu iki terim, aynı pozisyonu değil, Korah ve taraftarları tarafından hedef alınan iki farklı liderlik pozisyonunu tanımlamaktadır (Raşi; *Daat Yisahar*): [1] Tanrı, Leviler için "Bana ait olacaklar" demiştir (bkz. 8:14). Korah da *behor*ları kendi saflarına çekmek amacıyla Leviler'in görevinin *behor*lara ait olması gerektiğini öne sürerken Tanrı'nın "tüm *behor*lar Bana aittir" (3:13) sözlerini de söylediğini hatırlatmıştır. Dolayısıyla Moşe, Tanrı'nın "[kimin] Kendisi'ne ait" olduğunu açıklayacağını söylerken, Leviler'e ait görevleri kastetmektedir. Dolayısıyla burada Moşe, *behor*luk haklarını öne sürerek isyan eden kesime cevap vermektedir (İbn Ezra). [2] "*Kutsal olan*" sözlerinden kasıt ise, Korah'ın kendisi için arzu ettiği *Koen Gadol* pozisyonu ve genel olarak *Koenlik* kurumudur. Nitekim *Koenler* hakkında "Aaron, kutsal kılınmak üzere ayrıldı; o ve oğulları ebediyen kutsallar kutsalıdır" (Divre Ayamim I 23:13) denmiştir (Raşi; Ramban).

Kısacası ilk ifade hangi grubun özel konumda olacağını, ikincisi de hangi bireyin özel bir konuma geçip *Koen Gadol* mevkiini hak edeceğinin belirleneceğini söylemektedir (İbn Ezra). Sonuç olarak çoğu ya da hepsi *behor*lardan oluşan iki yüz elli kişi Tanrı'nın ateşiyle yandıklarında (p. 35) Tanrı'nın onları değil Levi kabilesini seçtiği, Aaron'un sunduğu tütsü kabul edildiğinde de (17:12-13) "*kutsal olan*"ın o olduğu anlaşılmıştır (Ramban).



וַתִּנּוּבְהֶן | אֵשׁ וְשִׁימוּ עָלֶיהָ

7

| קִטְרֶת לִפְנֵי יְהוָה מִחֹר וְהִיא הָאִשׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הִוא

הַקְדּוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: הַיָּאֵמַר מֹשֶׁה אֶל־קִרְחָ שְׁמַעוּנָא בְּנֵי

לֵוִי: ט הַמַּעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְתָּ

יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עַבְדְּתָ מִשְׁכַּן יְהוָה

וּלְעַמֹּד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם:

göre, Moşe bu sözleriyle, takındığı bu yapmacık tavrından vazgeçmesi için, “kutsal cemaate” ben-cillikten uzak bir şekilde bağlıymış gibi davranan Korah’a seslenmektedir. Moşe, Korah’ın amacının kişisel büyüme arzusu olduğunu, çünkü onun sadece bir Levi olmaktan tatmin olmadığını ve Aaron’un pozisyonunu kendisi için ele geçirmek istediğini ima ederek, ona “Levi-oğullarının bir mensubu olarak sahip olduğun mevki yeterli” demektedir. Moşe sıradaki pasukta da yine sadece Korah’a konuşmasına rağmen çoğul ifadeli “*Levi-oğulları*” hitabında bulunmakta, onun nezdinde tüm kabileye mevcut yüksek konumlarını hatırlatarak, Levi kabilesinden başkalarının da Korah’tan etkilenerek bu isyana katılmalarını engellemeyi amaçlamıştır. Benzer görüşteki Raşi’ye göre ise sıradaki pasukta Moşe, önce Korah’a tatlı dille konuşmaya başlamış, ama onun inatçı tavrını görünce, sözlerine kapılmamaları için diğer Leviler’e seslenmiştir (*Midraš – Tanhuma* 6). Bu da Moşe’nin sadece Korah’a konuşurken, birden bire “*Levi-oğulları*” hitabında bulunmasını açıklamaktadır (*Mesiah İlemim; Nahalat Yaakov*).

**8. [Tatlı bir dille] ... dedi – İbranice Vayomer.** Bu sözcük, [sert konuşmayı belirten *Vaydaber* sözcüğünün aksine] tatlı dil ifade eder (Raşi). Bu görüş doğrultusunda, Moşe’nin sözlerinde kullandığı *Na* sözcüğünü de, Raşi’nin bu sözcüğü her zaman açıkladığı şekilde “*lütfe*” olarak çevirdik. Ancak çeviri “*Şimdi dinleyin Levi-oğulları*” şeklinde de yapılabilir (*Targum Onkelos*).

Moşe, test için özellikle tütsü işlemini öne sürdüğü sırada bunun Tanrı’nın bir emri olduğunu söylememiştir. Düşük bir olasılık, Moşe’nin testin özellikle tütsü işlemiyle yapılmasını şahsen istemiş olmasıdır. Nadav ve Aviu’nun emredilmemiş bir tütsü getirilirken ölmesi, bu işlemin son derece önemli bir düzeye

sahip olduğunu gösterir. Bu nedenle Moşe bu kararı bizzat vermiş ve Tanrı’nın, kulunun yüzünü kara çıkartmayacağına güvenmiş olabilir. Öte yandan Moşe’nin bu kararı kendi kafasından vermiş olması uzak bir ihtimaldir. Dolayısıyla, olasılıkla, Moşe’nin yüz üstü yere kapanmasının (p. 4) amacı, Tanrı’dan ne yapılacağına dair talimat arzettir. Daha güçlü bir olasılığa göre, Moşe Tanrı’dan talimat almıştır. Tora birçok yerde Tanrı’nın emrini değil, bunun uygulamasını açıklarken, birçok yerde de sadece Tanrı’nın emrini vererek uygulamanın yapıldığını anlamayı okuyucuya bırakmıştır. Moşe elbette burada da Tanrı’dan almış olduğu bir talimat üzerine bu kararı vermiştir. Belki de Tora’nın bu talimatı açık olarak vermemesinin nedeni, Tanrı’nın bu işlemin yapılması gerektiğini Moşe’ye doğrudan peygamberlik vizyonu ile değil, bunun bir alt derecesi olan *Ruah Akodeş* adı verilen kutsal ilham yoluyla bildirmiş olmasıdır [yani aralarında bir konuşma olmadığı için, emir de metinde açıklanmamıştır] (Ramban).

**9. Cemaatin önünde hazır durarak [onlar adına] görev yapmanız – “Korbanlar sırasında onlara müzik ve ilahilerle eşlik etmeniz” (Raşi).** Buradaki “hazır durmak” şeklinde çevrilen fiil “*Laamod – Ayakta Durmak*”tır. Özellikle Leviler’in, halkın getirdiği *Ola* ve *Şelamim-korbanları* sırasında onlar adına ifa ettikleri müzisyenlik görevinden bahsedilmektedir; zira Leviler bu görevi, *Duhan* adlı yerde ayakta durarak gerçekleştirirlerdi (*Paaneah Raza*; bkz. *Vayikra Kitabı, Ekler: II. Bet-Amikdaş’ın Planı, Madde 25*). Pasukta daha önce geçen “*Tanrı’nın Mişkanı’nın hizmetini görmeyiz*” ifadesi ise, Leviler’in, *Mişkan*’ın paraçalarını taşıma ve nöbet tutma şeklindeki görevlerini belirtir (*Beer Yitshak*).

Tam çeviriyle “*cemaatin önünde durarak, onlara hizmet etmeniz*”. Sforno’ya göre buradaki “onları”

<sup>7</sup> ve yarım, Tanrı'nın Huzuru'nda [bu küreklerin] içlerine ateş koyun ve üstlerine tütsü yerleştirin. Tanrı'nın seçeceği kişi – [sadece] o kutsal olandır. Başınızdan büyük [bir işe girişiyorsunuz] Levi-oğulları!”

<sup>8</sup> [Sonra] Moşe, Korah'a [tatlı bir dille] “Lütfen dinleyin Levi-oğulları” dedi.

<sup>9</sup> “Yisrael'in Tanrısı'nın sizi, Tanrı'nın Mişkânı'nın hizmetini görmemiz ve cemaatin önünde hazır durarak [onlar adına] görev yapmanız için Kendisi'ne yaklaştırmak Yisrael cemaatinden ayırmış olması gözünüzde küçük bir şey mi?

**7. İçlerine ateş koyun...** – Yani “yanmakta olan kor parçaları koyun”. Bu parçalar *Mizbeah*'ın üzerindeki büyük ateşten alınacaktır (Ralbag). Krş. 17:11 ve Vayikra 16:12.

**Tütsü** – Bu, Şemot 30:34-36'da tanımlanan her gün iki kez yapılan normal tütsüdür (*Midraş – Bamidbar* 18:7; *Midraş – Tanhuma* 5; Ralbag). Başkalarına göre ise, tütsü olarak yakılan herhangi bir maddeden, örneğin günlükten bahsediliyor olabilir (Ramban'a göre *Targum Onkelos*).

**[Sadece] O** – “Senin iddia ettiğin gibi, herkes her görev için uygun değildir. Koenlik sadece bir kişinin olacaktır”. Moşe bunu söyleyerek onları caydırmak istemiştir; zira amaç günahkârların ölmesi değil *teşuva* yapmasıdır (Sforno).

**Kutsal olandır** – Moşe “kutsal olan o olacaktır” dememiştir. Böyle bir ifade, şu anda kutsal olan kişinin belli olmadığı ve yapılacak test sonucunda kimin kutsal olacağını belirleneceği gibi bir mana içerecektir. Moşe bunun yerine “*kutsal olandır*” diyerek, kutsal olan kişinin mevcut durumda *zaten* belli olduğunu, dolayısıyla tütsünün getireceği ölüm riskini almanın akıl kârı olmayacağını ima etmektedir (ö.p., Raşi o.a.). Tüm bunlar Moşe'nin Korah ve yandaşlarına yaptığı uyarının bir parçasıdır: “Sadece Tanrı'nın seçeceği kişi *korban* görevini yerine getirebilecek kadar kutsaldır. Bu yüzden test sonucunda o hayatta kalacak; ama bu kutsiyette olmayan diğerleri, tütsüdeki ölümcül yan nedeniyle telef olacaklar” (*Midraş – Tanhuma* 5; Raşi; *Beer Yitshak*).

**Başınızdan büyük [bir işe girişiyorsunuz]** – “Tanrı'ya karşı gelerek üzerinize çok ciddi bir yük alıyorsunuz” (Raşi – basit anlam; Sforno) ya da “Size çok ağır [sonuçları olabilecek] bir şey söyledim” (Raşi – *Midraş*a bağlı anlam). İbranice **Rav Lahem**. Tam çeviriyle “*sizin için çok / büyük*”. Korah da Moşe ve Aaron'un kendilerini aşırı ön plana çıkardıklarını iddia ederken aynı sözleri kullanmıştır (p. 3). Ama orada “her şeyin bir sınırı var; siz o sınırı aşıyorsunuz” anlamı vardır. Burada ise böyle bir anlam mümkün değildir; zira

bu, Tanrı'ya isyanın kabul edilebilir bir sınırı olduğu, bir yere kadar Tanrı'ya isyan etmekte sakınca olmadığı gibi saçma bir sonuç çıkacaktır (*Gur Arye*; *Nahalat Yaakov*). Dolayısıyla Moşe'nin sözleri, Korah ve yandaşlarının Tanrı'ya karşı isyan etmekle kendi başlarını ciddi bir derde sokmak üzere oldukları mesajını içermektedir. Ölüm riski taşıyan tütsü işlemini iki yüz elli kişi, Korah ve Aaron yapacak ve aralarından sadece biri hayatta kalacaktır. Korah, daha önce değindiğimiz peygambersel görüşlerinin kendisini baştan çıkarmasına izin vermiştir. Ama tüm yüksek düzeyleriyle, diğer iki yüz elli kişinin böyle bir riski almaları tam bir deliliktir. Zira Moşe eğer Kayın ve Evel'in yaptıkları *korban*lara (bkz. Bereşit 4:3-5) benzer bir test öne sürmüş olsa bu kişilerin teste girmesi mantıksız olmazdı. *Korbanı* kabul edilmeyen kişi geri çekilir ve olay kimse ölmeden kapanırdı. Ama Moşe, ucunda çok büyük ölüm riski olan bir testten bahsetmektedir ve bu, “*onlar için büyük bir şeydir*” (*Beer Basade*). Fakat işte iki yüz elli kişi, bu riski göze almaya hazırdırlar. Bu aptallıktan başka bir şey değildir. Sonuç olarak bu kişiler kendi canlarına karşı suç işlemişlerdir (Raşi; krş. 17:3).

Başka bir açıklamaya göre buradaki sözler de p. 3'teki anlamın aynısıyla değerlendirilebilir. Bu doğrultuda ifade “size yeteri kadar yetki verildi. [Sıradaki pasukta söylendiği gibi] *Bet-Amikdaş*'ta, halkın geri kalanının yapamayacağı birçok görevi yapma yetkisi sadece size ait. Levi-oğulları; bu kadarı sizin için yeterli olmalı!” anlamındadır (İbn Ezra; bkz. İbn Ezra'nın p. 3'teki görüşü).

**Levi-oğulları** – Moşe, hangi Leviler'e seslenmektedir? Rabenu Hananel'e göre, Korah'ın topluluğunun büyük bölümü Levi kabilesi mensubuydu ve Moşe'yi kardeşini kayırarak *Koen Gadol* görevine atamakla suçlayarak onları yanına çekmişti. Ramban ise bu görüşe katılmaz ve Tanrı'nın sadık hizmetkârlarından oluşan bu kabilenin, kıskançlık krizine kapılmış Korah gibi küçük istisnalar dışında Tanrı'ya isyan etmelerinin ve öğretmenleri Moşe ile kabilelerinin başkanı olan Aaron'a sırt çevirmelerinin makul olmadığını öne sürer. Ona

י וַיִּקְרַב אֶתֶּךָ וְאֶת-כָּל-אַחֶיךָ

10

בְּנֵי-לֵוִי אֶתְךָ וּבִקְשָׁתֶם גַּם-כִּהְנֶה: יֵא לָכֵן אֶתְּהָ וְכָל-עַדְתְּךָ

11

הַנִּצְעָדִים עַל-יְהוָה וְאַהֲרֹן מֵהָהוּא כִּי תִלְוֵנוּ [תִּלְוֵנוּ] עָלָיו:

fikirleri de yüzyıllar sonra bile “devamlılığını” korumaktadır.

farklı olması, bu “birlik”te bir iç barış olmadığını ortaya koymaktadır (*Daat Mikra*).

Öte yandan Korah ve yandaşlarının çıkardıkları münakaşa, aslında herhangi bir temeli olmayan, tamamen kıskançlığa ve mevki düşkünlüğüne dayalı bir tartışmadır. Hahamlarımız’ın söyledikleri gibi “Kıskançlık, arzu ve kibir, insanı dünyadan çıkarır” (*Mişna – Pirke Avot* 4:21). Kıskançlık, sihirli bir tedavisi olmayan çok şiddetli bir hastalıktır. İnsan bunu ancak kendi karakter özellikleri üzerinde ciddi bir şekilde çalışarak, çaba sonucu düzeltebilir. Bunu yapmazsa kıskançlık onu ve her şeyini yiyip bitirir. İşte Korah’ı ve yandaşlarını yok eden de budur. Onlardan geriye sadece kötü ünleri kalmıştır. Moşe’nin söylediği gibi, onların münakaşası aslında Moşe ya da Aaron’a karşı değil, Tanrı’ya karşıdır ve Tanrı’ya – Mutlak Gerçeğe – karşı yapılan bir münakaşa, gerçek bir münakaşa olmadığı için, tek taraflıdır. Bu nedenle *Mişna* “Tanrı Adına olmayan” münakaşaya örnek olarak sadece tek tarafı vermiştir. Ve belki de bu şekilde, söz konusu kıskançlık ve “en üstte olma” sevdası nedeniyle, görünüşte aynı saflarda olan Korah ve yandaşlarının, aslında birbirlerini de, elimine edilmesi gereken rakipler olarak gördüklerine işaret etmektedir. Onların münakaşası Tanrı’ya karşıdır – dolayısıyla gerçek bir münakaşa olmayıp kendi kendilerine karşıdır.

Malbim bunu daha da genişletir ve Korah ile yandaşlarının aslında tek amaca sahip tek bir grup olmadığını, her birinin bu isyana, diğerlerinininkilerle çelişen farklı amaçlarla katıldığını belirtir. Bu nedenle kendi içlerinde de münakaşa içindedirler. Buna karşılık, farklı nedenlerle isyan etmiş olsalar da, bu isyankâr insanları aynı çizgide birleştiren bir nokta vardır: Çıkardıkları bu isyan, Tanrı’nın Sözü’nün, “aslında insanların uydurması” olabileceğine dair şüpheler yaratma, Tora’yı temelden hükümsüz kılma potansiyeline sahipti. Olayın anlatımı sırasında bunların tek bir grup olarak addedilmesi, buna karşılık Moşe’nin her biriyle konuşmasında farklı bir noktaya değinmesi ve asilerin sonlarının da

Bene-Yisrael’in Mısır’dan çıktıktan beri yaptıkları yolculuklar, halk içindeki farklı grupların çeşitli yakınmalarına hatta isyanlarına sahne olmuştur. Bu düzen bozucu hareketler zamanla artmış, isyanın boyutunun yükselişi doğrultusunda, Tanrı’nın cevabı da gittikçe daha sert bir hal almıştır. Altın Buzağı günahı sonrasında halktan “3000 kadar adam” düşmüştür (*Şemot* 32:28). Halkın içindeki sıızlanmalar, Tanrı’nın Ateşi’nin kampın kenarını tüketmesiyle cevap bulmuştur (11:1). Kivrot Ataava’da aşırı iştah gösteren halk, “son derece büyük bir darbe” almıştır (11:33). Casusların kötü raporu ile işlenen günahın ardından o neslin bileti kesilmiş (14:29), Moşe de onların tam affı için dua etmemiştir. Bu şekilde artan bir grafik söz konusudur. Bu grafiğin bir devamı olarak farklı nedenlerle memnuniyetsizlik duyan kesimler, şimdi Korah ve diğerlerinin liderliği ile Moşe ve Aaron’a yönelik “neden kendinizi Tanrı’nın tophumunun üstüne yükseltiyorsunuz?” (p. 3) şeklindeki ortak sloganın altında bir araya gelmiş ve burada açıklanan isyanı başlatmışlardır (*Daat Mikra*).

**Aaron – o ne ki** – “Ne suç işledi? Size ne yaptı ki onun Koenliğine itiraz ediyorsunuz?” (İbn Ezra; Rabenu Behaye).

**Ona karşı şikâyet üretiyorsunuz?** – Ya da “şikâyet ediyorsunuz”. Alternatif olarak “ona karşı protesto düzenliyorsunuz”.

*Midraş* Moşe’nin bu kadar sözüne rağmen Korah’ın tek kelime etmemesi üzerinde durur. Korah zeki biri olduğundan “Moşe’nin büyük bir bilge olduğunu biliyorum. Eğer şimdi ona cevap vermeye kalkarsam beni sözleriyle alt edecektir. O zaman ben de onun sözlerini kabul etmek zorunda kalacağım” demiş, hiç cevap vermeyerek haklı geçinen kibirli bir tavır takınmıştır. Moşe de onunla konuşmanın bir yararı olmadığını görünce bu kez diğer elebaşları Datán ve Aviram’a yönelir; ama onlar da kötülüklerinde diretecek ve gelmeyeceklerdir (*Midraş – Tanhuma* 6).

<sup>10</sup> Üstelik seni ve seninle birlikte tüm kardeşlerini – Levi-oğullarını – [Kendisi'ne] yakın kıldı! Koenlik de mi istiyorsunuz?

<sup>11</sup> Bu nedenle [bil ki], sen ve tüm yandaşların, [aslında] Tanrı'ya karşı birlik olmuş durumdasınız. Ve Aaron – o ne ki ona karşı şikâyet üretiyorsunuz?"

sözcüğü cemaati değil, Tanrı'yı ve Mişkan'ı kastetmektedir. "Tanrı'ya şarkılarla, Mişkan'a da onu kurup sökmek, eşyalarını taşıma gibi görevlerle hizmet ediyorsunuz ve bunu 'cemaatin önünde' yapmanız da herkes için, sizin onların yerine bu özel görevlere seçilmenizin açık bir ifadesi".

**Gözünüzde küçük bir şey mi?** – Tam çeviriyle "sizin için küçük bir şey mi?". "Bunun önemsiz bir iş olduğunu mu sanıyorsunuz?". Ya da "sizin için yeterli değil mi?". Tam çeviriyle "sizden [=sizin için] az mı?" (İbn Ezra). Bunun anlamı "sizin için uygun olduğunu düşündüğünüzden daha mı az?" şeklinde de olabilir (*Daat Mikra*).

**10. [Kendisi'ne] Yakın kıldı** – "Siz Leviler'e özel görevler vererek, Kendisi'ne, halkın geri kalanına göre daha yakın olacağınız bir konum bahsetti" (Raşi).

**Koenlik de mi istiyorsunuz?** – Ya da "şimdi bir de Koen Gadol mevkiini mi istiyorsunuz?" (*Targum Onkelos*).

**11. Bu nedenle** – "Size Leviler'e özgü görevleri verip, sizi Koenler'e özgü görevlerden men eden Tanrı olduğu için" (Raşi). Böylece Moşe, görev dağıtımını Bizzat Tanrı'nın yaptığıнын altını çizerek, Korah'ın, Moşe ve Aaron'un en üst mevkileri kendilerine ayırdıkları şeklindeki iddiasını kesin bir dille reddetmiştir.

İbranice **Lahen**. Bu sözcük kesinlik veya yemin de belirtebilir (krş. Bereşit 4:15 açk.): "Siz aslında Tanrı'ya isyan ediyorsunuz" (bkz. s.a.).

**[Aslında] Tanrı'ya karşı** – Sforno'nun verdiği alternatif bir çeviri: "Bu nedenle; sen ve tüm yandaşların! [Sizi] Tanrı'ya [havale ediyorum. Bana karşı ettiğiniz saygısızlığa karşı şahsen bir şey yapmayacağım. Gereken cevabı size Tanrı verecektir]."

Çevirimiz Raşi ve İbn Ezra'nın açıklamalarını takip etmektedir. Moşe, kutsiyet konusunda herkesin eşit olduğu hakkındaki popülist iddialarına rağmen, gerçekte Kim'e karşı isyan ettiğini Korah'ın yüzüne vurarak savunmasını bitirir. Korah ve yandaşlarının şikâyeti, Moşe ve [pasuğun devamında söylendiği gibi] Aaron'a

değil, Tanrı'ya karşıdır: "Bu seninle Tanrı arasında; bizim kavgamız değil" (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi).

Hahamlarımız şöyle derler: "Tanrı Adına olan her türlü münakaşanın sonu, devamlılıktır. Tanrı Adına olmayanın sonu ise devamlı olmak değildir. Tanrı Adına münakaşa hangisidir? İlel ve Şamay'ın münakaşası. Tanrı Adına olmayan hangisidir? Korah ve tüm yandaşlarının münakaşası" (*Mişna – Pirke Avot* 5:20). Bu *Mişna*'da anlamayı gerektiren bazı noktalar vardır. Öncelikle bir şeyin "Tanrı Adına" olması onun iyi niyetle yapıldığına işaret ettiğine göre, böyle bir münakaşa neden "devamlı" olmalıdır? İkinci bir soru: İlk örnekte İlel ve Şamay, münakaşanın iki karşıt tarafıdır. İkinci örnekte ise "Korah ve tüm yandaşları" aynı taraftaki insanları tanımlamaktadır. Neden?

Bu ve bu *Mişna* hakkında sorulabilecek başka sorulara otoriteler farklı eğitsel yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Burada bunlardan sadece birini veriyoruz: *Mişna* aslında "münakaşa devamlı olacaktır" derken, ebediyen sürecek bir belirsizlikten bahsetmekte değildir. *Mişna*'nın metninde söylendiği üzere aslında bu münakaşanın "sonu" vardır ve bu son, "devamlılık"tır. İlel ve Şamay, kendi nesillerinin en büyük insanları ve iki çok güçlü ekolün – Bet-İlel ve Bet-Şamay – kurucularıydı. Buna rağmen aralarındaki fikir ayrılığı tamamen Tanrı'nın Sözü'nü en iyi ve en doğru uygulama amacını taşıyordu ve kimse fikrinden ödün vermesi bile, karşılıklı saygı ve sevgi en üst düzeydeydi. Aralarında fikir münakaşası vardı; ama bu, Sözlü Tora'nın verdiği yöntemler doğrultusunda, uygulamada son bir karara – *alahaya* – varılarak çözümlenmekteydi. Böyle bir durumda artık *alaha* belirlendiğine göre, *alaha* olarak kabul edilmemiş diğer görüşü silip atmak mantıklı olabilirdi. Ama hayır. Münakaşa sona ermesinin rağmen, bundan yüzyıllar sonra bile biz hâlâ *alaha* olarak kabul edilmemiş fikrin ne olduğunu biliyor, hatta bunu Tora öğrenimi dâhilinde kendi içinde analiz ediyoruz. İşte *Mişna*'nın söylemek istediği şeylerden biri budur. Tora'da galip ya da mağlup yoktur. Hem İlel'in hem de Şamay'ın söyledikleri "**Divre E-lo-im Hayim – Yaşayan Tanrı'nın Sözleri**"dir. Bu nedenle her ikisinin

יב וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא 12  
 נַעֲלֶה: יג הַמַּעֲט כִּי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתָנוּ 13  
 בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרְרַךְ עָלֵינוּ גַם־הַשְּׂתַרְרָה: שְׁנֵי יָדָאָף לֹא אֶל־אֶרֶץ 14  
 זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ הֵבִיאָתָנוּ וַתִּתֵּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרֶם הָעֵינִי  
 הָאֲנָשִׁים הֵם תִּנְקֶר לֹא נַעֲלֶה:

*Midraş* ise bu sözleri farklı bir şekilde değerlendiren: Datan ve Aviram “gelmeyeceğiz” diyebilirlerken, “çıkamayacağız” demişlerdir (*Gur Arye*). Böylece farkında olmadıkları bir kehanetle, kendi sonlarını kendi dilleriyle bildirmişlerdir. Hiçbir zaman “çıkamayacaklar; yükselmeyecekler”, onların sadece “inişi” olacaktır. Nitekim biraz ileride toprak tarafından yutularak yok olmuşlar, kendi ima ettikleri şekilde ölmüşlerdir (p. 33) (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi; Rabenu Behaye).

**13. Süt ve bal akan ülkeden** – Datan ve Aviram, Mısır’dan – kölelik ve eziyetten bunaldıkları “kölelik evinden” – işte bu sözlerle bahsetmektedirler. Aslında Mısır gerçekten bölgenin en bereketli yeridir. Ama bunu orada esaret ve eziyet çekmiş kişilerin söylemesi abestir. Kötülerin tarzı böyledir. Nankördürler. Datan ve Aviram, halkın çektiği çile ve baskıyı yok sayıp, yapılan tüm mucizelerin aslında yersiz ve gereksiz olduğunu, Mısır’da gayet iyi yaşadıklarını ima etmektedirler. Onlara göre Moşe onları yok yere Mısır’dan çıkarmış, söz verdiği gibi Erets-Yisrael’e de getirememiştir; bu nedenle lider olmaya layık değildir.

Bir görüşe göre bu sözleri, Datan ve Aviram’ın Mısır’da önemli bir servete sahip olduklarına işaret eder (*Lekah Tov*). Yani Mısır “onlar için” süt ve bal akan bir yerdir. Ancak bu doğru olsa bile, yine de tüm halk için durumun onlarınki gibi olmadığı aşıkârken, halkın tümünün çıkarlarını Moşe ve Aaron’a karşı korumaya soyunan kişilerin, böyle bireysel rahatlık özlemi imalarının bulunmaları farklı boyuttaki bir bencilliğin yansımasıdır.

**Çıkardığın az mı** – Ya da “gözünde hafif bir şey mi?”. Tam çeviriyle “yükselttiğin”. Erets-Yisrael’e giden yolda Mısır’dan çıkmak, kuzeye gitmek olduğundan “yükseltmek” olarak adlandırılmaktadır (İbn Ezra).

**Hâkimiyet üstüne hâkimiyet kuruyorsun** –

“Hem krallığı alıyorsun hem kardeşine Koenliği veriyorsun! Dahası Leviler’i halktan, Keat ailesini diğer Leviler’den üstün tutup, onların başına da Elitsafan ben Uziel’i atıyorsun (Rabenu Behaye). Aslında bizi çölde ölüme getirmekle yaptığın kötülük sebebiyle seni çoktan taş tutmamız gerekirken, bizi ayağına çağırarak üstünlük tasladığın yetmiyormuş gibi, bir de üzerimize kral mı kesiliyorsun? (Ramban)”.

İbn Ezra’ya göre pasuğun çevirisi şöyledir: “Sırf üzerimize hâkimiyet kurmak için bizi çölde öldürmek üzere süt ve bal akan ülkeden çıkardığın hafif mi? [Üstelik ağabeyin Aaron yoluyla] üzerimize [başka yönden de] hâkimiyet kuruyorsun!”

Datan ve Aviram, burada konuyu “hakkımız yeniyor” şikâyetinin ötesine taşımakta, Moşe’nin lider olma konusunda hiçbir hakkının bulunmadığını ima etmektedirler (*Daat Mikra*).

**14. Vermedin** – “Bize ‘süt ve balın aktığı ülkeye – [götürmek üzere] Mısır’ın sefaletinden çıkaracağım’ (Şemot 3:17) dedin. Oradan çıkardın; ama süt ve balın aktığı bir diyara değil, ölmek üzere çöle getirdin ve cesetlerimizin çölde düşeceğini müjdeledin (!) (14:29)! (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi). Dahası bize Erets-Yisrael’e bağlı bir sürü emir vererek (Vayikra 19:9-10) sanki oraya girecekmişiz izlenimiyle bizlerle alay ettin (Sforno). Hadi bizi iyi memleketten çıkardın. Bizi onun kadar iyi bir yere getirip bize, Mısır’da sahip olduğumuz gibi tarlalar bağlar verseydin ve liderliği bundan sonra isteseydin belki ses çıkar-mazdık. Ama bunu yapamamışken liderlik istemeye ne hakkın var? (İbn Ezra).”.

**Şu insanların gözlerini mi çıkaracaksın?** – Başka bir deyişle “başarısız olduğunu inkâr edip, Mısır’dan çıkan bu insanların gördükleri şeyi görmemelerini ya da gözmezden gelmelerini mi istiyorsun? Sana karşı gelen bu insanların gözleri yok mu ki başımıza getirdiğin şeyleri görmeyecekler? (Raşbam). İnsanların durumun vehametini, senin kompolarını görmemeleri için gözlerini mi

<sup>12</sup> Moşe, Eliav'ın oğulları Datân'ı ve Aviram'ı çağdırtmak üzere [birilerini] gönderdi. Ama [onlar] "Çıkmayacağız" dediler.

<sup>13</sup> "Bizi çölde öldürmek için süt ve bal akan ülkeden çıkardığın az mı ki bir de üzerimize hâkimiyet üstüne hâkimiyet kuruyorsun?"

<sup>14</sup> Üstelik bizi süt ve bal akan Ülke'ye getirip tarla ve bağ mirası da vermedin! Şu insanların gözlerini mi çıkaracaksın?! Çıkmayacağız!"

**12. Datân ve Aviram'ı çağdırtmak üzere** – Korah'tan umudunu kesen Moşe'nin vakit kaybetmeden diğer asilere çağrıda bulunmasından Hahamlarımız önemli bir ders çıkartırlar. Bir kavga oluruna bırakılmamalı, bir an önce çözüme kavuşturulması için çaba gösterilmelidir (*Midraş – Tanhuma* 10; Raşi). Alternatif olarak Moşe önce Korah'la konuşarak, Levi-oğulları içinde isyan eden kişileri yatıştırmaya çalışmıştır. Şimdi isyanın diğer kanadı olan Datân ve Aviram'a başvurmakla, halkın geri kalanını isyandan dönmeye ikna etmeye çabalamaktadır (Ramban).

Anlaşıldığı kadarıyla Moşe Korah'la konuşurken Datân, Aviram ve On da onların yanındaydı. Ama Moşe Korah'a hitap ederken onlar oradan ayrılmışlardır. Moşe de orada kalan Korah'la konuşmasını tamamlayınca, Datân ve Aviram'ı çağdırtmak için adamlar göndermiştir. On'u ise çağırma gereği duymamıştır. Zira Datân ve Aviram, On'a göre daha üst bir konumda oldukları için Moşe sadece onları ikna etmeye çalışmış, onlar ikna olunca On'un da onları takip edeceğini düşünmüştür (Ramban).

*Midraş* On'a ne olduğunu şöyle anlatır: On ben Pelet'i karısı kurtarmıştır. Ona "senin bundan ne kazancın olacak?" demiştir. "Moşe kazanırsa, sen öğrencisi olacaksın. Korah olursa, onun öğrencisi olacaksın!" On, karısına "Peki ne yapayım? Ben de en baştaki planın bir parçasıyım ve gittiklerinde yanlarında olacağıma dair yemin ettim" deyince karısı "Tüm halkın kutsal olduğunu biliyorum (krş. p. 3). [Dolayısıyla Korah gibi isyankâr olsalar bile, onlar da yüksek ahlak düzeyinde insanlar. Bu yüzden] Sen çadırında otur, ben seni kurtarırım" diye cevap verir. Ona şarap içirip sarhoş eder ve çadırın girişinde oturarak başının örtüsünü açar. On'u almak üzere gelen kişiler onun başının açık olduğunu görünce hemen yüzlerini çevirip oradan uzaklaşırlar. Bu şekilde On'un karısı, olay sona erip asiler toprak tarafından yutulana kadar onların On'a gelmesine engel olur ve böylece kocasını kurtarır.

On'u nasıl karısı kurtarmışsa, Korah'ın sonunu da kendi karısı getirmiştir. Ona "Bak Moşe neler yapıyor" der karısı. "Kendisi kral oldu, kardeşini

de Koen Gadol yaptı. Yeğenlerini de Koenler olarak atadı. *Terumalar* onların (18:12). Levi olarak sana *maaser* verdiklerinde bunun da onda birini onlara vermen lazım (18:26). Üstelik [sizi Levi olarak atadığı zaman] tüm vücudunuzu kabak gibi tıraş ettirerek sizinle oyun oynadı. Onun gözünde gübreden farkınız yok. Onun gibi düzgün görünümlü olmamanız için gözünüzü güzel saçlarınıza dikti." Korah "Ama Moşe kendi kollarını da tümüyle tıraş etmişti" deyince karısı istifini bozmaz: "Onun umrunda değil ki. 'Nasıl da gülünç bile olsa onlara ne emretsem hemen yapıyorlar; tepki göstermemeleri için ben de onlar gibi keserim' demiştir" diye cevap verir. Sonra da "Size bir de *tehelet* renkli tsitsit konusunda emir verdi. *Tehelet* o kadar önemliyse neden bütün giysiyi *tehelet* rengine yapmayı emretmedi ki?" diyerek, Korah'ı iyice doldurur ve p. 2 açk.da *tehelet* rengi giysilerle ilgili anlatılan olayın fikrini vererek Korah'ın isyanını tetikler; böylece onun ve yandaşlarının sonunu getirir.

*Tanah*'taki "Kadınların bilgeliği evini inşa etti. Ama *aptal* [kadın, evini] kendi eliyle yıkar" (Mişle 14:1) pasuğu, işte bu iki kadına gönderme yapar. İlk kısmı, On'un, akıllıca davranışıyla, kocasını ve ailesini kurtarmayı bilen karısını, ikinci yarısı da Korah'ın, hırsı nedeniyle kocasını ve ailesini yıkıma götüren karısını ima eder (*Lekah Tov*; *Talmud – Sanedrin* 109b-110a; Raşi o.a.; p. 32, *Midraş Agadol* o.a.).

Hahamlarımız buradaki olaylardan yola çıkarak, bazı genel mahkeme kurallarını da öğrenirler. Örneğin Moşe'nin burada Datân ve Aviram'ı çağdırtmak için adamlar göndermesi, herhangi bir davada, *Bet-Din*'in, tarafları dinlemek üzere mahkemeye çağırma yetkisi olduğuna işaret eder. Bunun gibi başka kurallar da bu bölümden öğrenilir (*Talmud – Moed Katan* 16a).

**Çıkmayacağız** – Yani "yukarı çıkmayacağız". Bu sözlerden anlaşıldığı kadarıyla kamp içinde *Mişkan*'ın olduğu kısım kampın geneline göre daha yüksek bir yerde konumlanmıştır. Başka bir olasılığa göre bu dili kullanmalarının nedeni, Tanrı'nın seçtiği yere, ibadete ya da mahkeme huzuruna gelmenin, "çıkma" olarak tanımlanmasıdır (İbn Ezra; Ramban; Raşbam).

טו ויִחַר

לְמֹשֶׁה מֵאֵד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־תִּפְן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמֹר אַחַד  
מֵהֶם נִשְׁאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם: טו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה  
אֶל־קָרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הֵן לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחַר:

affetmezsin (bkz Vayikra 16:30 açk.da son parag-  
raf). Burada da Datan ve Aviram bana haksız  
yere dil uzattılar ve ben onları affetmiyorum. Bu  
yüzden sen de onların hiçbir *korbanını* kabul  
etme” demektedir.

Raşi *Midraş*’a dayalı bir alternatif sunar: Her gün  
sabah ve akşam yapılan toplumsal *Tamid-korbanı*  
(Daimi-korban; bkz. 28:1-8), halkın yaptığı  
bağışlarla toplanmış parayla satın alınan hayvan-  
larla gerçekleştirilir. Dolayısıyla herkesin bu *kor-*  
*banda* eşit payı vardır. Bu *korbanı* bir de unla  
getirilen *Minha-korbanı* eşlik eder. *Midraş*’a göre,  
Moşe burada **Minha** sözcüğünü kullanarak,  
dolaylı olarak *Tamid-korbanından* bahsetmekte  
(*Ets Yosef*) ve Tanrı’dan, Korah ve yandaşlarının  
bu *korbandaki* paylarını görmezden gelmesini,  
ateşin tüm *korbanı* yakmasını, onların payını ise  
olduğu gibi bırakmasını arzetmektedir (*Midraş* –  
*Tanhuma* 7; Raşi).

**Onlardan tek eşek almadım** – Çevirimiz  
Raşbam’a göredir. Raşi’ye göre bu ifadenin  
çevirisi “Hiçbirinin eşeğini almadım” şeklindedir.

Sırf kendi çıkarı için halkın üzerinde hâkimiyet  
kurduğuna dair suçlamalar karşısında çok üzülen  
ve öfkelenen Moşe şimdi kendisini savunmak-  
tadır. Halktan hiçbir şey almış değildir. Özellikle  
eşekten bahsetmektedir çünkü halkı kurtarmak  
için Mısır’a giderken karısı ve çocuklarını  
bindirdiği eşeğin (bkz. Şemot 4:20) ücretini iste-  
meye hakkı olmasına rağmen – zira Midyan’dan  
Mısır’a sırf onlar için gelmektedir – halktan bunu  
bile istemiş değildir (Raşi; *Hizkuni*). Ayrıca eski  
dönemde kralların halktan iş gereksinimleri için  
eşek gibi iş hayvanları talep etmesi görülen bir  
şeydi (bkz. Şemuel I 8:16) (Ramban).

Burada “*almadım*” şeklinde çevrilen **Nasati**  
sözcüğü, tam olarak “*taşımadım*” manasındadır.  
Bu nedenle İbn Ezra buradaki ifadeyi “onların tek

eşeğini bile yük için kullanmadım” şeklinde  
değerlendirir. “*Almadım*” çevirisi ise Raşi’ye  
göredir. Onkelos da burada bir kralın halktan  
vergi alma hakkını kullanması anlamına gelen bir  
çeviri yapmıştır. Kısacası Moşe, “lider konumuma  
rağmen, bu konumun bana sağladığı hakkı kulla-  
narak onlardan vergi olarak tek eşek bile  
almadım” demektedir (Raşi). Peygamber Şemuel  
de halkı azarlarken benzer sözler kullanmıştır  
(Şemuel I 12:3).

**Kötülük etmedim** – Bu tam çeviridir. Ya da  
“hiçbirinin günahını almadım”; “hiçbirine karşı bir  
yanlışım olmadı”; “hiçbirine haksızlık etmedim”.

Moşe önce “eşek almadım” demekle, bir kralın en  
basit gereksinimlerinden olan iş hayvanını bile  
istemediğini belirtmiştir. Bu sadece bir kralın  
değil, normal bir insanın bile bir arkadaşından  
isteyebileceği basit bir şeydir. Ama Moşe,  
kimseden eşeğini ödünç olarak bile istememiştir  
(Sforno). Daha sonra bir kralın tebaasına yönelik  
angaryalarının hiçbirini onlara vermediğini,  
hiçbir davada onlara haksızlık etmediğini ve  
hiçbir şekilde onların saygınlığına leke sürecek  
bir davranışta bulunmadığını söylemektedir  
(Ramban): “Onlar üzerindeki liderlik konumum-  
da benim şahsi hiçbir çıkarım olmadı; hep onların  
iyiliği için çalıştım. Benim liderliğime dil uzat-  
makla sadece nankör olduklarını gösteriyorlar”  
(Sforno).

**16. Tanrı’nın Huzuru’nda olun** – “Hep birlikte  
Tanrı’nın mahkemesine çıkacağız” (krş. Sforno).



<sup>15</sup> Moşe son derece rahatsız oldu. Tanrı'ya "Sunularına yüz verme!" dedi. "Onlardan tek eşek almadım; aralarından hiçbirine kötülük etmedim!"

<sup>16</sup> Moşe, Korah'a "Sen ve tüm yandaşların, Tanrı'nın Huzuru'nda olun" dedi. "Yarın! Sen, onlar ve Aaron.

*çıkarcaksın?"* (Sforno). "Bu kadar insan kör olsun da başımıza getirdiklerini görmesin; bunu mu istiyorsun?" (*Daat Mikra*). Benzer şekilde "*bu kadar insanın gözlerini mi örteceksin?*" ya da "*gözlerini mi boyayacaksın?*" (İbn Ezra). Olasılıkla söz konusu "insanlar", Yisrael'in, Moşe'nin yanında kalan ileri gelenlerdir (a.k.; krş. p. 25).

Alternatif olarak "*gözlerimizi çıkarsan bile gelmeyeceğiz!*". Yani Datán ve Aviram, tam anlamıyla, Moşe'nin yapacağı hiçbir şeyin, kendilerini gelmeye ikna edemeyeceğini söylemektedirler. Bu görüşe göre "*insanların gözlerini*" derken, Datán ve Aviram aslında "*gözlerimizi*" anlamını kastetmektedirler; ama insanın dili, kendisi ile ilgili kötü bir şeyi telaffuz etmeye varmadığı için bunu başkasının başına gelecekmış gibi ifade eder (Raşi; krş. Şemot 1:10 aç.).

**15. Son derece rahatsız oldu** – Ya da "*çok öfkelen-di*". Kişisel çıkarımı ön planda tutarak halkın üzerinde egemenlik kurduğuna dair iddialar Moşe'yi çok üzmüştür. Ayrıca Moşe, doğru dürüst konuşup tartışabilecek ve uzlaşmaya varılabilecek insanlarla muhatap olmadığının farkına varınca bundan çok rahatsız olmuştur. Bir insan bir başkasıyla tartışırken, diğeri onunla aynı fikri kabul etmese bile, en azından konuya ilişkin cevap verirse, bu mantıklı bir tartışmadır. Ama diğeri cevap vermezse ya da cevabı doğrudan konuyla ilgili olmayıp konunun dışında dolaşırsa, burada gerçek bir tartışma yoktur ve insana rahatsızlık verir (*Midraş – Tanhuma* 6). Burada da Datán ve Aviram ona doğru dürüst cevap vermek yerine bir sürü laf etmişlerdir. Ayrıca Mısır hakkında Erets-Yisrael'i tanımlayan "*süt ve bal akan ülke*" sözlerini kullanan kişilerle konuşabilecek ne vardır ki?

**Sunularına yüz verme** – Ya da "*korbanlarına istek gösterme*" (*Targum Onkelos*). "*Sunu*" şeklinde çevrilen sözcük *Minha*'dır. Bu sözcük, saygı ifadesi olarak verilen bir hediyeyi ifade eder. Basit anlamda, Moşe, Korah ve yandaşlarının ertesi gün sunacakları tütsüyü kabul etmemesi için Tanrı'ya dua etmektedir. Ramban ise burada

Moşe'nin Datán ve Aviram'la konuştuğuna ve onların ertesi gün tütsü yakanlar arasında olmadıklarına işaret ederek, burada tütsüden bahsedilmediği görüşündedir. Ona göre Moşe, *korbanlar* yapmak üzere Koenlik payesi isteyen Datán ve Aviram ne tür *korban* sunarlarsa sunsunlar, bunun kabul edilmemesini istemektedir. Buna, edecekleri dua da dâhildir; zira bazı yerlerde *Minha* sözcüğü duayı da ifade eder. İbn Ezra ise *Ola* ve *Minha-korban*larının, Tanrı'nın günahkârlara karşı daha sabırlı davranmasını sağlama etkisi olduğunu söyler. Burada da Datán ve Aviram, olay öncesinde bir *Minha-korbanı* gerçekleştirmiş olabilir. Dolayısıyla Moşe, Tanrı'dan bu *Minha-korbanı*na değer vermemesini istemektedir.

Öte yandan Rabenu Behaye ise, Moşe'nin sadece Datán ve Aviram'a karşı bir dua etmesini düşük olasılık olarak görür. Moşe'nin isteği isyanın sona ermesi olduğuna göre, sadece onların değil, tüm asilerin eşit bir şekilde karşılık görmesini istemesi daha mantıklıdır. Bu nedenle Rabenu Behaye, bu sözlerde farklı bir ima görür. Önce de belirtildiği üzere asiler arasında, *Mişkan*'ın ve *Mizbeah*'ın açılışı vesilesiyle özel hediyeler getirmiş olan (*Perek* 7) bazı kabile liderleri de vardır. Getirdikleri hediyeler arasında, gümüş kaplar içinde *Minha-korbanı* olarak kaliteli un da vardı. İşte Moşe bu duasıyla, asilerin geçmişteki bu erdemli davranışlarının onlara koruyucu olmaması için, Tanrı'dan, o *Minha*'nın liyakatini göz ardı etmesini istemektedir. Moşe bunu söyledikten sonra Datán ve Aviram'ın suçlamalarına da cevap vererek "*onlardan tek eşek almadım...*" demektedir.

Buna karşılık Sforno, Moşe'nin "*sunularına yüz verme*" isteğinin özellikle Datán ve Aviram'la ilgili olduğu görüşündedir. Moşe özellikle onlara karşı dua etmiştir; zira onlar Moşe'yi halk üstünde egemenlik kurarak kendisine çıkar sağlamakla suçlamışlar ve Moşe'nin içerlemesine neden olmuşlardır. Moşe de bu sözlerle Tanrı'ya "Bir insan bir başkasına karşı suç işlerse, onu kurban konumundaki kişi affetmediği sürece Sen de

- 17 יִזְקֹחַ | אִישׁ מִחֶתְלוֹ וְנִתְּתָם עֲלֵיהֶם קִטְרֶת וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה  
 אִישׁ מִחֶתְלוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים מִחֶתֶת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֶתְלוֹ:  
 18 יִהְיֶה וִיקָחוּ אִישׁ מִחֶתְלוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂיֻמוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֶת  
 19 וַיַּעֲמֻדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁחָה וְאַהֲרֹן: יֵט וַיִּקְהֵל עֲלֵיהֶם לָרֹחַ  
 אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה  
 20 אֶל־כָּל־הָעֵדָה: ס שֵׁשִׁי כֹ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן  
 21 לֵאמֹר: כֹּא הִבְדַּלְוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אֹתָם כְּרָגַע:

söylenabilir (Raşi). 12:5'te gördüğümüz üzere bulut sütunu, Tanrı'nın öfkeli bir tavır takındığına işaret eder (*Imre Şefer*). Tanrı'nın özellikle bu noktada müdahale etmesi de, Korah'ın, Moşe ve Aaron'a karşı, önceye göre daha açık bir düşmanca tavır takınarak, etrafına topladığı kişileri onlara karşı kıskırtmaya başlaması olabilir. Tanrı benzer bir müdahaleyi casusların olayında da benzer bir nedenle yapmıştır (*Daat Mikra*).

**21. Cemaatin içinden** – İbranice *Mi-Toh A-Eda*. Bu iki sözcük, "**Toh** – İçinde / Arasında" ve "**Eda** – Cemaat", Tora'nın başka iki yeriyle bu pasuk arasında bağlantı sağlar ve böylece bir kurala dayanak oluşturur. Bu iki yerden biri *Eda* sözcüğünü içeren "*La-Eda Araa Azot – Bu Kötü Cemaate*" (14:27) ifadesidir. İfadede "cemaat" olarak tanımlananlar, Erets-Yisrael'i araştırmaya giden casuslardır. Bunlar içinde "kötü" olanlar, Yeşua ve Kaleb dışında kalan on kişidir. Dolayısıyla bir topluluğun "cemaat" olarak tanımlanması için on kişiden oluşması yeterlidir. Diğer bağlantı ise **Toh** sözcüğünün geçtiği Vayikra 22:32'dir. Tora orada "**Venikdašti Be-Toh Bene-Yisrael** – Bene-Yisrael'in arasında Kutsal kılınmalım" demektedir. Böylece pasuğumuzdaki *Mi-Toh A-Eda* sözcükleri, söz konusu iki pasuk arasında bir geçiş noktası oluşturmakta Tanrı'nın İsmi'nin kutsal kılınması mitsvasının, özellikle on yetişkin Yahudi'den oluşan bir ortam için önemli olduğunu öğretmektedir (bkz. Vayikra 22:32 açık., *Bene-Yisrael'in arasında Kutsal kılınmalım* k.b., dördüncü paragraf, madde [4]). Bu kuralın bir türevi olarak, dualarda Tanrı'nın kutsiyetinin vurgulandığı bölümler de, sadece ortamda on yetişkin Yahudi erkekten müteşekkil bir "cemaatin" bulunması halinde mümkündür. Bu topluluğa genel olarak *Minyan* adı verilir. [Söz

konusu kural başka şekilde de türetilir. Bunun için bkz. Vayikra 22:32 açık., *Bene-Yisrael'in arasında* k.b.]

Not: Buradaki kuralın türetiminde kullanılan yöntem "*Gezera Şava – Eşit Kesim*" olarak adlandırılır ve Tora'nın farklı yerlerinde geçen ortak ifadelerin bu farklı yerler arasında organik bir bağlantı oluşturmaya dayanır. Ancak bu yöntem sadece ifade eşitliğine bağlı değildir ve bu şekilde bir kuralın türetilmesi için köklü bir geleneğin varlığı şarttır.

**Ayrılın** – Tanrı'nın bir grubun içinde istediğini öldürüp istediğini hayatta bırakma kudreti elbette vardır. Buna rağmen burada "ayrılın" demektedir; zira Moşe ve Aaron onların yanında oldukça, onların liyakati diğerlerini de koruyacaktır (Sforno; Rabenu Behaye).

**Onları bir anda tüketeyim** – Tanrı'nın sözleri, tüm halkın cezalandırılacağı izlenimini vermektedir. Bu nedenle Moşe ve Aaron hemen araya girerek, bir kişinin – Korah'ın – günahı nedeniyle tüm halkın mı cezalandırılacağını sorarlar (s.p.). Ama Tanrı bir sonraki sözleriyle (p. 24), zaten tüm halkı cezalandırmaktan bahsetmediği ve burada kastettiği "cemaatin", Korah'ın çevresinde toplanan kişilerden ibaret olduğu açıklamasını yapar (Rabenu Hananel; Rabenu Behaye; Sforno). İbn Ezra da bu kısmın özetini şöyle yapar: "Bu cemaatin – Korah ve yandaşlarının – arasından ayrılın ve bir ateş çıkıp onları bir anda tüketsin (bkz. p. 35)".

Ramban'a göre ise Moşe ve Aaron'un bu sözleri yanlış anlamaları düşük olasılıktır. Bu nedenle Tanrı'nın ilk sözleri gerçekten tüm halkın cezalandırılacağı anlamına gelmektedir. Her ne kadar

<sup>17</sup> Hepiniz kor küreğinizi alın, üzerlerine tütsü yerleştirin. Herkes kor küreğini Tanrı'nın Huzuru'na sunacak – [toplamda] iki yüz elli kor küreği. [Ayrıca] Her biriniz kendi kor küreğiyle [olmak üzere] sen ve Aaron.”

<sup>18</sup> [Ertesi gün] Herkes kor küreğini aldı. [Bunların] Üzerlerine ateş koydular, üstlerine de tütsü yerleştirdiler ve Buluşma Çadırı'nın girişi civarında hazır durdular. Moşe ve Aaron [da yanlarındaydılar].

<sup>19</sup> Korah tüm cemaati Buluşma Çadırı'nın girişi civarına [toplayarak] onlara karşı birleştirdi. [O sırada] Tanrı'nın Onuru tüm cemaate göründü.

[84. Moşe, Yisrael İçin Araya Giriyor]

<sup>20</sup> Tanrı, Moşe'ye ve Aaron'a konuşarak şöyle dedi: <sup>21</sup> “Bu cemaatin içinden ayrılın ve onları bir anda tüketeyim”.

**17. Kor küreğinizi alın...** – p. 16-17'de yazılanlar, Moşe'nin p. 6-7'de yaptığı çağrının bir tekrarı gibi gözükse de, arada önemli bir fark vardır: Moşe daha önce Aaron'dan bahsetmemişken, burada tütsü getirenler arasında onun da olacağını söylemektedir. Aaron da onların arasında olmasa, Tanrı'nın isyankârların getirecekleri tütsüye cevap vermemesi, hâlâ o kişilerin Aaron'dan daha az değerli olduklarını göstermeye yetmeyecektir; zira bu kişiler kendilerini “Aaron da tütsü getirseydi belki Tanrı ona da cevap vermeyecekti. *Mişkan*'ın açılışında Aaron tütsü getirdiği zaman Tanrı bunu kabul etmiş olabilir. Ama bu bir şeyi kanıtlamaz. Orada Tanrı özellikle Aaron için değil, *Mişkan*'ın açılışı şerefine cevap vermişti. Aaron değil de bir başkası olsaydı, onun getirdiği tütsü de kabul edilirdi” diye savunabileceklerdir. Bu gibi itirazların önüne geçmek için, Moşe, şimdi Aaron'un da tütsü ile yapılacak testte yer alacağını söylemektedir.

Bunun yanında, p. 6'de “*Korah ve tüm yandaşları*” ifadesi Datan ve Aviram'ı da kapsarken, Moşe, bu ikisi ile arasında geçen konuşmanın ardından, onların diğerlerinden farklı özel bir ceza görmelerini istediği için, ertesi günkü tütsü işleminden Datan ve Aviram'ı çıkarmıştır. Bu nedenle bu pasukta özellikle “[*toplamda*] iki yüz elli kor küreği” denmektedir. Sayının tam olarak verilmesi, Datan ve Aviram'ın bunların içinde olmadıklarını gösterir (Ramban). Bunun başka bir olası sebebi de, tütsü testinin, bu tütsüyü getiren kişinin *Mişkan*'da görev yapmasının uygun olup olmadığını belirleyecek olmasıdır. Datan ve Aviram'ın sözlerine ise *Mişkan*'da görev alma peşinde olduklarına dair bir işaret yoktur. Onlar Moşe'nin liderliğine karşıydılar (*Daat Mikra*).

**18. Moşe ve Aaron [da yanlarındaydılar]** – İbn Ezra. Ancak Moşe burada tütsü getirenlerden

biri değildir. O sadece Tanrı'nın kararını görmek için oradadır.

**19. Tüm cemaati** – Öncekilere farklı olarak, bu isyanda “tüm halk” rol almış değildir. Öyle olsaydı, Tanrı'nın tepkisi burada da “onları tamamen yok edip seni büyük bir halk haline getireceğim” şeklinde olurdu. Burada özellikle “cemaat” sözcüğü kullanılmaktadır – ki bu, genel olarak, halkın ileri gelenlerinden oluşan bir kurulu ifade edebilir. Nitekim Korah'ın yanında önemli kişiler toplanmıştır. Bir başka olasılığa göre, bahsedilenler, ibadet görevini Leviler'e kaptırmış olan *behorlar* da olabilir (Ramban).

Yine de burada, diğer yerlerde kullanılan “[*yandaşları*]” olarak çevirdiğimiz “[*kendi*] cemaatini” değil, daha genel olarak “[*geniş*] cemaati” sözcüğü kullanılmaktadır. Zira Korah en baştaki taraftarlarından daha büyük bir kitleye ulaşmak için elinden geleni yapmıştır (bkz. s.a.).

**Onlara karşı birleştirdi** – Testin öncesindeki gece Korah insanları kendi yanına çekmek için sürekli olarak alaycı ve iğneli konuşmalarla propaganda çalışması yapmış, onları ikna edene kadar etrafta “Bunlar yüksek mevkileri hep kendilerine alıyorlar; krallık onun [=Moşe'nin], Koenlik kardeşinin. Oysa ben sadece kendimi değil, hepinizin iyiliğini düşünüyorum” diye nutuklar çekmiştir (*Midraş – Tanhuma* 7; Raşi).

**Tanrı'nın Onuru... göründü** – Tora'nın dört yerinde, halkın şikâyetlerinin ardından Tanrı'nın Onuru'nun görüldüğü söylenmektedir: Şemot 16:10; Bamidbar 14:10; burası ve 17:7. Bunların ilkinde ve sonuncusunda bu görünmenin bir bulutla olduğu açıkça söylenmektedir. Dolayısıyla 14:10'da ve burada da, aynı şekilde bulutla açığa çıkan bir görüntüden bahsedildiği

- 22 כב וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל-בֶּשֶׂר הָאִישׁ  
 23 אַחֲדֵי יִחְטָא וְעַל כָּל-הָעֵדָה תִּקְצֹף: ס כג וַיְדַבֵּר יְהוָה  
 24 אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כד דַּבֵּר אֶל-הָעֵדָה לֵאמֹר הִעָּלוּ מִסִּבִּיב  
 25 לְמִשְׁכַּן-קֹרַח דָּתָן וָאֲבִירָם: כה וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל-דָּתָן וָאֲבִירָם  
 וַיִּלְכְּנוּ אַחֲרָיו וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

sorumlunun, buna yol açan kişi ya da kişiler olduğunu gösterir (Ramban).

**24. Cemaate konuş** – Tanrı, Moşe'nin duasını kabul eder. "Güzel konuştunuz" der Moşe ile Aaron'a. "Kimin günah işlediğini biliyorum ve bunu herkesin bilmesini sağlayacağım" (*Midraš – Tanhuma* 7; Raşi). Her ne kadar önceki ifadesinde tüm halkı cezalandıracağını söylemişse de (p. 21), şimdi bu kararını hafifletmiştir; çünkü *tsadiklerin* duaları, Tanrı'nın Sert Yargı Niteliği'ni, Merhamet Niteliği'ne çevirme kuvvetine sahiptir (*Beer Basade*). Tanrı bu kez Moşe'ye, Korah ve topluluğundan uzaklaşmaları için halka talimat vermesini emreder. Böylece halka, Tanrı ve Moşe'ye olan sadakatini kanıtlama şansı vermektedir.

**Korah, Datan ve Aviram'ın çadırının** – İbranice *Mişkan*. Tam anlamıyla "barınak". Korah bir Levi olduğu için, *Mişkan*'ın hemen çevresinde kamp kurmuş olması gerekir. Ancak Datan ve Aviram'ın onunla birlikte olması mümkün değildir; zira onlar Levi değildirler. Dolayısıyla, anlaşıldığı kadarıyla Korah, Levi kampının [ya da belki de tüm kampın] dışında yandaşlarını ve mallarını bir araya topladığı bir çadır bölgesi belirlemiş ve asiler burada toplanmışlardır (İbn Ezra). Öte yandan kullanılan sözcüğün *Mişkan* olması, Korah'ın *Mişkan*'ın alternatifi olan bir yer belirlemiş olması ihtimalini de akla getirmektedir (*The Living Torah*).

**Uzaklaşsın** – Tam çeviriyle "[yukanı yönde] çıksın; yükselsin".

**25. Moşe kalkıp Datan ve Aviram'a gitti** – Moşe, son bir kez daha onları vazgeçmeye ve *teşuva* yapmaya davet etmek üzere Datan ve Aviram'ın yanına gider (Raşbam). Bu da bir

münakaşayı bir an önce bitirmek için elden gelenin yapılması gerektiğine dair bir başka örnektir (*Talmud – Sanedrin* 110a). Arkasında halkın ileri gelenlerinin desteği olduğu için, bu kez kendisine boyun eğeceklerini ummaktadır. Böylece Korah'ı caydıramadıysa da (8. cümle), en azından diğer asileri kurtarmayı dener. Öte yandan sıradaki pasukta Moşe'nin Datan ve Aviram'a değil, tüm cemaate hitap ettiğini görmekteyiz. Moşe geldiğinde Datan ve Aviram'ın en azından saygı ifadesi olarak ayağa kalkmalarını beklemiştir. Ama onlar bu saygıyı göstermeyince, onlara söyleyecek bir şeyi olmadığını görmüş, bu nedenle halka hitap etmiştir (*Midraš – Tanhuma* 8; Raşi; *Mişmeret Akodeş*). Dolayısıyla Moşe'nin, yanında yetmiş ileri gelen olmak üzere buraya gelmesinin bir amacı da, halkı o bölgeden uzaklaştırmak olabilir (*Daat Mikra*).

**Yisrael'in ileri gelenleri** – İbranice *Zikne Yisrael*. Bu genel olarak *Zekenim* olarak adlandırılan, yetmiş kişilik seçilmiş üst idari kurul, yani *Sanedrin*'dir (İbn Ezra; Rabenu Behaye; bkz. 11:16 açk.).

**Arkasından gittiler** – Sonuç olarak ileri gelenler Moşe ile birlikte gittiklerine göre, pasuğun bunu doğrudan söylemesi daha mantıklı olurdu. Ama Moşe alçakgönüllü karakteri nedeniyle önden gitmek istememiş, önce yetmiş ileri geleni göndererek Datan ve Aviram'ı ikna edeceklerini ummuştur. Ancak ileri gelenler iki isyankârın kendileriyle oyun oynayıp dalga geçebilecekleri düşüncesiyle bu riski göze almamışlar, sadece kararsızlıkla, Moşe'nin "arkasından" gitmeye razı olmuşlardır; zira onu yalnız bırakmak büyük bir saygısızlık olacaktır (*Meam Loetz*).

<sup>22</sup> Ama [Moşe ve Aaron] yüzleri üstü kapandılar ve “Ey Mutlak Güç! Tüm bedenlerdeki ruhların Tanrısı!” dediler, “Bir kişi günah işledi diye tüm cemaate mi öfkeleneceksin?”

[85. Korah’ın Cezası]

<sup>23</sup> Tanrı, Moşe’ye konuşarak şöyle dedi: <sup>24</sup> “Cemaate konuş ve şöyle söyle: Korah, Datan ve Aviram’ın çadırının çevresinden uzaklaşın.”

<sup>25</sup> Moşe kalkıp Datan ve Aviram’a gitti. Yisrael’in ileri gelenleri de arkasından gittiler.

süregiden isyan hâlâ Korah ve yandaşlarıyla sınırlı kalmışsa da, yapmış oldukları propaganda, halkın tümünün kafasında Moşe ve peygamberliğin doğruluğu hakkında soru işaretleri oluşturmaya yetmiştir. Nitekim Korah’ın “asıl hedefi” olarak gösterdiği şekilde, *behor*ların tekrar ibadette başrole gelmeleri, tüm halk için çekici bir noktadır. Halkın bu tereddütü tüm ulus adına ciddi bir günahıdır, çünkü hem öğretmenleri Moşe’ye hem de Tanrı’ya karşı bir güvensizlik anlamına gelmektedir. Tanrı bunu dile getirmek için hepsini yok edeceğinden söz etmiştir. Ancak Moşe ve Aaron, sıradaki pasukta verilen dualarıyla bu kararı iptal edebilmişler ve ceza sadece Korah ve yandaşları ile sınırlı kalmıştır.

Bir açıklamaya göre halkın cezayı hak etmesinin sebebi, olanları görmesine rağmen, bunu engellemek için hiçbir şey yapmamış olmasıdır. Tanrı, bir yanlış şahit olup, buna karşı çıkma ya da engel olma gücüne sahipken bu gücü kullanmayan kişiyi, yanlış ortak addeder. Bu nedenle halk da suçlu duruma düşmüş, Moşe ile Aaron’un duasına muhtaç kalmıştır (*Meam Loetz*).

**22. Yüz üstü kapandılar** – Tanrı’nın, isyankârlara karşı çıkmamakla günah işleyen herkesi cezalandırmak üzere olduğunu anlayan Moşe ile Aaron, hemen araya girerler (*Panim Yafot*). Moşe iki şey yapar. Halkın cezadan affedilmesi için Aaron’la birlikte yere kapanıp Tanrı’ya dua eder ve sonra da halkı Korah ile yandaşlarının yanından uzaklaşmaları için uyarır.

**Mutlak Güç!** – İbranice *E-l*. Tam çeviriyle “Tanrı”. Tanrı’nın bu ismi, aynı zamanda “Güç” anlamına gelir ve Moşe ile Aaron’un önce bu ismi kullanmaları, Tanrı’nın gerçekten de herkesi bir anda tüketebilecek güçte olduğundan şüphe duymadıklarını belirtmektedir. Nitekim Tanrı, “tüm bedenlerdeki ruhların Tanrısı”dır ve

tüm ruhlar O’nun Eli’nde olduğu için hepsini bir anda tüketmek Tanrı için isten bile değildir (İbn Ezra; alternatif bir açıklama için bkz. s.a.).

**Ruhların Tanrısı** – İbranice *E-lo-e Aruhot*. Raşi’ye göre buradaki “ruh” sözcüğünden kasıt, onun deyimisel anlamı olan “düşünce” şeklindedir (krş. Yehezkel 20:32). Burada Moşe ve Aaron, Tanrı’ya iki kez seslenmektedirler: İlki – “Ey Mutlak Güç!” – asıl seslenişken, ikincisi – “Tüm bedenlerdeki ruhların Tanrısı!” – ise, Tanrı’nın insanlardan farkını vurgulamaktadır. Moşe ve Aaron, Tanrı’ya, “Sen tüm insanların ruhlarını bilirsin; hepsinin düşüncelerini okursun” demektedirler. “Etten kemikten bir kral, bir isyan durumunda kimin kendisine sadık kaldığını tam olarak bilemeyeceği için, toplu bir cezaya başvurabilir. Ama Senin böyle bir yöntemle başvurmana gerek yok” (*Midraş – Tanhuma* 7; Raşi).

**Bir kişi günah işledi** – Her ne kadar söz konusu isyan belirli bir grubun günahı ise de, Moşe temelde tek suçlu olduğunu, bunun da yanındaki kişileri günaha sevk etmiş olan Korah’tan başkası olmadığını söylemektedir. Genel olarak liderler, toplum için merhamet dilediklerinde, cezayı aslında toplumu günaha sevkeden kaynak kişinin hak ettiğini söyleyerek, halkın kalanının ise sadece ondan etkilendiği için aynı sertlikte cezalandırılmaması gerektiği tezini öne sürerler. Daha ileri bir tarihte, gereksiz yere halkı saymış olan Kral David, uygunsuz sayım sonucu halkın büyük bir salgınla yüzleşmesi (bkz. Şemot 30:12 açık.) karşısında sorumluluğu tek başına üstlenmek istemiş, halkın değil kendisinin cezalandırılması gerektiğini söylemiştir (Şemuel II 24:17). Gerçi orada halk da bu cezayı hak eden bir davranış sergilediği için salgınla vurulmuştur; ama David’in sorumluluğu tek başına üstlenmesi, halkın genel olumsuzluğunun temelinde asıl

26 כּו וַיִּדְבֹּר אֶל־הָעֶדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא  
 מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תַּגְּעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם  
 27 פֶּן־תִּסְפּוּ בְּכָל־חַטָּאתָם: כּו וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָן וְאַבִּירָם  
 מִסָּבִיב וְדָתָן וְאַבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם  
 28 וְטַפָּם: כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת  
 כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלְּבִי:

Alternatif olarak Moşe burada özellikle *behor*ların yerini Leviler'in almasından bahsediyor olabilir. Nitekim bu devrim niteliğinde bir değişikliktir ve bunun Tanrı'nın emri olduğu konusunda şüphe duyanlar için, özellikle nesiller boyunca ibadette ön saflarda yer alan *behor*ların yerini Moşe'nin genel ve yakın ailesinin – yani Leviler ve *Koenler*'in – alması, oldukça tahrik edici bir durumdur (İbn Ezra). Moşe bu nedenle etkili bir testle, tüm bu değişikliğin hiçbir şekilde kendi fikri olmadığını vurgulamak istemektedir.

Bir görüşe göre Moşe başka bir şeyi kastetmektedir: “Buradaki testin tütsü ile yapılacağını” (Raşbam).

Ramban'a göre ise Moşe, halkın Mısır'dan çıkarılması için görevlendirilmesinden bu yana olan tüm olayları kastetmektedir. Sıradaki pasukta “[o zaman] beni Tanrı göndermemiş [demektir]” sözlerini de bu nedenle kullanmaktadır; zira bir peygamberin görevlendirilmesi, “gönderilmek” terimiyle tanımlanır (krş. Şemot 3:10). Moşe “eğer bu kişiler normal bir ölümle ölürlerse, o zaman Tanrı beni sizi Mısır'dan çıkarmak için bile göndermemiş, şu ana kadar gördüğünüz her şeyi kendi kafamdan yapmışım demektir. Buna, Sinay'da bizzat şahit olduğunuz muhteşem olaylar, Mısır'daki inanılmaz mucizeler de dâhil” demektir. Nitekim Tanrı, Sinay'da Tora'nın alınışının, Moşe'nin Tanrı tarafından gönderildiğine tanıklık edecek bir işaret olduğunu bildirmiştir (bkz. Şemot 3:12). Sinay dağındaki görkemli tecrübe, halkın Moşe'ye daima güven duyacağını garantileyen bir olaydır (bkz. Şemot 19:9). Tüm bunlardan dolayı, Korah ve yandaşlarının Moşe'yi her şeyi kendi kafasından

uydurduğunu söylemeleri ya da ima etmeleri, doğrudan Tanrı'ya yönelik bir hakarettir.

Bunun ötesinde Korah ve yandaşlarının ortaya attığı tezler, Tora'nın temellerini sarsacak niteliktedir. Çünkü biri bir konunun doğru olmadığını, bir başkası başka bir konunun doğru olmadığını söyleyerek, sonunda “aslında Tanrı'nın verdiği bir Tora yok; her şeyi Moşe canının çektiği şekilde uydurdu” demeye getirmektedirler. Ama Moşe'nin sözlerine isyan eden, Tanrı'ya isyan etmiş olur. Bu nedenlerle isyanı çıkaranların cezası da son derece ağır olmuştur. Tanrı Tora'nın, yeryüzünün ve göklerin devamlılığını sağlayan şey olduğunu bildirmiştir: “Eğer gündüz ve gece [boyu yerine getirilen] Anılaşmam [= Tora öğrenimi ve uygulaması] olmasaydı, göklerin ve yeryüzününün kanunlarını koymazdım” (Yirmeyau 33:25). Sonuç olarak Korah ve yandaşlarının bir bölümü yeryüzünden, bir bölümü de göklerden kaynaklanan cezalar görmüşlerdir: Yeryüzü açılmış ve elebaşlarını yutmuş, göklerden bir ateş gelerek iki yüz elli adamı yakıp tüketmiştir (Rabenu Behaye).

**Kalbimden [uydurmuş] olmadığını** – “Onları kendi keyfime göre görevlendirmedığım gibi, kalbimde de Tanrı'nın onları görevlendirmemi emretmesi konusunda bir arzu bile duymadım” (Şela Akadoş). Tam çeviriyle “*kalbimden değil*”. Alternatif olarak “*kendi isteğimle değil*” (Targum Onkelos).

<sup>26</sup> Cemaate konuşarak şöyle dedi: “Bu kötü insanların çadırları civarından ayrılın – ve onlara ait hiçbir şeye dokunmayın – ki günahlarının çokluğu yüzünden sizin de sonunuz gelmesin.”

<sup>27</sup> [Etraftakiler] Korah, Datán ve Aviram’ın çadırının civarından uzaklaştılar. Datán ve Aviram ise, [yanlarında] eşleri, çocukları ve bebekleri [olmak üzere] meydan okur bir tavırla çadırlarının girişine çıktılar.

<sup>28</sup> Moşe [şöyle] dedi: “Tüm bu icraatı yapmak üzere beni Tanrı’nın gönderdiğini ve [bunları] kalbinden [uydurmuş] olmadığımı şu şekilde bileceksiniz:

**26. Kötü** – Ya da “*günahkâr*” (*Targum Onkelos*). İbranice **Raşa**.

**Onlara ait hiçbir şeye dokunmayın** – “Zira eğer onların mallarını kurtarmak için yaklaşırsanız siz de aynı akıbeti paylaşırsınız” (İbn Ezra).

Ramban’a göre pasuğun yapısı şu şekildedir: “*Bu kötü insanların çadırları civarından ayrılın ki günahlarının fazlalığı yüzünden sizin de sonunuz gelmesin; ve onlara ait hiçbir şeye dokunmayın*”. Bu durumda mallara dokunmama emrinin amacı, o bölgeye yaklaşp ölüm tehlikesine girmemeleri için halkı uyarmak değil, bu malların başı başına “**Herem** – *Yasaklı / Tabu*” olduğunu bildirmektir. Herem sınıfındaki bir malı kullanmak yasaktır (bkz. Vayikra 27:28-29).

Datan ve Aviram aslında eskiden beri sabıkalı kişilerdir. *Midraş*’a göre Moşe’nin öldürdüğü Mısırlı’nın kirlettiği kadın – Şelomit Bat Divri (Vayikra 24:11) – aslında Datán’ın karısıdır. Ertesi gün Moşe’nin ayırmaya çalıştığı iki Yahudi de, aslında Datán ve Aviram’dan başkası değildir (Şemot 2:13 açık.). Moşe onları ayırmaya çalışırken, Datán, önceki gün için teşekkür edeceğine, gidip Moşe’yi Paro’ya ihbar etmiş, Moşe bu olaydan sadece mucize eseri kurtulabilmiştir. Daha ileride Paro’nun eziyeti arttırması karşısında Moşe’nin karşısına dikilenler de onlardır (Şemot 5:20). Bunun yanında *Man* ilk yağdığında bunu ertesi güne arttırmak yasak olmasına karşın, Tanrı’yı sınamak amacıyla arsızca *Man* arttıranlar da Datán ile Aviram’dır. İkisi, *Şabat*’ı da ihlal etmişlerdir. Moşe bu yüzden halkı uyarmaktadır: “Tüm bunlardan beri aslında Datán ve Aviram’ın suç listesi oldukça kabarıktır. Bu kişiler “**Niduy** – *Dişlanma*” cezasını hak ediyorlar ve böyle bir kişiye ait mallar tabu sınıfında olup onlardan yarar sağlamak yasaktır. Bu nedenle söz konusu mallara dokunmayın ki *günahlarının*

*fazlalığı yüzünden sizin de sonunuz gelmesin*” (*Targum Yonatan*; *Midraş* – *Vayikra Raba*; *Meam Loetz*).

**Günahlarının çokluğu yüzünden** – Çeviri İbn Ezra’ya göredir. Tam çeviriyle “*bütün günahları yüzünden*”. Bkz. ö.a.

**Sizin de sonunuz gelmesin** – “Çünkü onlar cezalandırılırken yanlarında olursanız, kurtulmanıza yetecek kadar liyakatiniz yok” (Sforno).

**27. Uzaklaştılar** – Halk Moşe’nin uyarısını dikkate almış, Datán ve Aviram ise inatçı davranmışlardır (*Daat Mikra*).

**Eşleri, çocukları ve bebekleri** – Bu da, münakaşanın ne kadar ağır olduğunu ortaya koymaktadır. İnsanlardan oluşan bir *Bet-Din*, bir suçluyu, ancak suç işlediğinde ergenlik belirtileri ortaya çıkmışsa cezalandırabilir. Tanrı ise bir kişiyi, yirmi yaşına gelmeden önce cezalandırmaz. Ama işte bu örnekte, emzikteki bebeklerin bile yok oldukları görülmektedir (*Midraş* – *Tanhuma* 3; Raşi).

**Meydan okur bir tavırla** – İbranice **Nitsavim**. Datán ve Aviram, dik başla, Moşe’ye küfürler ve aşağılayıcı sözler sarfederek çıkmışlardır (Raşi). Bir kaynağa göre bu kirli ağzın hedefi doğrudan Tanrı’dır (*Gur Arye*; *Beer Mayim Hayim*). Başkalarına göre ise Moşe’ye ve Tora’ya küfredmişlerdir (*Midraş* – *Bamidbar Raba* 18:12, Maarzav o.a.). Bkz. Şemot 5:20 açık.

**28. Tüm bu icraatı** – Korah, Moşe’yi, görev dağılımını kendi inisiyatifine göre görevlendirmekle suçlamıştı: Aaron *Koen Gadol*, onun oğulları diğer *Koenler* ve Leviler’in amirleri, Elitsafan da Keat ailelerinin başı olacaktı. Moşe şimdi, bu görevlerin her birinin Tanrı tarafından belirlenmiş olduğunu ilan etmektedir (Raşi).



כַּט אִם־כַּמּוֹת כָּל־הָאָדָם יִמָּתוּן

29

אֱלֹה וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יִהְיֶה שְׁלַחְנִי:

וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יִהְיֶה וּפְצַתָּהּ הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם 30

וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעוּתָם כִּי נֶאֱצוּ הָאֲנָשִׁים

הָאֵלָה אֶת־יְהוָה: זֶא וַיְהִי כְכֹלְתּוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלָה 31

וּתְבַקֵּעַ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: זֶב וּתַפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וּתְבַלֵּעַ 32

אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לָקַרְח וְאֵת כָּל־הַרְכוֹשׁ:

Geinom'a açılan üç kapının varlığından bahsedeler. Bunların biri çölde, biri denizde, biri de Yeruşalayim'dedir (*Talmud – Eruvin* 19a).

**Dünyanın derinliklerine** – İbranice *Şeol*. Bu sözcük genel olarak Geinom'u, daha doğrusu Geinom'un yedi kısmından en düşüğünü tanımlar (Rabenu Behaye).

**Tanrı'yı kızdırmış olduklarını** – Krş. 14:11. Ya da "Tanrı'yı provoke ettiklerini". Böyle bir mucizeyi sadece Tanrı yapabilir. "Böylece her ne söylediysem Tanrı'nın emriyle söylediğimi anlayacaksınız" (Raşi).

**31. [İsyancıların]** – Metnin gidişatına göre özellikle Datán ve Aviram'dan bahsediliyor görünmektedir (*The Living Torah*).

**32. Ev halklarını** – Tam çeviriyle "evlerini". Bu, eşleri, çocukları ve bebekleri bir arada tanımlayan bir terimdir (İbn Ezra).

**Korah'ın yanındaki herkesi** – Korah'ın sahip olduğu farklı uluslardan yabancı köleler de buna dâhildir [zira bunlar onun "malları" sınıfındadır]. Belki Bene-Yisrael'den olup Korah'ın yanında yaşayanlar da bunların içinde olabilir. Tüm bunlar, sahip olduklarıyla birlikte, asilerle beraber toprak tarafından yutulmuştur; zira onlar, Moşe'nin isyandan vazgeçmeleri hakkındaki uyarılarını dikkate almamış, Korah'a bağlı kalmışlardır. Öte yandan Tora açık bir şekilde, Korah'ın çocuklarının ölmediklerini belirtir (bkz. 26:11). Korah'ın çocukları, kurtarılmayı hak etmiş dürüst ve büyük insanlardır. Nitekim Korah'ın yanılmasına yol açan peygambersel vizyonunda gördüğü peygamber Şemuel ve diğer büyük insanlar da, bu çocuklardan Evyasaf'ın soyundan gelmişlerdir (bkz. Divre Ayamim I

6:18-22). Tora bu noktada küçük çocuklardan bahsetmediğine göre, Korah'ın bütün çocukları büyümüş olmalıdır (Ramban; Sforino). Geleneksel kaynaklarımızdan anlaşıldığı kadarıyla Korah'ın çocukları da başlangıçta toprak tarafından yutulmuşlar, ama son anda akıllarından *teshuva* düşünceleri geçirdikleri için Geinom'da onlar için, zarar görmemelerini sağlayan yüksek bir yer ayrılmış, onlar daha aşağıya düşmeyerek hayatta kalmışlardır. Onları gören halk "bunlar kurtulsun!" diye haykırıncı, kurtulmuşlardır. Bu olana kadar, bulundukları yerde biri Tanrı'yı öven, diğeri de babaları Korah'a atfettikleri iki ilahi söylemişlerdir. Bunlar sırasıyla Teilim'in 48 ve 49. Perekleridir (*Talmud – Sanedrin* 110a; *Midraş – Yalkut Şimoni*).

Korah'ın yanındaki iki yüz elli liderden oluşan diğer grup ise toprak tarafından yutulmamış, Tanrı'nın ateşi ile yanarak ölmüşlerdir (p. 35).

Korah'ın kendisinin toprak tarafından yutulduğu ise burada açıkça söylenmemektedir. Benzer şekilde Devarim 11:6'da da toprak tarafından yutulanlar olarak sadece Datán ve Aviram'dan bahsedilmekte, Korah'tan söz edilmemektedir. Ama buna gerek yoktur, Datán ve Aviram her şeyleriyle birlikte yutulduklarına göre, olayı başlatan kişi olan Korah'ın da aynı sonla yüzleştiği kolayca anlaşılır. Kaldı ki Tora başka bir yerde onun da Datán ve Aviram'la birlikte toprak tarafından yutulduğunu açık olarak söylemektedir (26:10). Burada sadece Datán ve Aviram'ın vurgulanmasının olası bir nedeni, Moşe'ye karşı meydan okur tavrı sadece onların takınmış olmalarıdır (p. 27). Korah ise bu kadar cüret gösterememiştir. Ama çok kişinin günahının sorumlusu olarak onlarla aynı cezaya çarptırıldığı anlaşılır (*Daat Mikra*). Tora 26:10-11'de Korah'ın

<sup>29</sup> Eğer bu [adamlar] her insanın öldüğü şekilde ölürler, tüm insanların [normal] kaderi ile yüzleşirlerse, [o zaman] beni Tanrı göndermemiş [demektir].

<sup>30</sup> Ama eğer Tanrı yepyeni bir oluşum yaratırsa – toprak ağzını açıp onları ve onlara ait her şeyi yutar ve [onlar] canlı halde dünyanın derinliklerine inerlerse – [o zaman] bu adamların Tanrı'yı kızdırmış olduklarını bileceksiniz.”

<sup>31</sup> Moşe tüm bu sözleri konuşmayı bitirmişti ki, [isyancıların] altlarındaki toprak yarıldı.

<sup>32</sup> Yeryüzü ağzını açtı, onları ve ev halklarını, Korah'ın yanındaki herkesi ve [onlara ait] tüm malları yuttu.

**29. Tüm insanların [normal] kaderi ile yüzleşirlerse** – Çeviri serbesttir. Kullanılan fiil **Pakad** köküdür. Bu fiil, hatırdaki tutulan bir şeyin yerine getirilme zamanı geldiği zaman potansiyelden eyleme dökülmesini, bir tür hesap kapatmayı belirtir. Bu, iyi bir şey olabileceği gibi (bkz. Bereşit 21:1 ve Şemot 3:17 ve 3:18 açık.), ceza şeklinde de gelebilir (Şemot 32:34). Ölüm günü hesap günüdür (*Daat Mikra*). Moşe, “eğer bu kişiler, normalde insanların ölümden önce hastalandığı gibi ölüm döşğine düşerler ve başkaları tarafından ziyaret edilirlere (**Yipaked**), bu her şeyi kafamdan uydurduğum anlamına gelecek” demektedir. Ölümleeri tamamen mucizevi ve daha önce hiç görülmemiş bir şekilde olacaktır (*Midraş – Yalkut Şimoni; Meam Loetz*).

**Beni Tanrı göndermemiş [demektir]** – “Her şeyi benim kendi kafamdan çıkardığım ortaya çıkacak, böylece Korah'ın bana haklı olarak karşı geldiği anlaşılacaktır” (*Midraş – Tanhuma* 8; Raşi).

Moşe, söylediği olayın gerçekleşmemesi durumunda kendisi ve bütün peygamberliğinden şüphe edileceğini bildiği halde, benzeri görülmemiş böylesine bir mucizeyi halkın arasında alenen isteyerek, çok büyük bir risk almıştır. Moşe başka bir seçeneği olmadığını hissetmiştir, zira Mısır'dan Çıkış mucizesine, Sinay'daki olağanüstü İlahi tecrübeye ve çölde gerçekleşen diğer olağanüstü olaylara şahit olan saygın liderler bile ondan şüphelendikleri takdirde, bütün öğretileri değerini yitirir. Peygamberliğinin doğruluğunu şüphe altına sokmak isteyen kişiler her zaman olacaktır. Bu nedenle Moşe, Tora'nın geçerliliğini ortaya koymak ve olası bütün şüpheleri bertaraf etmek için İlahi bir müdahale çağırısında bulunmaya kendini zorunlu hissetmiştir (Rabi Yaakov Kamenetsky).

**30. Yepyeni bir oluşum yaratırsa** – İbranice **Beria**. Tam çeviriyle “yaratılış”. Bu sözcük, daha önce hiç görülmemiş bir şeyin yaratılmasına işaret eder (Raşbam). Moşe, daha önceden benzeri görülmemiş, herkesi doğruluğuna ikna ede-

bilecek kadar olağandışı bir olayın gerçekleşmesini istemiştir. Moşe'nin istediği, toprağın yarılmasına neden olacak sıradan bir deprem değildir. Deprem, o an için olağandışı olmasına karşın, tamamıyla doğaüstü sayılmayacaktır. Zira bir depremde toprağın yarılması gayet doğaldır. Ama hiçbir zaman böyle bir yarık hemen kapanmaz; ya aradan bir süre geçer ya da içi suyla dolarak bir gölet veya vadi haline gelir. Moşe'nin istediği şey, bambaşkadır. Nitekim de istediği gerçekleşmiş, toprak sadece açılıp asileri yutmakla kalmamış, sonra onların üzerlerini örtüp tamamen eski haline dönerek, sanki hiçbir şey olmamış gibi bir izlenim yaratmıştır (p. 13). Dahası toprak tarafından yutulanlar sadece asilerdir. Doğal bir depremin böylesine sınırlı bir etkisi olması beklenemez. Bu ilginç, etkileyici ve korkutucu, ama en önemlisi “yepyeni bir oluşum”dur (Ramban).

Hahamlarımız pasuktaki ikileme üzerinde dururlar: “**Beria Yivra – Yaratılış Yaratırsa**”. Buna göre Moşe şöyle demiştir: “Eğer *Geinom* zaten **yaratılmış** ise, iyi. Ama değilse, **yarat**”. Ancak Moşe'nin burada Tanrı'ya *Geinom*'u yaratması için dua etmesi söz konusu olamaz; zira her şey altı günlük Yaratılış sürecinde yaratılmıştır ve “*güneşin altında yeni bir şey yoktur*” (Koelet 1:9). Dolayısıyla Moşe, *Geinom*'un değil, bulundukları yerde *Geinom* için yeni bir kapının açılmasını istemektedir (*Talmud – Sanedrin* 110a) [Hahamlarımız, Korah'ın cemaatini yutan “yeryüzü ağzının” Yaratılış'ın altıncı gününde gün batımı ile yıldızların çıkışı arasında yaratılan on şeyden biri olduğunu öğretirler (*Mişna – Pirke Avot* 5:6). Bunun anlamı Tanrı'nın, yeryüzüne, henüz o zamandan, Korah'ın cemaatini o noktadan yutup tekrar eski haline dönme gücünü vermiş olduğudur (*Tiferet Yisrael*). Bu nedenle Moşe'nin isteği şöyle de anlaşılabilir: “Eğer Tanrı'nın Yaratılış sırasında yaratmış olduğu “yeryüzünün ağzı” bu civarda ise, açılıp onları yutsun. Ama değilse, Tanrı onu yakına getirsin” (*Meam Loetz*)]. Moşe'nin isteği yerine gelmiş ve yerin açılmasıyla asiler doğru *Geinom*'a inmişlerdir. Buna istinaden Hahamlarımız

- 33 דג וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ
- 34 וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל: דָּד וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְמָ
- 35 כִּי אָמְרוּ פֶן־תִּבְלַעֲנוּ הָאָרֶץ: זֶה וְאֵשׁ יֵצֵא מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֶת: ׀

sözleri doğrudur. Bizler kötüyüz, çünkü ona karşı isyan ettik” diye feryat etmişlerdir (*Targum Yonatan*). Bazılarına göre çılgınlıklar arasında bu kişiler Moşe’ye kendilerini kurtarması için yalvarmaktadır (*Zihron Moşe*). Bir başka açıklamaya göre söz konusu sesler, Korah ve yandaşlarının toprak tarafından yutuldukları noktanın yakınında bulunanların dehşet haykırılarıdır (*Beer Basade*).

Alternatif olarak bahsedilen ses, asileri yutmak için açılıp, daha sonra onların üstüne kapanan toprağın sesi de olabilir (*Mizrahi*).

*Talmud*’da Raba Bar Bar Hana çölde giderken, karavan liderinin gelip ona Korah ve yandaşlarının yutuldukları yeri gösterme teklifinde bulunduğu anlatılır. Raba Bar Bar Hana onu takip ederek, içinden dumanların çıktığı iki deliğe ulaşır. Bir yün kumaş alıp mızrağının ucuna bağlar, suya daldırıp bu deliklere sokar. Geri çektiğinde kumaş yanık içindedir. Daha sonra karavan lideri Raba Bar Bar Hana’ya kulağını bu deliklere dayamasını söyler. O bunu yapınca aşağıdan “Moşe haklı; Tora gerçek ve biz yalancıyız!” çılgınlıklarını duyar. Karavan lideri, her *Roş Hodeş*’te, bu kişilerin tekrar tekrar *Geinom*’a getirildiklerini ve aynı şekilde haykırdıklarını söyler (*Talmud – Sanedrin* 110a).

Bu, her sözcüğü sembollerle dolu hikâye çok derin bir analizi gerektirmektedir. Ancak en basit bakışla, Korah ve yandaşlarının sözlerindeki garip yan göze çarpmaktadır. Eğer Moşe haklı, Tora da gerçekse, onlar elbette yalancıdır. Bunu söylemelerine ne gerek vardır? Ancak Hahamlarımız, bu hikâye yoluyla, birçok şeyin yanında, Korah ve yandaşlarının Moşe’ye karşı ayaklanmalarının doğasına işaret etmektedirler. Bu asi grup Moşe’nin peygamberliğinin yanlış olduğunu iddia etmemişlerdir. Asıl kabahatleri bu olsaydı, cezaları bu kadar ağır olmazdı; zira hataya düşmüş oldukları açık olurdu. Onların günahlarının ciddiyeti, Moşe’nin peygamberliğinin gerçek olduğunu bilmelerine rağmen, sırf

provokasyon amacıyla ona meydan okumalarındadır. Bu nedenle kendilerinin yalancı olduğunu özellikle söylemekte, tüm ayaklanmanın bir yalancının üzerine oturdulduğunu itiraf etmektedirler (*Meam Loetz*).

❧ **Sonuç.** Korah’ın isyanını okurken, Moşe’nin davranışının sebepleri üzerinde durmak doğru olacaktır. Moşe’nin halkı için geçmişte gösterdiği şefkat ve fedakârlığa bakınca, aynı Moşe’nin bu örnekte suçluların o zamana kadar hiç görülmemiş bir şekilde ölmeleri için dua etmesi, üzerinde düşünmeye değer. Halk Altın Buzağı günahını işlediğinde, Moşe kendisini onlar için feda etmeye hazırdır (*Şemot* 32:32). Halk daha önce de birçok isyanda bulunmasına karşın, Moşe onlara lanet etmek bir yana, Tanrı’dan onlar adına merhamet dilemiştir. Ancak burada, Korah’ın isyanında, Moşe son derece acımasız bir yargıda bulunmaktadır. Sadece onlar için dua etmemekle kalmamış, aksine onlara lanet etmiş, kadın, çocuk, bebek demeden hepsinin toprak tarafından yutulması için Tanrı’ya başvurmuştur. Korah ve yandaşlarının günahları Altın Buzağı günahından daha mı ciddidir? Böyle bir laneti neden hak etmişlerdir?

Cevap, Moşe’nin acımasızlık değil, aksine tüm halk için büyük bir şefkat duygusuyla hareket ettiği şeklindedir. Moşe, kangrenle sonuçlanacak bir durumu önceden tespit edip, hastalığın vücudu kaplayarak tamamen yok etmesine meydan vermeden hastalıklı organı, dışarıdan bakışla büyük bir acımasızlıkla kesip atan bir doktor gibidir. Korah, Tora’nın Tanrısallık kaynağını, Moşe’nin peygamberliğini açık bir şekilde, yalancılar ve alaylarla inkâr etmiş, yanına o neslin en üst düzeyindeki kişilerinden 250’sini de alarak peşlerindeki geniş bir halk kitlesiyle bu isyanı başlatmıştır. Moşe, bu isyanın sadece fikren bile olsa başarılı olmasının, her şeyin temelden yıkılması anlamına geleceğini gördüğü için, Bene-Yisrael’in geneline duyduğu şefkat nedeniyle, kangrenli kısmı atmanın doğru olduğu sonucuna varmıştır (*Alşeh; Sifte Koen; Meam Loetz*).

<sup>33</sup> Onlar, kendilerine ait her şeyle birlikte canlı halde dünyanın derinliklerine indiler ve yeryüzü üstlerine kapandı. [Böylece] Toplumun içinden yok oldular.

<sup>34</sup> Çevrelerindeki tüm [Bene-]Yisrael onların çığlıkları karşısında “yeryüzü bizi de yutmasın” diye kaçıştılar.

<sup>35</sup> [Sonra] Tanrı’nın yanından bir ateş çıktı ve tütsüyü sunan iki yüz elli kişiyi [yakıp] tüketti.

ölümünün, “cemaat, [Tanrısal] ateşin iki yüz elli kişiyi tüketmesiyle öldüğünde” meydana geldiğini söylemektedir. Bu da Korah’ın sadece toprak tarafından yutulmadığını, aynı zamanda söz konusu ateşle de yandığını gösterir (*Talmud – Sanedrin* 110a). Korah her şeyi başlatan kişi olduğu için her iki cezayı birden görmüştür. Bundan burada bahsedilmese de, yanan kişiler tütsü sunanlar olduğuna göre, kendisi de tütsü sunmuş olan Korah’ın da aynı kaderi paylaştığı anlaşılır (Rabenu Behaye). Öte yandan *Talmud*’da Korah’ın toprak tarafından yutulmadığına dair bir görüş vardır (*Talmud – Sanedrin* 110a). Bu görüşe göre Korah ya biraz ileride Tanrı’nın gönderdiği salgınla (bkz. 17:11; *Talmud – Sanedrin* 110a, Raşi o.a.), ya da ateşle ölmüştür (Josephus Flavius, *Eski Dönemler* 4:3:4).

[Onlara ait] – “Hepsine ait” (İbn Ezra).

**Tüm malları** – Başkasına ödünç vermiş oldukları bir iğne bile yuvarlanıp toprakta açılan yarığa girmiştir (*Talmud Yerusalmi – Sanedrin* 10:1; Rabenu Behaye). Korah’ın bütün malları yok olmasaydı, bunları kendi dürüst çocukları ya da diğer değerli insanlar kullanabilirlerdi. Ancak bir kişinin mallarının iyi işlerde kullanılması, o kişi için manevi avantaj sağlayan bir durumdur ve Korah bu manevi avantajı bile hak etmiş değildir (Sforno).

**33. Yeryüzü üstlerine kapandı** – Normal bir depremde olabileceği gibi sadece toprak yarılmakla kalmamış, sonra kapanarak eski haline dönmüştür. Bu nedenle Tora “yeryüzü ağzını açtı ... yuttu” ifadelerini kullanmaktadır (Sforno).

**Yok oldular** – Basit anlamda “gözden kayboldular” (Ramban). Alternatif olarak, çocukları da onlarla birlikte derinliklere indikleri için, onların devamlılığını sağlayacak yeni nesillerden yoksun kalarak “halkın içinde nesilleri tükendi” (İbn Ezra). Ama bu herkes için geçerli değildir; nitekim Korah’ın çocukları ölmemişlerdir (bkz. 26:11).

Bu sözler aynı zamanda yeryüzü tarafından yutulanların hemen ölmeyip bu aşamada hayatta

kaldıklarına işaret eder. Nitekim pasuk onların derinlere canlı halde indiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla onlar sadece “toplumun içinden yok olmuşlardır”. Gerçekte yok olmamışlar, toplumun onları göremeyeceği bir şekilde gözden kaybolmuşlardır. Bu nedenle sıradaki pasukta sözü edilen çığlıkları hala duyulur haldedir.

Rabi Akiva bu pasuğa dayanarak Korah ve yandaşlarının gelecekte bile topraktan çıkmayacaklarını öne sürer. Pasuk “yeryüzü üstlerine kapandı” derken onların bu dünyadaki, “toplumun içinden yok oldular” derken de Gelecek Dünya’daki paylarını kaybettiklerini söylemektedir. Gerçekte “Tüm Yisrael’in Gelecek Dünya’da payı vardır” (*Mişna – Sanedrin* 10:1). Ancak bazı istisnalar söz konusudur ve Korah ile yandaşları bunlardandır. Bu, Tora’nın temellerini yıkmaya çalışan kişinin Gelecek Dünya’daki payını kaybedeceğini gösterir. Ramban’a göre “*Olam Aba – Gelecek Dünya*”dan kasıt, öldükten sonra ruhun gittiği ruhlar dünyasıdır. Günahkâr kişiler bile, eğer buna mani olacak kadar ağır günahlar işlememişlerse, *Geinom*’da ceza gördükten sonra Gelecek Dünya’ya hak kazanır. Korah ve yandaşlarının *Geinom*’daki cezaları ise sürekli olarak yenilenir. Yine de Rabi Eliezer, “*Tehiyat Ametim – Ölülerin Dirilişi*” dönemi geldiğinde Korah ve yandaşlarının da buna hak kazanacaklarını kaydeder. Ona göre *Tanah*’taki “*Tanrı öldürür ve diriltir; derinliklere (Şeol) indirir ve [oradan] yükseltir*” (*Şemuel* I 2:6) pasuğu tam olarak Korah ve yandaşlarını tanımlamaktadır (*Talmud – Sanedrin* 108a) (Rabenu Behaye). Kaydadeğer bir nokta, bu pasuktaki sözleri söyleyenin, doğrudan Korah’ın soyundan gelen peygamber Şemuel’in annesi Hana olmasıdır.

**34. Çığlıkları karşısında** – Tam çeviriyle “seslerine”. Halk toprak tarafından yutulan kişilerin çığlıklarını duyunca, aynı akıbetten korkarak kaçışmaya başlamıştır (Raşbam). *Midraş*’a göre düşen kişiler cezayı görmeye başladıktan sonra başlarına gelen her şeyde Tanrı’nın haklı olduğunu itiraf ederek “Tanrı dürüst ve erdemlidir, Hükmü gerçektir ve hizmetkârı Moşe’nin

1-2 א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב אֲמַר אֶל־אַלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן  
הַכֹּהֵן וְיָרֶם אֶת־הַמִּחָתָת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ וְרַחֲהֵלָאָה כִּי  
3 קָדְשׁוֹ: ג אֵת מִחָתוֹת הַחֹטְאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי  
פָחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִי לְאוֹת  
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

danları [tütsü işleminin öncesinde] sadece kendi açılarından talihsiz şekilde sonuçlanan tütsü işlemi için değil, daha sonra *Mişkan*'da kalacak ve sürekli olarak kutsal ibadette kullanılacak şekilde kutsiyete adanmışlardır. Dolayısıyla bunlar Kutsal Mekân'da kaplama malzemesi olarak kullanılmaya uygundur (Raşi; İbn Ezra; Ramban; Sforno). Alternatif olarak, bu kor küreklerini kutsal ilan eden onlar değil, onları İsmi'nin kutsiyetini vurgulamak için birer araç olarak kullanılan Tanrı'dır. Tanrı "Bu buhurdanları Benim Huzurum'da [tütsü] getirdikleri zaman, Bene-Yisrael için birer işaret olması için kutsal kıldım" demektedir (Ramban).

*Talmud* da bu buhurdanların, şimdi daha yüksek bir kutsiyet kazandığı açıklamasında bulunur. Buhurdanlar tütsü için *Mizbeah*'tan kor almakta kullanılmak üzere kutsiyete adanmıştır. Ancak şimdi *Mizbeah*'ın kaplaması olarak kullanılmak suretiyle, *Mizbeah*inkisiyle eşit bir kutsiyete yükselecektir. Yani pasuğun bahsettiği kutsiyet, buhurdanların, Tanrı'nın şimdi verdiği emirle kazanacağı üst düzeyli kutsiyettir. Bu da kutsiyet konuları söz konusu olduğunda düzeyin daima yükseltilmesi gerektiğine işaret eden yerlerden biridir (*Talmud* – *Menahot* 99a).

**3. Kendi canlarına karşı günah işlemiş** – Bu kişiler Tanrı'ya karşı gelmekle kendi sonlarını hazırlamışlardır (*Talmud* – *Sanedrin* 52a; Raşi). Bkz. 16:7 açık. Alternatif olarak "ölümcül günah işlemiş" (*The Living Torah*).

Tora bu sözlerle aynı zamanda iki yüz elli kişinin ölüm şekillerine gönderme yapmaktadır. Bu kişiler, tıpkı Nadav ve Avihu gibi, doğrudan ruhun hedeflenerek bedenle ilişkisinin kesildiği, bedenin ise zarar görmediği bir şekilde yanmışlardır (*Talmud* – *Sanedrin* 52a; krş. Vayikra 10:2 açık.).

Tanrı aynı zamanda bir mesaj vermektedir: "Bu adamların kor küreklerini *Mizbeah*'a kaplama yapmayı emretmemi bakarak, işledikleri günahların ağır olmadığını düşünme hatasına düşmeyin. Bu kişiler *ölümcül günah* işlemişlerdir. Bu emri veriyorsam, amacı, bu kor küreklerinin artıklarının birer ibret ve uyarı olmasıdır" (Alşeh; *Meam Loez*).

**Olanların** – Ya da doğrudan "günahkârların" (*Targum Onkelos*).

**[İyice dövülerek] Yassılaştırılmış** – Tam anlamıyla "gerilmiş" ya da "yayılmış". Krş. Şemot 39:3.

**Saclar haline getirsinler** – Bunu ustalar yapacaktır (İbn Ezra). Sıradaki pasuktaki "[ustalar]" eklemesi bu doğrultuda yapılmıştır.

***Mizbeah* için kaplama** – *Korban* işlemlerinin yapıldığı, avludaki büyük *Mizbeah* bakır kaplıydı. Burada sözü geçen kor kürekleri de aynı madde-den mamuldür (s.p.). İçerideki tütsü amaçlı küçük *Mizbeah* ise altın kaplamaydı. Bu nedenle burada bahsedilen *Mizbeah*'ın, dışarıdaki *Mizbeah* olması mantığın gereğidir (*Mizrahi*; *Sifte Hahamim*). Bunun yanında, kor küreklerinin bakırı, pasuğun sonunda belirtildiği üzere "Bene-Yisrael için [hatırlatıcı] birer işaret" olacak ise, bu ancak dışarıdaki *Mizbeah* için doğru olabilir. Zira Altın *Mizbeah* *Mişkan*'ın içinde bulunduğu ve yolculuk sırasında bile örtülü olduğu için Bene-Yisrael'in görüşüne açık değildir (*Devek Tov*; *Sifte Hahamim*).

**[Hatırlatıcı]** – İbn Ezra. Bu bakırları görenler, "Koenlik kurumuna karşı gelenlerden geriye bir tek bunlar kaldı" diyeceklerdir (Raşi).

## [86. Tütsü Kürekleri]

17

<sup>1</sup> Tanrı, Moşe'ye konuşarak şöyle dedi:

<sup>2</sup> “Koen Aaron’un oğlu Elazar’a söyle, kor küreklerini yangın bölgesinden kaldırıp [üzerlerindeki] ateşi de öteye saçsın, çünkü [kürekler] kutsal nitelik kazandı.

<sup>3</sup> Kendi canlarına karşı günah işlemiş olanların küreklerini [alıp], onları [iyice dövülerek] yassılaştırılmış saclar haline getirsinler. [Bu saclar] *Mizbeah* için kaplama [görevi göreceklerdir], çünkü [asiler, bu kürekleri] Tanrı’nın Huzuru’na yaklaştırdıklarında [kürekler] kutsal nitelik kazanmışlardı. Bunlar Bene-Yisrael için [hatırlatıcı] birer işaret olacaklardır.”

## 17.

✎ **İtirazlar ve onay.** Bütün büyük olaylar, gelecek için ders teşkil etmelidir. Bu doğrultuda, Tanrı, bu trajediden arta kalanların, ölenlerin felakete yol açan hatalı yargılarının ve inanç eksikliğinin kalıcı birer yadigarı olmasını emreder. Yine de, Korah ve yandaşlarının açık bir mucize eseri yok oluşları, isyana son vermemiş, hatta yeni itirazlara yol açmıştır; zira insanlar kendi gözleriyle gördüklerini kabul etmeye henüz hazır değildirler. Bunun sonucunda, Aaron’un Tanrı tarafından seçilmiş *Koen Gadol* olduğunu itiraza yer kalmayacak şekilde ortaya koyacak yeni bir test yapılır. Bu testin sonucu, sadece diğerlerinin yetersizliklerini göstermekle kalmayacak, aynı zamanda, Aaron’un, iyiliğin ve sürekli yenilenen bir gelişimin eşsiz bir örneği olduğunu da kanıtlayacaktır.

**2. Elazar’a** – Bu görev, olasılıkla bir *Koen Gadol*’a yakışmayacağı için Aaron’a değil, oğlu Elazar’a verilmiştir. Ayrıca bu küreklerin sahiplerinin ölümünün temelinde Aaron’un pozisyonu olduğu için, bunları onun toplaması yakışık almayacaktı (*Or Ahayim*). Dahası, eğer toplama işini Aaron yapsa, insanlar ölen kişilerin cezalandırılma sebebinin özellikle Aaron’un şahsına karşı çıkmaları olduğu yorumunu yapabileceklerdir. Bu da, *Koenliğin* özellikle Aaron’a ait olması durumunun sadece onun şahsı için geçerli olduğu, ama o öldükten sonra yine isteyen herhangi bir kişinin *Koenler*’e özgü görevlerde rol alabileceği gibi yanlış bir sonuca varmalarına neden olacaktır. Bu nedenle Tanrı, özellikle Elazar’ı görevlendirerek, bu muhalif tavrı sadece Aaron’a değil, onun soyundan herhangi birine karşı gösterenlerin de aynı ağır cezayı hak edecekleri mesajını vermektedir (Abravanel; *Meam Loez*). Bir başka amaç

da, Aaron’un üzülmelerini engellemektir. Halk iki yüz elli kişinin, tütsülerini doğru olmayan zamanda getirdikleri için yandıklarını öne sürüyor, örnek olarak Nadav ve Aviu’yu gösteriyordu. Tanrı bu iddianın doğru olmadığını, getirilen tütsünün, Kendi emri olduğu için kabul edilir olduğunu ve adamların bu yüzden değil, *Koenlik* kurumuna el uzattıkları için öldüklerini göstermek için kor küreklerinin *Mizbeah*’a kaplama yapılmasını emretmiştir. Bu durumda kürekleri Aaron’un toplaması ona acı verecektir; zira bu iki yüz elli kişinin getirdiği tütsülerin aksine, oğulları Nadav ve Aviu’nun getirdikleri tütsü Tanrı için tamamen kabul edilmeyen bir şeydi (*Meam Loez*).

**Kor küreklerini** – Ölen kişilere ait kor küreklerini (İbn Ezra; bkz. s.p.).

**Yangın bölgesinden** – “İki yüz elli kişiyi yakan ateşin bulunduğu yerden”.

**[Üzerlerindeki] Ateşi** – Raşi. Başka bir deyişle buradaki ateş, “yangın bölgesindeki” ateş değildir (*Gur Arye*). Kor küreklerinin içinde kalan korlar çıkarılarak kürekler temizlenecektir; zira bu kürekler kutsal nitelik kazanmıştır.

**Öteye saçsın** – Ya da “uzaklaştırsın” (*Targum Onkelos*). “*Mizbeah*’tan uzak bir yere atсын” (İbn Ezra).

**Kutsal nitelik kazandı** – “Bu nedenle gözden düşmüş ve itibarsız biçimde bırakılması uygun değil” (Sforno). Normalde insanın kendi kafasından karar verdiği bir ibadet için getirilen malzemelerin herhangi bir kutsiyet kazanması söz konusu olmasa da, bu örnek farklıdır; zira tütsüyü getirmelerini onlara Moşe söylemiştir. Buna bağlı olarak iki yüz elli adam, Tanrı’nın kendilerine cevap vereceğini düşündükleri için, bu buhur-

- 4 וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתֹּת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר  
5 הִקְרִיבוּ הַשֹּׂרְפִים וַיִּרְקְעוּם צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ: ה זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל  
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אֹהֶרֶן הוּא  
לְהִקְטִיר קִטְרֹת לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּלָרֹחַ וּכְעֵדָתוֹ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר  
6 יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: פ וַיִּלְנוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחְתֹּת  
7 עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתָּם הֵמָּתֶם אֶת־עַם יְהוָה: ז וַיְהִי  
בְּהִקְהָל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וַהֲנִיחָה  
8 כִּסְהוּ הָעֵצִן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה: ח וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל  
9 מוֹעֵד: ט רַבִּיעִי ט וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(Talmud – Sanedrin 110a). Nitekim böyle bir olay sonucunda, bir Koen olmamasına rağmen sınır tanımaz bir tavırla tütsü işlemini yapmaya kalkışan kral Uziyau, hatalı davrandığını izah etmeye çalışan Koenler'e kulak asmayınca, o anda alnında beliren bir tsaraat lekesiyle cezalandırılmıştır (bkz. Divre Ayamim II 26:16-21) (Midraš – Tanhuma, Tsav 11, 13; Raşi; Ramban). Tsaraat hakkında bilgi için bkz. Vayikra Perek 13 ve 14.

**6. Tanrı'nın halkını siz öldürdünüz** – Ya da “siz Tanrı'nın halkını öldürdünüz”. Yani “ölümlerine sebep oldunuz” (Targum Onkelos; Daat Zekenim). “Tütsüyü sadece sabahleyin Daimi-korbanı gerçekleştiren kişi yapabilir. Bu nedenle iki yüz elli kişilik bir kalabalığa böyle bir işlemi yaptır-mamanız, onun yerine denemeyi çok sayıda Koen'in birlikte yapabildiği Şelamim-korbanları ile yapmanız gerekirdi” (Sforno).

Moşe, halka, tütsüyle yapılan testi Tanrı'nın emretmiş olduğunu söylememiştir. Halk, bu testin Moşe'nin kendi fikri olduğunu ve bunu, onların ölümlerine yol açacağını bile yaptığını düşünmektedir ve meşruiyetini kanıtlama uğruna ölümcül olmayan bir yol seçmediği için onu protesto etmektedir (Ramban). Bu şikâyet [Korah,] Datán ve Aviram'la ilgili değildir; zira onların ölümlerinin, açık bir mucizeyle, toprağın

onları yutmasını sağlayan Tanrı'nın müdahalesi ile gerçekleştiği bellidir. Nitekim Moşe de bunu önceden bildirirken Tanrı'nın onu seçip seçmediğini bunun belirleyeceğini açık bir şekilde söylemiştir. Datán ve Aviram bunu, Tanrı'nın elçilerinin sözleriyle alay ederek hak etmişlerdir. Halkın yakınması, tütsü yaktıkları sırada, tıpkı Nadav ve Aviu gibi, bedenlerinin dıştan zarar görmeyip içten yandığı bir şekilde yanarak ölen iki yüz elli kişi içindir (Raşbam; Ramban). İddialarına göre, Moşe, Nadav ve Aviu'nun neden öldüklerini pekâlâ biliyor olmasına rağmen, bu kişilere yine de tütsü getirmelerini söylemekle onları kasten tuzağa düşürmüştür (Daat Zekenim). Bu nedenle, ölen kişileri “Tanrı'nın halkı” olarak tanımlamaktadırlar. Yani iddialarına göre bu kişilerin ölüm sebebi, günahkâr değil, kandırılmış olmalarıdır. Hatta belki de Tanrı'nın, ölen kişilerin kor küreklerini Mizbeah'a kaplama yapmayı emretmesini de, bu kişilerin Tanrı'nın gözünde değerli olduklarını gösterdiğini düşünmektedirler (Daat Mikra).

**7. Birleştiği sırada** – Bu birleşmenin amacı saldırı değil, protestodur (İbn Ezra; Piruş Al İbn Ezra). Ama Tanrı'nın Onuru'nun görünmesi, önceki örneklerde olduğu gibi, saldırı hazırlığı yapıldığına işaret ediyor da olabilir (Meam Loex; Daat Mikra).



<sup>4</sup> Koen Elazar, yananların getirdikleri bakır kor küreklerini aldı ve [ustalar] bunları Mizbeah'a kaplama olacak şekilde [döverek] yassılaştırdılar.

<sup>5</sup> [Bunlar,] Aaron'un soyundan olmayan yetkisiz bir kişinin Tanrı'nın Huzuru'nda tütsü tütürmek üzere yaklaşmaması ve [böylece] Korah ve yandaşları gibi olmaması için Bene-Yisrael'e yönelik birer hatırlatıcı [görevi görecek. Elazar her şeyi] Tanrı'nın, ona Moşe aracılığıyla konuşmuş olduğu şekilde [yaptı].

### [87. Korku ve Yakınma]

<sup>6</sup> Ertesi gün tüm Bene-Yisrael cemaati Moşe'ye ve Aaron'a, "Tanrı'nın halkını siz öldürdünüz!" diye şikâyet etti.

<sup>7</sup> Cemaat Moşe'ye ve Aaron'a karşı birleştiği sırada, Buluşma Çadırı'na döndüler ve işte, bulut onu örtmüştü. Tanrı'nın Onuru göründü.

<sup>8</sup> Moşe ve Aaron Buluşma Çadırı'nın önüne geldi.

### [88. Aaron Halkı Kurtarıyor]

<sup>9</sup> Tanrı, Moşe'ye konuşarak şöyle dedi:

**4. Yananların getirdikleri** – Yani "yananların tütsü getirmekte kullandıkları".

**5. Korah ve yandaşları gibi olmaması için** – Raşi. Mizbeah'a yerleştirilen bakır saclar, Tanrı'ya ibadeti tahrif etmeye ya da Aaron ve soyunun meşruiyetine kara çalmaya çalışanların kaderini sürekli olarak canlı tutma etkisine sahip birer hatırlatıcı olacaktır.

Tam çeviriyle "Korah ve yandaşları gibi olmayacak / olmam". Dolayısıyla bu sözler bir emir gibi görülebilir. Bu nedenle Talmud, ikilik çıkarmanın başlı başına bir yasak olduğunu söylerken bu sözleri kaynak gösterir (Talmud – Sanedrin 110a; Rabenu Behaye). Bkz. Devarim 14:1 açık.

**Tanrı'nın ona Moşe aracılığıyla konuşmuş olduğu şekilde** – Basit anlamda buradaki "ona" sözcüğü Elazar'ı kastetmektedir ve pasukların yapısı şöyledir: "Elazar, Tanrı'nın ona Moşe aracılığıyla verdiği emre uygun olarak bakır kor küreklerini aldı vs." (Raşbam; Ramban; Daat Zekenim). Çevirimiz bu görüş doğrultusundadır.

Alternatif olarak buradaki "ona" sözcüğü "onunla ilgili olarak" şeklinde de anlaşılabilir. Bu durumda, cümlemin nesnesi Aaron'dur ve pasuk şöyle anlaşılır: "Koenlik, Tanrı'nın Aaron hakkında Moşe aracılığıyla bildirmiş olduğu şekilde, Aaron

ve oğulları'nın olacaktı. Bu nedenle bu kor küreklerinden yapılan bakır kaplama, Aaron'un soyundan olmayan yetkisiz bir kişinin tütsü tütürmek üzere yaklaşmaması vs. için hatırlatıcı görevi görecek" (Raşi; İbn Ezra). Bazı otoriteler ise buradaki "ona" sözcüğünü, "kendisine" olarak açıklarlar. Yani Tanrı, Moşe'ye de, Aaron'un kardeşi ve en büyük peygamber olmasına karşın, Aaron'a ait tütsü gibi görevleri onun bile yapamayacağını söylemiştir (Alseh; Meam Loez).

[Pasuktaki "Moşe aracılığıyla" sözlerinin sözlük anlamı "Moşe'nin eliyle" şeklindedir.] Midraş, buradaki "ona" sözcüğünü "Korah hakkında" şeklinde açıklar. Buna göre pasuğun yapısı şöyledir: "Aaron'un soyundan olmayan bir kişi tütsü getirdiği takdirde, sonu Korah ve yandaşları gibi olmayacak (Rabenu Behaye), Tanrı'nın, Korah gibileri hakkında 'Moşe'nin eli yoluyla' bildirdiği cezaya layık olacaktır. Bakır kaplama bunun için uyarı niteliğinde bir hatırlatıcıdır." Tanrı'nın "Moşe'nin eli yoluyla" bildirdiği ceza tsaraattır. Nitekim Moşe, Bene-Yisrael'e karşı şüpheli sözler sarfettiği zaman Tanrı onu anında cezalandırmış ve Moşe'nin elinde tsaraat lekeleri belirmiştir (Şemot 4:6). Bu da, gelecekte, Korah gibi, Koenlik müessesesine karşı çıkan ya da Koenler'e özgü bir görevi yerine getirmeye kalkan yetkisiz kişilerin toprak tarafından yutulacak değil, tsaraatla cezalandırılacağına işaret eder

י הָרָמוּ

10

מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אַתֶּם כָּרְגָע וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם:

11 יֵאָמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-הַמִּחְתָּה וְתֵן-עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל

הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֶת וְהוֹלֵךְ מִהֶרָה אֶל-הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם

12 כִּי-יֵצֵא הַקָּצֵף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחֵל הַנִּגָּף: יב וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר |

דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרָץ אֶל-תֹּוך הַקָּהֵל וְהִנֵּה הַחֵל הַנִּגָּף בָּעַם וַיִּתֵּן

13 אֶת-הַקִּטְרֶת וַיַּכֵּפֶר עַל-הָעָם: יג וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים

14 וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה: יד וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה עָשָׂר אֱלָף וּשְׁבַע

מֵאוֹת מִלִּבְד הַמֵּתִים עַל-דִּבְרֵי-קֹרַח:

sorunun tütsünün niteliğinden kaynaklanmadığı ortaya çıkacaktır (İbn Ezra; *Pirush Al Ibn Ezra*).

**Onlar için onarım sağla** – Bu sözler Moşe'nin, bu işlemin salgını durduracağından kesin olarak emin olduğuna işaret eder (*Maskil Ledavid*).

**Salgın** – İbranice *Negef*. Bu ve sıradaki pasuklarda geçen *Magefa* sözcükleri, toplu ölüme yol açan bir sebebi belirtir. “*Salgın hastalık*” çevirisi tahminidir ve bu fiziksel bir hastalık olmayabilir.

**12. Toplumun içine doğru koştı** – Buradaki ifadeler Aaron'un özverili ve hızlı bir şekilde hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Tora, Aaron'un neyi nereden aldığını bile söylemeyecek, onun hiç vakit kaybetmediğini vurgular. Moşe tütsüyü “*hızla cemaate götür*” (ö.p.) demiş, ama Aaron “*koşarak*” “*toplumun içine*” kadar girmiş, ölümlerle canlılar arasında durarak bir anlamda göğsünü salgına karşı siper etmiştir (*Daat Mikra*). Bkz. s.p. açık. Ancak tüm acelesine rağmen, salgın çok kısa sürede 14.700 kişiyi telef etmeye yetmiştir.

**Halk için onarım sağladı** – Bu sözler, tütsünün günah onarma gücüne sahip olduğunu gösterir. Burada halk Moşe ve Aaron hakkında kötü konuşarak, *Laşon Ara* günahını işlemişlerdir. Böylelikle tütsünün onardığı başlıca günahın *Laşon Ara* olduğu görülmektedir. Hahamlarımızın söylediği gibi: “Gizli yapılan şey gelsin ve gizli yapılan şeyi onarsın” (*Talmud – Zevahim* 88b). [Bu örnekte öyle olmasa da,] İnsanlar *Laşon Ara* günahını genellikle gizli işlerler. [Ve yine bu örnekte öyle olmasa da] Tütsü işlemi de

*Mişkan*'ın içinde herkesin görmeyeceği bir ortamda gerçekleştirilir. Bu durum özellikle *Yom Kipur*'da *Kodeş Akodaşim* içinde gerçekleştirilen tütsü işlemiyle ifade bulur. Bkz. Vayikra 16:17 açık.

**13. Ölülerle canlıların arasında durdu** – Bu sözler ölümlerle canlıların iç içe olmadıklarına işaret eder. Başka bir deyişle Ölüm Meleği kampın bir yanından girmiş, tıpkı bir tarladan hasat yapar gibi, kamp içinde ilerleye ilerleye salgını yaymış ve belirli bir yere kadar gelmiştir (*Minhat Yeuda; Sifte Hahamim*). Ölülerle canlıların iç içe olmadıklarına işaret eden başka bir nokta da sözcüklerin kullanımıdır. Tora genel olarak olumlu ve olumsuz bir arada verdiği zaman, önce olumluyu vererek vurgular (ör. Devarim 30:15). Burada ise önce “*ölüler*” demektedir. Bu da, Ölüm Meleğinin ölümleri arkada bırakarak canlıların olduğu kısma doğru ilerlemekte olduğunu gösterir.

İşte Aaron tütsü ile birlikte geldiğinde Ölüm Meleği'nin ilerlemesini engellemiş ve ölümlerle canlılar arasında durmuş, böylece meleği de zorla durdurmuştur. Ölüm Meleği tütsünün olduğu noktayı geçememiştir (Raşbam). *Midraš* bu noktada Ölüm Meleği ile Aaron arasında geçen bir diyalogu anlatır. “Bırak da görevimi yerine getireyim” der melek. Aaron ise “Yapamam. Moşe'den seni engellemek için emir aldım” der. Ama melek “Ben Tanrı'nın elçisiyim, sen ise O'nun kulu olan Moşe'nin elçisisin” diye üsteler. Aaron ise “Moşe kendi kafasından tek kelime söylemez; her şeyi Tanrı'nın talimatıyla yapar” diye cevap verir ve devam eder: “Eğer inanmıyorsan,

<sup>10</sup> “Bu cemaatin arasından çıkın ve onları bir anda tüketeyim.”

[Ama onlar] Yüz üstü kapandılar.

<sup>11</sup> [Sonra] Moşe, Aaron’a “Kor küreğini al ve üstüne *Mizbeah*’ın üzerinden ateş koy, [onun üstüne de] tütsü yerleştirerek hızla cemaate götür ve onlar için onarım sağla; çünkü [Tanrısız] öfke, Tanrı’nın Huzuru’ndan salıverildi. Salgın başladı!”

<sup>12</sup> Aaron, Moşe’nin konuştuğu şekilde [kor küreğini] aldı ve toplumun içine doğru koştu. Ve işte, halkın içinde [ölümcül] salgın başlamıştı. [Aaron, kor küreğine] Tütsüyü koyarak halk için onarım sağladı,

<sup>13</sup> ölümlerle canlıların arasında durdu ve salgın durakladı.

<sup>14</sup> Salgında ölenler[in sayısı] 14.700’dü. [Bunlar] Korah vakasında ölenlerin haricindeydi.

**10. Çıkın** – İbranice *Eromu*. Tam çeviriyle “*ken-dinizi [aralarından] kaldırım / yükseltin*”. Ya da “*ayrılın*” (*Targum Onkelos*). Bu emir, masum kişilerin de, geri çekilmemeleri durumunda, suçlu olanlarla aynı kaderi paylaşacaklarını ima eder görünmektedir. Ancak bu doğru bir anlayış şekli olamaz; çünkü şüphesiz, Tanrı, belirli bir grup içinde istediklerini cezalandırıp istediklerine dokunmayabilir. Dolayısıyla yukarıda (16:21) olduğu gibi, burada da, Tanrı, *tsadiklere* verdiği değeri vurgulamakta ve onlar aralarında olduğu sürece günahkârları cezalandırmayacağını belirtmektedir (Ramban).

Alternatif olarak bu ifade fiziksel bir yükselme ifade ediyor da olabilir. *Mışkan* ve Levi kampı halkın geri kalanına göre daha yüksek bir yerde kurulu olduğundan, şu anda halkın içinde olan Moşe ve Aaron’un, oradan ayrılıp kendi bölgelelerine gitmeleri “yükseliş” olacaktır (İbn Ezra). Bir başka olasılığa göre bu kullanımı, 16:21’de geçen “ayrılın” sözcüğünün daha kuvvetli bir versiyonudur. Orada sadece ceza göreceklarin arasından ayrılmak yeterlidir. Burada ise salgın söz konusu olduğundan iyice ayrılıp uzaklaşmaları söylenmektedir (krş. Raşbam).

Bu sözcüğün dışında, bu satırlardaki ifadeler, Tanrı’nın Korah ve yandaşlarına karşı tavrı ve Moşe ile Aaron’un bunun karşısındaki davranışlarıyla neredeyse tıpatıp aynıdır (bkz. 16:21-22). Ancak bu kez Tanrı’nın tepkisi hızlı ve etkili olmuştur. Moşe uzun uzun dua etmeye vakit bulamamış, başlayan salgını durdurması için hemen Aaron’a talimat vermiştir (*Daat Mikra*).

**Yüz üstü kapandılar** – Tam çeviriyle “*yüz üstü düştüler*”. Ama bu gerçek bir düşüş değil, dua etme amacıyla hızla yere kapanmayı ifade eden bir deyimdir (İbn Ezra; krş. 16:22).

**11. Tütsü yerleştirerek** – *Midraş*, Moşe Rabenu

Tora’yı almak üzere Sinay’dan Tanrı katına yükseldiğinde, tüm meleklerin ona birer sırrı öğrettiğini aktarır. Ölüm Meleği de ona tütsü işleminin salgını durdurma gücüne sahip olduğunu öğretmiştir. (*Talmud* – *Şabat* 89a; Raşi). Bu da, Moşe’nin Aaron’a, yapılabilecek bir sürü şey içinden neden kendinden emin bir şekilde (bkz. s.a.) özellikle tütsüyü yapmasını söylediğini açıklamaktadır. Ayrıca bkz. Şemot 30:1 açk.

Burada Moşe’nin özellikle tütsünün kullanılmasını emretmesinin bir nedeni daha vardır. Halk tütsü hakkında ileri geri konuşmakta, Nadav ve Aviu’dan sonra (Vayikra 10:1-2) halkın üst düzeyli iki yüz elli kişinin ölümüne yol açtığı için (16:35) tütsünün sadece ölüm saçmaya yaradığını öne sürmektedir. Bu nedenle Tanrı, “Tütsünün [ölümcül olmadığını, aksine] salgını durdurma özelliğine sahip olduğunu görün (*Mehilta*, *Beşalah*, *Vayisa* 6). İnsanların ölümüne yol açan [tütsü değil, işledikleri] günahıdır” demiştir (*Talmud* – *Berachot* 33a; p. 13, Raşi o.a.). Böylelikle Moşe bu kez, tütsüyü kurtuluş yolu olarak kullanmış, halka tütsünün düşündükleri gibi ‘ölümcül’ olmadığını kanıtlamıştır. Bu, daha önce kendilerini “iki yüz elli kişiye tütsü yaptırarak onları bilerek ölüme yolladınız” şeklinde suçlayan halka da cevap niteliğindedir. İki yüz elli kişi öldüyse, bunun sebebi tütsü değil, kabul edilmez bir davranış içinde olmalarıdır (p. 6, *Daat Zekenim* o.a.).

Burada bir de nüans vardır. Moşe özellikle “*Ketoret* – *Tütsü*” sözcüğünü kullanmaktadır. Eğer *A-Ketoret* demiş olsaydı, baştaki ön ek [“a” sesiyle seslendirilmiş E harfi], İngilizce’deki “the” sözcüğü gibi, belirleyici bir özellik katar, Moşe, Aaron’a “belirli bir tütsüyü” kullanmasını söylemiş olurdu. Ama sadece “*tütsü*” diyerek, diğer iki yüz elli kişinin kullandığı tütsü karışımının aynısının kullanılacağını söylemektedir. Böylece

- 15 טו וַיֵּשֶׁב אֶהֱרֹן אֶל-מִשֶּׁה
- 16 אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּגֵּפָה נִעְצְרָה: פ חֲמִישִׁי מִזֶּי וַיִּדְבֹּר
- 17 יְהוָה אֶל-מִשֶּׁה לֵּאמֹר: יִידְבֹּר | אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֲתָם מִטָּה
- 18 מִטָּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל-נִשְׁיָאֵהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר
- 19 מִטּוֹת אִישׁ אֶת-שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל-מִטָּהוּ: יח וְאֵת שֵׁם אֶהֱרֹן תִּכְתֹּב
- עַל-מִטָּה לְוִי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: יט וְהִנַּחְתָּם
- בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שְׁמָה:

olarak atandığını kanıtlamaz ki! Belki de tütsü getiren kişilerin ölümüne dualarınızla ya da bildiğiniz özel bir yöntemle yol açtınız!” demektedir (p. 6, İbn Ezra o.a.). Bu nedenle Tanrı buradaki testi yaptırmış ve bunun, şikâyetleri artık dindireceğini söylemiştir (p. 20).

Asalarla gerçekleştirilen bu test, toprağın günahkârları yutmasının, iki yüz elli kişiyi yakan ateşin ve halk içinde çıkan salgının aksine, olumlu niteliktedir. Bu şekilde Hahamlarımız’ın “Daima, sol el iterken, sağ el yaklaştırmalıdır” (*Talmud – Sota 47a; Talmud – Sanedrin 27b*) şeklindeki sözlerine bir örnek oluşturmıştır. Günahkârlar ağır cezalara çarptırıldıktan sonra, Tanrı, kimsenin ölümüne neden olmayan bu testi yapmayı emrederek, halkı bu kez yakınlık gösterme yoluyla eğitmeyi amaçlamıştır (*Daat Mikra*). Zira sertlik ve ceza, terbiye ve eğitimin ayrılmaz parçalarıdır; ama yumuşak ve sevecen davranışların yokluğunda amacının tam tersine yol açar.

**17. On iki asa** – Asaların sayısından, burada toplam on iki kabilenin temsil edildiği anlaşılmaktadır. Genel bir kurala göre, belirli bir amaç için kabileler hep birlikte anıldıklarında, daima on iki kabileden bahsedilir. Erets-Yisrael’in bölüşülmesi gibi örneklerde Levi kabilesi yer almadığından, Efrayim ve Menâşe kabileleri iki ayrı kabile olarak listelenir. Ancak burada Levi kabilesi Aaron tarafından temsil edildiğine göre, Efrayim ve Menâşe kabileleri “Yosef kabilesi” adı altında tek bir kabile olarak temsil edilmektedir (İbn Ezra; Ramban).

**Her kişinin ismini** – Bazı kaynaklara göre kabilenin ismi yazılacaktır (Josephus Flavius, *Eski Dönemler* 4:4:2). Ramban ise her asaya, temsil ettiği kabilenin başkanının adının yazıldığını belirtir. Pasuktan anlaşılan da budur.

**18. Levi [kabilesinin] esasına** – Moşe’nin, Mısır’daki ve Kızıldeniz’deki mucizeleri yaparken kullandığı asayı, Aaron da on belanın ilk üçünde kullanmıştır. Ancak burada bahsedilen asa bu değil, diğer kabileleri temsil eden asalardan hiçbir farkı olmayan, başka bir asadır (İbn Ezra).

**[Sadece] Bir asa [olacaktır]** – Aaron ve onun soyu, Levi kabilesine mensup kişilerken, “Koenler” olarak ayrılarak özel bir aile konumu almışlardır. Buna rağmen Koen ailesi farklı bir kabile değil, halen Levi kabilesinin bir parçasıdır. Leviler ve Koenler farklı aileler olarak ayrılmalarına rağmen, tek bir kabileyi oluştururlar ve bu tek kabilenin başı Aaron’dur ve onu da tek bir asa temsil edecektir (Raşi; İbn Ezra).

**19. [Normalde]** – İbn Ezra. Ya da “sizinle buluşacağım yer”.

**Yerleştir** – Onkelos’un çevirisi “gizle” şeklindedir. Buna göre asalar ortalıkta değil, gizli bir yerde duracaklardır. Bu şekilde asanın üzerinde çıkan çiçek, filiz ve bademlerin kimsenin müdahalesi olmadan, sadece Tanrı’nın mucizesi sonucu geliştiği hakkında şüphe olmayacaktır (*Daat Mikra*).

<sup>15</sup> Aaron, Buluşma Çadırı'nın girişindeki Moşe'ye döndü ve salgın sona erdi.

[89. Asalarla Yapılan Test]

<sup>16</sup> Tanrı, Moşe'ye konuşarak şöyle dedi:

<sup>17</sup> “Bene-Yisrael'e konuş ve onlardan her atasal ev başına birer asa al. [Bunları] Atasal evlerinin başkanlarının tümünden [alacaksın; böylece toplamda] on iki asa [olacak]. Her kişinin ismini atasının üzerine yaz.

<sup>18</sup> Aaron'un ismini de Levi [kabilesinin] atasına yazacaksın; zira [Levi kabilesinin] atasal evlerinin başı için [sadece] bir asa [olacaktır].

<sup>19</sup> Bu asaları Buluşma Çadırı'nda, [normalde] sizinle buluştuğum yer [olan,] Tanıklık [Sandığı'nın] önüne yerleştir.

işte Tanrı ve Moşe, Buluşma Çadırı'nın girişinde; benimle gel ve sor”. Melek onu dinlemek istemese de, Aaron onu yakalayıp zorla sürükleyerek götürür. Tora bu nedenle “Aaron, Buluşma Çadırı'nın girişine, [oradaki] Moşe'ye döndü ve [Ölüm Meleği burada Tanrı'dan kesin onay alınca, Aaron'la aralarındaki diyalog nedeniyle önceden duraklamış olan] salgın [şimdi tamamen] sona erdi” (p. 15) demektedir (Midraş – Tanhuma, Tetsave 15; Raşi). Bu açıklama aynı zamanda, salgının durduğunun, hem p. 13'te hem de p. 15'te söylenmesini de açıklamaktadır (Beer Mayim Hayim; Nahalat Yaakov. Bu konudaki başka açıklamalar için bkz. s.a.).

**15. Salgın sona erdi** – Tora p. 13'te salgının durakladığını, ya da tam çeviriyle “durduğunu” söylemişken, burada gereksiz görünen bir tekrar yapmaktadır. Basit açıklamaya göre buradaki ifade sıradaki konuya giriş niteliğindedir: “Aaron, Buluşma Çadırı'nın girişindeki Moşe'ye döndüğünde – ki salgın sona ermişti – Tanrı, Moşe'ye konuştu...” (İbn Ezra). Buna benzer bir kullanım daha ileride de görülmektedir (25:18-26:1) (Daat Mikra).

Sforno daha geniş bir açıklama yapar: Tora p. 13'te Aaron'un “ölülerle canlıların arasında durduğunu” söylemektedir. Halk içinde salgın nedeniyle “ölmüş” kişilerden başka, salgına yakalanıp hastalanmış, ama henüz ölmemiş, “canlı” kişiler de vardır. Aaron'un getirdiği tütsü, bu hastaların daha da kötü bir duruma gelmelerini önlemiştir. O pasuğun devamındaki “salgın durdu” ifadesi de, Aaron'un tütsüyü getirdiği andan itibaren kimsenin salgından etkilenmediğini gösterir. Son olarak, şimdiki “salgın sona erdi” sözleri ise tütsüyle gerçekleşen mucizevi müdahalenin üçüncü etkisini ortaya koymaktadır. İlk aşamada hastalanmış, ama ölmemiş kişiler de şimdi iyileşmişlerdir (Sforno).

**16-26. Aaron'un büyüklüğü hakkında yeni bir kanıt.** Tanrı, halkı, Kendisi'ne hizmet için yaklaştıran kişileri Moşe'nin değil, Bizzat Kendisi'nin belirlediğine dair kesin olarak ikna etmek için, şimdi yeni bir test ortaya atmaktadır. Ancak bu, halkın hâlâ ikna olmadığını gösterir. Daha henüz 14.700 kişinin ölümüne yol açan son derece şiddetli bir salgından kurtulmuşken, halkın daha ne gibi bir sorusu olabilir? Ramban'a göre halk, salgından önce bile Aaron'un gerçek *Koen Gadol* olduğuna ikna olmuştur, ama hâlâ Leviler'in, *behor*ların yerlerini almalarını kabul lenememiştir. Onlara göre Moşe'nin, hepsi *behor* olan iki yüz elli kişiye, *Koenler*'e özgü tütsü işlemini yaptırmayı cinayetle eşdeğerdir (p. 6). Bunun yerine onları test etmek için Leviler'e özgü bir görevi yaptırmayı gerekirdi. Kısacası “Aaron'un tütsüsünün kabul edilmesi, onun ve başlarında bulunduğu *Koenler*'in geçerliliğini kanıtıyor olabilir. Ama Leviler'in de *behor*ların yerini aldığını kanıtlamaz” demektedirler. Dolayısıyla birazdan okuyacağımız test, her ne kadar Leviler içindeki belirli bir ailenin başı olarak seçilmişse de, Aaron'un aslında tüm Levi kabilesinin de temsilcisi olduğunu, buna bağlı olarak da Levi kabilesinin tümünün *Mişkan*'daki görevler için seçildiklerini ortaya koyacaktır (bkz. p. 18 ve 23).

*Or Ahayim* ise halkın, Aaron'un *Koenliği* hakkındaki şüphelerinin bu noktada bile devam ettiği görüşündedir. Onlara göre Korah ve yandaşlarının ölümlerinin sebebi, pekâlâ, Tanrı'nın peygamberi olan Moşe'ye hakaret etmeleri olabilir. Bu durumda onlara göre, söz konusu ölümler Aaron'un *Koen Gadol* olduğunu şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlamak için yeterli değildir. Halk, Moşe'ye “Tüm bunlar Levi kabilesinin seçildiğini, Aaron'un da *Koen Gadol*

בַּוְהִיָּה הָאִישׁ

אֲשֶׁר אֲבַחֲרֶבּוֹ מִטְּהוֹ יִפְרַח וַהֲשַׁכְתִּי מִעָלַי אֶת־תְּלִנּוֹת בְּנֵי  
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַלִּינִם עָלֵיכֶם: כֹּא וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל  
וַיִּתְּנוּ אֵלָיו | כָּל־נִשְׂאִיֵּיהֶם מִטָּה לְנִשְׂאִי אֶחָד מִטָּה לְנִשְׂאִי אֶחָד  
לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהְרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם:  
כֹּב וַיִּנָּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטָּה לְפָנָי יְהוָה בְּאֶהֱלֵה הָעֵדֻת: כֹּג וַיְהִי  
מִמַּחֲרָת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱלֵה הָעֵדֻת וַהֲנִיחַ פָּרַח מִטָּה־אֶהְרֹן  
לְבֵית לֵוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵן צִיץ וַיַּגְמֵל שְׁקָדִים: כֹּד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה  
אֶת־כָּל־הַמִּטָּה מִלְּפָנָי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ  
אִישׁ מִטָּהוּ: פ שֵׁשִׁי

21

22-23

24

filizlendiği görülmez, bunun yerine sadece, badem vermiş en son hali görüldü. Ayrıca bu durumda pasuğun, Moşe'nin içeri girdiğinde asanın çiçeklendiğini değil, badem verdiğini gördüğünü söylemesi gerekirdi. Ancak pasuk Moşe'nin "çiçeklenme" gördüğünü söylemekte, sonra da çiçeklenme, filiz verme ve badem sürme şeklindeki aşamaları sıralamaktadır. Dolayısıyla pasuklardan anlaşıldığı kadarıyla Moşe Çadır'a girdiğinde asanın sadece çiçek açtığını görmüş, filizlenme ve badem meyvesi verme olayı ise asayı dışarı çıkardıktan sonra Bene-Yisrael'in gözleri önünde gerçekleşmiştir. Çevirimiz bu açıklama doğrultusunda yapılmıştır (ayrıca krş. *Aktav Veakabala*).

*Daat Zekenim* ise farklı bir açıklamada bulunur: Asanın bir yanında sadece çiçeklenme olmuş ve bu çiçekler hep orada kalmıştır. Diğer yanında ise normalde olduğu gibi çiçek çıktıktan sonra bu çiçek düşmüş, meyvenin çıkacağı filiz görünmüş ve ardından badem meyvesi çıkmıştır. *Talmud* da (*Yoma* 52b), Aaron'un asasının "bademleri ve çiçekleriyle birlikte" gizlendiğini belirtir (bkz. p. 25 açık.). Bu da yukarıdaki açıklamayı desteklemektedir. Zira normal şartlarda, badem varsa, artık çiçek olmamalıdır. Ama olduğuna göre, asanın bir yanında badem, diğer yanında da çiçek kalmıştır.

**24. Gördüler** – El yazılarına baktılar (İbn Ezra). Alternatif çeviri: "tanıdılar" (*Targum Onkelos*; Rabenu Behaye).

**Herkes kendi esasını aldı** – Bu, Tanrı'nın kararını ağırbaşlı bir şekilde kabul ettiklerinin bir göstergesidir (*Daat Mikra*). Ancak Sforno bu konuda o kadar da iyimser değildir. Ona göre asaları geri almalarının amacı evde iyice inceleyip birinin değişiklik yapıp yapmadığını görmektir. Pasuk bu nedenle bu detayı açıklama gereği duymuştur. Ama elbette sonucu görünce artık kimse itiraz etmemiştir.

Akla doğal olarak bir soru gelmektedir: Tüm bu olaylar zinciri boyunca birçok açık mucize gerçekleşmiş, ama halk buna rağmen tamamen tatmin olmamıştır. Öyleyse Aaron'un asasında badem çıkması neden diğerlerine göre inandırıcı olmuştur?

Bu sorunun cevabını bulmak için, bu isyanda dört çeşit iddianın yer aldığını hatırlamak gerekir. İsyan edenler Korah, Daton ve Aviram, bir grup Levi ve bir grup *behor* vardır. *Behorlar* Altın Buzağı günahının öncesinde Koenler'e ait görevlerden sorumlu oldukları için bu görevin kendilerinden alınması dolayısıyla tepkilidirler. Moşe'nin, bu görevi kendi ağabeyinin ailesine aktarmasına isyan etmişlerdir. Leviler, kendilerinin de en az Aaron kadar Levi soyuna mensup olduklarına işaret ederek, Aaron'un Koenliğine itiraz etmişlerdir. Daton ve Aviram, Yaakov'un *behor* oğlu Reuven'in soyundan geldikleri için, tüm bu görevlerin kendi kabilelerine ait olması gerektiği tezini öne sürmüşlerdir. Son olarak da Korah, hem bir *behor* hem de Levi kabilesi

<sup>20</sup> Seçeceğim kişi [kimse], asası çiçek açacak. Böylece Bene-Yisrael'in size karşı ettikleri şikâyetleri üzerimden kaldıracam.”

<sup>21</sup> Moşe Bene-Yisrael'e konuştu. Tüm [kabile] başkanları, ona, atasal evleri başına her başkan bir asa [olmak üzere, toplam] on iki asa verdiler. Aaron'un asası [diğerlerinin] asalarının arasındaydı.

<sup>22</sup> Moşe bu asaları Tanıklık Çadırı'nda Tanrı'nın Huzuru'na yerleştirdi.

<sup>23</sup> Ertesi gün Moşe Tanıklık Çadırı'na geldi; ve işte, Levi-evinin [temsilcisi] Aaron'un asası çiçeklenmişti. Çiçek açtı[ktan sonra, bu noktada] filizlendi ve bademler verdi.

<sup>24</sup> Moşe asaların hepsini Tanrı'nın Huzuru'ndan, tüm Bene-Yisrael'e çıkardı ve gördüler. [Sonra] Herkes kendi asasını aldı.

**20. Şikâyetleri üzerimden kaldıracam** – Tam çeviriyle “şikâyetleri üzerimden yatıştıracağım / dindireceğim / durultacağım”. Burada Tanrı'nın, halkın Moşe'ye karşı ettiği şikâyetleri Bizzat üstüne alındığı görülmektedir (*Daat Mikra*).

Bu sözlerin gösterdiği başka bir nokta da, şu ana kadar gerçekleşen üç cezanın – toprak tarafından yutulmak, yanmak ve salgında ölmek – hâlâ halk için yeterli olmadığıdır. Şikâyetler sürmekte, halk Leviler'in özel olarak seçilmelerini kabullenmeye yanaşmamaktadır. Asalarla yapılan yeni testin nedeni de budur. Sonunda Tora'nın özellikle “*Levi-evinin [temsilcisi] Aaron'un asası çiçeklenmişti*” demesi de, bu testin temel amacının Leviler'in geçerliliğini kanıtlamak olduğunu gösterir (Rabenu Behaye).

Tüm bu olaylar sonucunda Moşe'nin peygamberliğinin gerçek ve tartışılmaz olduğu gözler önüne serilmiş, böylece onun bazı şeyleri kendi kafasından uydurduğu şeklindeki suçlamaların yersizliği de ortaya çıkmıştır (a.k.).

**21. Asalarının arasındaydı** – “Tam ortalarındaydı”. Zira *Mişkan*'ın, *Aron Aberit*'i içeren en kutsal yerine biraz yakın olsa, insanlar “Aaron'un asası *Şehina*'ya yakın olduğu için çiçek açtı” diyerek sonuca itiraz edebileceklerdi (*Midraş – Tanhuma, Ahare* 8; Raşi). Bunun öncesinde Moşe bu asaları herkesin gözü önünde tek bir büyük dalı on iki eşit parçaya bölerek yapmış, böylece insanların “Aaron'un asası daha tazeydi; o yüzden badem verdi” şeklindeki olası iddialarının önüne en baştan geçmiştir (*Midraş – Bamidbar Raba; Meam Loez*).

**23. Levi-evinin [temsilcisi] Aaron'un asası** – Alternatif olarak “*asası*” sözcüğü her ikisine ait de olabilir: “*Levi-evinin [de asası olan] Aaron'un asası*” (İbn Ezra).

**Çiçek açtı** – İbranice *Vayotse Perah*. Tam

çeviriyle “*çiçek çıkardı*”. Buradaki *Perah* sözcüğü, çiraklık dönemindeki genç Koenler için kullanılan “*Pirhe Keuma – Koenlik Çiçekleri*” tabirine denk gelir. Bu açıdan, Aaron'un asasında çiçeklerin açması, nesiller boyunca Koenliğin onun soyuna ait olacağını simgeler.

**Filizlendi** – Açan çiçeklerin dökülmesiyle, orada çıkacak olan meyveyi haber veren filiz görülmüştür (Raşi). İbranice *Tsits*. “*Filiz*” anlamındaki bu sözcük, aynı zamanda *Koen Gadol*'un altına taktığı altın levhanın da ismidir (bkz. Şemot 28:36). Bu da, Aaron'un *Koen Gadol* oluşu hakkında açık bir mesajdır.

**Bademler verdi** – Tam çeviriyle “*bademler olgunlaştırdı*”. Başka bir deyişle, çiçek ve filizin ardından çıkıp tanımlanabilir hale geldiğinde, meyvenin badem olduğu anlaşılmıştır (Raşi). *Onkelos*'un çevirisi “*bademler bağladı*” şeklindedir. Bu da, söz konusu bademlerin üst üste binmiş tanelerle bir salkım görünümü arzettiğini ima eder.

Bademin özelliği yıl içinde en erken çiçek açan ağaç olmasıdır. Buna bağlı olarak meyvesi de hızlı olgunlaşır. Nitekim “*Şaked – Badem*” sözcüğü “*Şakad – Hızlı ve Gayretli Olmak*” köküyle bağlantılıdır. Aaron'un asasında özellikle bademlerin çıkması, halka, Aaron'un *Koen Gadol* statüsüne [ya da Ramban'a göre Leviler'in konumlarına] karşı çıkan herkesin hızlı bir şekilde cezalandırılacağını simgeler. Nitekim Koenler'e özenen kral Uziyau, hatayı işlediği anda alnında hemen beliren bir *tsaraat* lekesiyle cezalandırılmıştır (Divre Ayamim II 26:19; Raşi; bkz. p. 5 ačk.).

Bademler aynı zamanda Levi kabilesi için bir simgedir. Zira tıpkı bademin tezcanlılığı gibi, Levi kabilesi de atiklik, özen, şevk ve güçlü bir adanmışlık duygusuyla Tanrı'ya hizmet eder (Hirsch). Raşbam bir noktaya işaret eder: Eğer asa bademleri de içerideyken vermiş olsaydı, çiçeklendiği ve



כֹּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁב

25

אֶת־מַטֵּה אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לְבְנֵי־מִרְי וְתַכֵּל

תְּלוֹנֹתָם מֵעַלִי וְלֹא יָמָתוּ: כֹּו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ 26

כֵּן עָשָׂה: כֹּו וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גִּזְעָנוּ אֲבָדְנוּ 27

כִּלְנוּ אֲבָדְנוּ:

da bir fikrimiz olacaktır. Bunu gösteren tek şey cezaların sertliği ve ölenlerin çokluğu değil, aynı zamanda cezanın şeklidir. Tanrı, sadece bu cezayı verme amacıyla yepyeni bir yaratılış gerçekleştirmişti.

Korah'ın isyanını benzer isyanlardan ayıran önemli bir nokta, bunun, en azından görünüşte, manevi nedenlerle başlatılmış olmasıdır. Korah ve yandaşları, tüm halkın kutsal olduğunu, dolayısıyla onların üstünde bir lidere ihtiyaç bulunmadığını iddia etmişlerdir. Öte yandan Moşe, Datan ve Aviram'a çağrıda bulunduğu, onlar gerekçe olarak "süt ve bal akan diyarı", "tarla ve bağ mirasını" göstermişlerdir. Bu da işin içyüzünü ortaya koymuştur. Aslında maneviyat bahanedir; asıl peşinde koştukları maddiyat, güç ve onurdur. Tora'da bunun gibi görünürde manevi amaçlarla çıkarılmış başka bir isyana rastlamıyoruz.

Korah ve yandaşlarının çıkardıkları münakaşa, Bamidbar kitabında anlatılan isyanların doruk noktasıdır. Bundan sonra yine su eksikliği (20:1-13) ve et isteğiyle (25:1-18) başka yakınmalar da olacaktır; ancak hiçbiri bu düzeyde gerçekleştirecektir. Erets-Yisrael'in paylaşımı ile ilgili görüş ayrılığı baş gösterecekse de bu, herhangi bir krize gerek olmadan sükûnetle sonuçlandırılacaktır. Anlaşıldığı kadarıyla casusların günahı ve Korah'ın isyanı en ağır krizlerdir. Tanrı bu olaylar sonrasında halkı demir döver gibi sertçe terbiye etmiş ve Ataları'nın Ülkesi'ni miras almaya hazır hale getirmiştir (*Daat Mikra*).

**27-28. Korku devam ediyor.** *Mişkan*'ın içinde ve çevresinde hangi ailenin ve hangi kabilenin görev yapacağı konusu nihayet sonuçlandırılmasına rağmen, şimdi yeni bir korku baş göstermiştir. Bu bölümde halkın dile getirdiği korkunun şiddeti, endişelerinin arttığını göstermektedir.

Daha önce, Leviler'le eşit olduklarını düşündükleri dönemde, *Mişkan*'da kendilerine çizilen sınırları aşabilecekleri konusunda korku duymamışlardır. Ama şimdi, *Koenliğin* Aaron'un ailesine verildiği, Leviler'in de onlara bu hizmette yardımcı olacakları konusunda hiçbir şüphe kalmamıştır. Bunun sonucunda da halk, *Mişkan*'a ne zaman birileri fazla yaklaşırsa, yeni bir salgın hastalığın ortaya çıkacağından korkmaya başlamıştır (*Raşi; Tseror Amor*).

Alternatif olarak, Aaron'un asasının çiçeklenmeye başladığını gördükten sonra, halk, Korah ve yandaşlarının neden ölmeleri gerektiğini düşünmeye başlamıştır. Aaron'un seçilmiş kişi olduğunu kanıtlamak için en baştan itibaren sadece asalarla yapılan test yeterli olmaz mıydı? Eğer bu hemen yapılsaydı, kimse tütsü sunmaya cesaret etmez ve binlerce can kurtulmuş olurdu. Bu nedenle halk, bu kadar kişinin ölümünün temelinde başka bir ulusal günahın olduğunu düşünmüştür. Ve eğer durum böyleyse, cezalar sonu gelmez bir şekilde devam edebilecek ve "*Tanrı'nın Mişkanı'na yaklaşan herkes ölecektir*" (*Rabi Şelomo Astruc, Midreşe Atora*).

**27. Yok olacağız! Bittik, hepimiz bittik!** – Burada üç korku ifadesi vardır: [1] "*Yok olacağız*", [2] "*Bittik*" ve [3] "*Hepimiz bittik*". Onkelos, çevirisinde buradaki ifadelerin, son bölümde anlatılan üç farklı cezaya yönelik olduğunu belirtmektedir: "*Bazılarımız kılıçla öldü, bazılarımızı yer yuttu, bazılarımız salgınla öldü*". Buradaki "*kılıçla öldü*" sözleri tütsü işlemi yaparken yanarak ölen iki yüz eli kişiye yöneliktir. Zira Tanrı'nın Sert Yargı Niteliği kılıçla ifade edilir ve bu kişiler, yetkisiz olarak tütsü getirerek bu Niteliği ön plana çıkarmışlar, "*Tanrı'nın yanından*" gelen bir ateşle ölmüşlerdir (*Rabenu Behaye*).

## [90. Aaron'un Asası]

<sup>25</sup> Tanrı, Moşe'ye "Aaron'un asasını, [potansiyel] asiler için işaret [amaçlı] bir yadigâr olarak Tanıklık [Sandığı'nın] önüne geri koyup şikâyetlerini [şimdiden] kes ki ölmesinler" dedi. <sup>26</sup> Moşe, Tanrı'nın ona verdiği talimatı harfiyen uyguladı.

## [91. Mişkan'dan Korku]

<sup>27</sup> Bene-Yisrael, Moşe'ye "Yok olacağız! Bittik, hepimiz bittik!" dediler.

mensubu olarak *Koenlik* konusunda geri plana atılmayı hazmedememiştir. Dolayısıyla bu dört grubun her birinin kendine ait sebepleri vardır. Olaylar sırasında Datan ve Aviram'ın mucizevi bir şekilde toprak tarafından yutulmaları, Reuven'in *behorluk* hakkını geri almaya hakları olduğu konusundaki tezlerini çürütmüştür. Bir kısmı Leviler'den bir kısmı da *behor*lardan oluşan 250 kişinin yanarak ölümü, onların taleplerinin de dayanaksız olduğunu göstermiştir. Korah'ın ölümü de, hem Levi hem *behor* olmasına rağmen, yine de *Koen Gadol* mevkii için yeterli olmadığını ortaya koymuştur.

Yine de, halk içinde geriye kalan bir soru işareti vardır. 250 kişinin ölümü *behor*ların "Koen olma" hakkını tamamen yitirdiklerini kesin olarak tasdik etmiştir. Ancak *behor*ların Leviler'in yaptığı görevlerden mahrum edilmesi için bu yeterli bir kanıt değildir. Bu son iddiayı çürütmek için asalarla yapılan test yeterli olmuştur; zira her asa bir kabileyi, Aaron'un asası da Levi kabilesini simgelemiştir. Ve onun çiçek açması, bu kabilenin seçildiğini tartışmasız biçimde ortaya koymuştur (*Toledot Yitshak*; *Meam Loez*).

**25. [Potansiyel] Asiler ... şikâyetlerini [şimdiden] kes** – Tam çeviriyle "şikâyetlerini üzerinden kes / bitir". Ya da "şikâyetleri kesilsin".

Bu asanın saklanması'nın amacı, gelecekte olabilecek benzer durumları önlemektir. Moşe bunu yaparak böyle şikâyetlerin önüne şimdiden geçmektedir. Çeviriye "[potansiyel]" ve "[şimdiden]" eklemeleri bu göz önünde tutularak yapılmıştır (Raşbam; Sforno). Pasuğun son sözlerinin çevirisi Raşi'nin sözlerini açıklayan *Avanat Anikra* adlı kaynağa göredir. Raşi'yi açıklayan başka iki kaynağa göre ise pasuğun sonu "şikâyetleri [şimdiden] kesilsin" şeklindedir (*Mizrahi*; *Sifte Hahamim*) [ve her üç kaynağa göre "[şimdiden]" eklemesi gerekli olmayabilir].

Alternatif olarak "bu yadigâr ve işaret onların

şikâyetlerine son verecek ve bundan böyle yakınmayacaklar" (Sforno).

**İşaret [amaçlı]** – Ya da "[hatırlatıcı] bir işaret olarak". Bu asa, *Koenlik* kurumuna karşı gelmeye kalkışanlar için bir işaret olacak, bu konuda isyan etmelerinin önüne geçecektir (Raşi). Ramban'a göre ise asa ile yapılan testin amacı Aaron'un *Koenliğinin* değil, Leviler'in geçerliliğinin kanıtlanmasıdır. Bu nedenle pasuk "*Levi-evinin [temsili] Aaron'un asası çiçeklenmiştir*" demektedir. Yani asanın çiçeklenişi Levi kabilesi içindir ve Leviler'in liyakatinin bir sonucudur. Aaron'un *Koenliğini* kanıtlayan şey ise, tütsü getiren iki yüz elli kişinin yanarak ölümüdür.

**Yadigâr** – Aaron'un asası, yüzyıllar boyunca üzerindeki çiçekler, tomurcuklar ve bademlerle kalmıştır. I. *Bet-Amikdaş* döneminin büyük bölümünde, yine yadigâr olarak saklanan *Man* dolu çömlekle (Şemot 16:32) birlikte *Aron Aberit*'in önünde yer almıştır. Sonunda Kral Yoşiyau, *Man* çömleği ve mesh yağı ile birlikte bu asayı da *Bet-Amikdaş*'ın altındaki gizli bir yere gömmüştür (*Talmud – Yoma* 52b; bkz. Şemot 16:32 açk.). *Maşiah* geleceği zaman bunlar, birlikte gömüldükleri *Aron Aberit* ile birlikte tekrar ortaya çıkacaktır.

**Tanıklık [Sandığı'nın] önüne** – *Midraş Agadol*. Tam çeviriyle "*Tanıklığın önüne*". "Tanıklık" sözcüğü *Aron Aberit*'in içindeki On Emir levhalarını tanımlar. Bu nedenle bazılarına göre asa, *Aron Aberit*'in içine, bu levhaların önüne yerleştirilmiştir (Ralbag).

**❧ Sonuç.** Korah'ın ismiyle bağdaştırılan, Moşe'nin otoritesini sorgulayan ve temelde Tora'nın temellerini sarsacak düzeyde olan isyanlar dizisi, dalgalar halinde gelip, her seferinde Tanrı'nın sert cezalarıyla kırılmıştır. Peraşa içinde tanımlanan cezalara baktığımız takdirde (örneğin p. 14), bu isyanın ne kadar ciddi olduğu hakkın-

28 כַּח כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל-מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הָאֵם תָּמְנוּ לְגֹזֵעַ: ס  
 1 א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית-אַבִּיךָ אַתָּךְ תִּשָּׂאוּ  
 אֶת-עֹנֵן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אַתָּךְ תִּשָּׂאוּ אֶת-עֹנֵן כְּהִנְתְּכֶם:  
 2 ב וְגַם אֶת-אַחֶיךָ מִטָּה לֹא שָׁבַט אַבִּיךָ הַקָּרֵב אַתָּךְ וַיָּלוּן עָלֶיךָ  
 וַיִּשְׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אַתָּךְ לִפְנֵי אֵהָל הָעֵדֻת:

şöyle dedi: ‘Sen, yanında oğulların...’ (Gur Arye). İbn Ezra’ya göre ise burada hitap doğrudan Aaron’a yönelik olabilir, zira o da bir peygamberdir.

**Oğulların** – Baba tarafından Aaron’un soyuna mensup olup “Koen” vasfına uygun erkekler; yani Koenler (Raşi).

**Babanın ailesiyle** – Aaron’un babası Amram’dır ve o da, kendi babası olan Keat’ın ailesine mensuptur (Şemot 6:18). Dolayısıyla bu ifade Keat ailelerini tanımlar (Raşi). Pasuğun devamında sözü geçen “Kutsal Mekân’ın günah [yükü]” ifadesi de bunu desteklemektedir, zira daha önce (4:5-14) tanımlandığı gibi, Mişkan’ın en kutsal kısımlarının sorumluları Keat aileleridir (İbn Ezra; Minhat Yeuda; Sifte Hahamim).

**Kutsal Mekân’ın günah [yükünü]** – Yetkili olmayan kişiler kutsal bölgeye, yani Çadır’a girmemeli, Aron Aberit, Şulhan ve en üst düzeyde kutsal olan diğer eşyalara yaklaşmamalıdır. Bu nedenle Keatiler’in Mişkan’ın bu bölümlerini koruyarak, halkın geri kalanını, yakın geçmişte meydana gelen salgın gibi belalardan uzak tutmaları gerekmektedir. Dolayısıyla Kutsal Mekân’a yetkisiz [ya da tame halde] giren kişiler olursa, onların günahından, tüm Keat ailesi de sorumlu tutulacaktır (Raşi; Sforno; krş. İbn Ezra).

**Koenliğinize bağlı günah [yükünü]** – “Koenliğinizi korumazsanız, günah sizin boyununuza” (İbn Ezra; Rabenu Behaye). Sadece Koenler’in yapabileceği görevleri yapmaya ya da sadece onların girebilecekleri yerlere girmeye kalkışan kişilerin günahlarından, Koenler de sorumlu olacaktırlar. Bu nedenle Koenler’in, Leviler’in korban görevine katılmalarına meydan vermesi yasaktır (Raşi). Böylelikle Mişkan’ın çevresinde iki kademeli bir nöbet görevi söz konusudur. Leviler, Levi kabilesinden olmayan kişilerin, işleri olmayan yerlere girmelerini,

Koenler de, Leviler’in, girme yetkileri olmayan bölgelere yaklaşmalarını engellemek üzere nöbet tutmakla yükümlü olacaktırlar. Normal şartlarda bir yerde nöbet tutmanın amacı, burayı yabancılardan korumaktır. Ama Mişkan’daki ve Bet-Amikdaş’taki nöbetlerin amacı bunun tam tersidir. Yetkisi olmayan kişilerin buralara yaklaşmalarını önleyerek onların yaşamı garanti altında tutulmaktadır. Bunun yanında Hahamlarımız’ın dedikleri gibi bu nöbetin bir başka amacı da Kutsal Mekân’ın şereflendirilmesidir. Zira “nöbetçisi olan bir saray ile nöbetçisi olmayan bir saray, aynı değildir” (Sifre Zuta).

**2. Kardeşlerini ... Levi kabilesini de ... yaklaştı** – Aaron’a şimdi, diğer iki Levi ailesi Gereşon ve Merari’nin de, Mişkan’daki nöbet görevinde Keat ailesinin yanında yer alacakları söylenmektedir. Onlar, daha az kutsal bölümlerden sorumlu olacaktırlar (Raşi).

**Babanın kabilesi olan Levi kabilesini** – İbn Ezra.

**Sana ... hizmet edecekler** – Bu ve bu bölümdeki benzer ifadeler, Leviler’in Aaron ve oğullarının kişisel hizmetkârları olacakları anlamına gelmekte değildir (Gur Arye; Sifte Hahamim). Nitekim biraz aşağıda “[Leviler] size Tanrı Adına ammağan olarak verilmişlerdir” (p. 6) denmektedir. Dolayısıyla bu ifade, Leviler’in, Bet-Amikdaş’taki ve sadece oradaki görevlerde, emirleri Koenler’den alacaklarını belirtir.

İfade Leviler’in, ibadet sırasında Koenler’e aktif olarak yardım edecekleri anlamına da geliyor olamaz (Mizrahi); zira bu görevler sadece Koenler tarafından yerine getirilebilir. Leviler’den beklenenler arasında kapılarda tutulacak nöbet görevinin dışında, müdürlük, saymanlık ve memurluk gibi görevler de yer alır (Sifre 116; Raşi). Leviler’in ibadet sırasındaki tek katkıları ise müzik icra edip koro halinde ilahiler söylemektir (Sifre).

<sup>28</sup> “Tanrı’nın *Mişkanı*’na yaklaşan herkes ölecek. Yok olmaya mı mahkûm olduk?”

18

[92. Koenler’in ve Leviler’in Görevleri]

<sup>1</sup> Tanrı, Aaron’a “Sen, yanında oğulların ve babanın ailesiyle [birlikte] Kutsal Mekân’ın günah [yükünü] taşıyacaksınız” dedi. “Ayrıca sen ve oğulların Koenliğiniz’e bağlı günah [yükünü de] taşıyacaksınız.

<sup>2</sup> “Kardeşlerini – babanın kabilesi olan Levi kabilesini – de yanında [kutsal göreve] yaklaştı. Sana [bu görevde] eşlik ve hizmet edecekler. Sen de, yanında oğullarınla [birlikte] Tanıklık Çadırı’nın önünde [görevli olacaksınız.

**28. Yaklaşan herkes – İbranice *Kol Akarev Akarev*.** “Bu konuda yeterince dikkatli olamayabiliriz. Ne de olsa hepimizin Avlu’ya girme izni var ve bir kişi hatayla gereğinden fazla ilerlese ölecek!” (Raşi). “*Yaklaşan*” anlamındaki **Akarev** sözcüğünün tekrarlanması da buna işaret etmektedir: “Avlu’ya yaklaşma yetkimiz var, ama sınırı bilmeyip *Mişkan*’a da yaklaşacak – ve ölümü hak edecek – kişilerin olması kaçınılmaz!” (*Mizrahi; Sifte Hahamim*). Bu tekrar aynı zamanda halkın, bitmeyecek gibi görünen bir ölüm döngüsü endişesiyle korkuya kapıldığını göstermektedir. “Bir kişi diğerlerine göre daha fazla yaklaşırsa, ölecek. Sonra bir başkası ölecek bu sürekli bir tehlike oluşturacak” (Rabenu Behaye).

Halkın bu sözlerinden, bu noktaya kadar *Koen* ya da Levi olmayanların *Mişkan*’a ve bu iki gruba özgü işlere yaklaşma konusunda bir korkularının olmadığı görülmektedir. Bundan, Tanrı’nın henüz bu konudaki yasağı vermediği sonucu çıkarılabilir. Bu uyarılar sıradaki pasuklarda yapılmaktadır (18:4; 18:7) (Raşbam). Benzer uyarılar Bamidbar peraşasında yapılmıştır (1:51; 3:10; 3:38). Dolayısıyla oradaki uyarıların, aslında burada yapılan uyarılarla aynı olduğunu düşünmek olasıdır. Bu da, Korah peraşasının başından beri anlatılan olayların burada kronolojik sırada yer almadığını, tüm bunların aslında Leviler’in *behor*ların yerini aldıkları dönemde yani Sinay çölündeysen meydana geldiğini öne süren İbn Ezra’nın görüşünü desteklemektedir (bkz. peraşanın girişindeki açıklamalar).

**Yok olmaya mı mahkûm olduk?** – Ya da “*yok olmaya mahkûm mu olduk?*”. “Ölüme mi teslim edildik?” (Raşi). Alternatif olarak “Yok olduk, bittik. Bu yetmediği gibi, Tanrı’nın *Mişkanı*’na yaklaşan herkes, yanarak ölenler gibi ölecek. *Keşke ölümler bitmiş olsa!*” (İbn Ezra). Halkın bu endişesi nedeniyle Tanrı, Aaron’u Levi kabilesinin başkanlığına atanmış ve Leviler’in, halkın geri kalanının hataya düşmesini engellemekle sorumlu olacağını söylemiştir (Rabenu Behaye).

18.

**☞ Görevler tekrar açıklanıyor.** Tanrı, halkın, *Mişkan*’a yakınlığın kendilerini yavaş yavaş yok edeceği şeklindeki korkusuna (17:27-28) çözüm getirmektedir. Aaron’un, Leviler’in de yardımı ile, *Mişkan*’ın yasak bölgelerine girilmemesi için nöbet tutmaları gerektiğine dair daha önceden verilmiş olan emir (1:50-53, 2:6, 8:9) burada tekrarlanmaktadır. Abravanel, bu tekrara neden olarak Korah’ın isyanını gösterir. Bu şekilde, kendisi de bir Levi olan Korah’ın başkaldırısının, Leviler’in konumunda bir değişikliğe yol açmadığı vurgulanmaktadır. Alternatif olarak, önceden verilmiş olan bu emirler, Bene-Yisrael’in son isyanlar sırasında *Mişkan*’daki ibadete gereken saygıyı göstermemeleri sonucunda cezalandırılmaları nedeniyle tekrarlanmaktadır (*Daat Mikra*). Başka bir olasılık ise burada anlatılan olayların, önce verilen emirlerle yakın zamanda gerçekleşmiş olmalarıdır (bkz. 17:28 açk.).

Her ne kadar bu emirlerin birçoğu *Perek 3*’te verilmişse de burada bir yenilik söz konusudur. Burada açıklanan nöbet görevini layıkıyla yerine getirmemek, sadece yetkisiz kişilerin değil, *Koen* ve Leviler’in de cezayı hak etmesi anlamına gelecektir (*Daat Mikra*).

**1. Tanrı, Aaron’a ... dedi** – Raşi’ye göre Tanrı’nın doğrudan Aaron’a hitap ettiğini belirten yerlerde bile, Tanrı aslında Moşe’ye konuşmaktadır. Moşe de bu sözleri Aaron’a aktarmaktadır. Burada da Tanrı, Moşe’ye talimat vererek, Aaron’u, Bene-Yisrael’in *Mişkan* sınırlarına dair güvenliğini sağlamakla görevlendirmesini söylemektedir (*Sifte 117*; Raşi). Önceki pasukta halkın Moşe’ye başvurmasına karşın, Moşe’nin halka herhangi bir cevap verdiği söylenmemektedir. Dolayısıyla pasuğumuzdaki sözlerin Moşe’nin cevabı olduğu düşünülebilir. Bu durumda pasuk şöyle anlaşılır: “[Moşe halka şöyle cevap verdi:] *Tanrı [sizin endişelerinizi cevaplamak için] Aaron’a*

וְשִׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶתָּהּ

3

וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֱהָל אַךְ אֶל־כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ

וְלֹא־יָמְתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם: ד וְנָלְווּ עָלֶיךָ וּשְׁמָרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת 4

אֱהָל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֱהָל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם: ה וּשְׁמֶרְתֶּם 5

אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף

עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

diğerinin yapmasını bekler ve görev sahipsiz kalır. Böyle bir duruma yol açmamak için *Bet-Amikdaş*'taki görev dağılımı *Koenler* ve *Leviler* arasında, her grup içinde de kişisel olarak kesin bir şekilde yapılmıştır (*Sefer Ahimuh*).

**4. Buluşma Çadırı'nın nöbetini tutacaklar** – Burada genel olarak Kutsal Mekân'ın eşyalarının korunmasından ve ibadete yönelik yan işlerden bahsedilmektedir (*Daat Mikra*). *Leviler*, ayrıca çöldeyken, *Mişkan*'ı kurup sökecekler ve yolculuk sırasında taşıyacaklardır (*Ralbag*).

**Yetkisiz kişi size yaklaşmayacak** – Çeviride kulanılan “yetkisiz” sözcüğü, tam olarak “*Zar* – *Yabancı*”dır. Bu pasuklar boyunca bu sözcük, pasuğun konusuna göre *Koen* olmayan (p. 7) ya da *Levi* olmayan kişileri (burası) tanımlamaktadır.

Pasuk sadece “yetkisiz kişi yaklaşmayacaktır” demiş olsaydı, burada da *Levi* olmayan kişilerin *Leviler*'e özgü işlere el uzatmamaları konusunda “*Leviler*'e yönelik” bir uyarı olmuş olurdu. Ancak pasuk, *Aaron*'a hitapla “size” sözcüğünü içerdiğine göre, özellikle *Koenler*'e ait bir görevden bahsediyor olmalıdır. Dolayısıyla Tanrı, “yetkisiz birinin yaklaşmaması konusunda özellikle siz *Koenler*'i uyarıyorum” demektedir (*Raşi*).

**Yetkisiz [=Koen olmayan] kişilerin Bet-Amikdaş'taki ibadet görevinde rol almaması**, *Tora*'nın 613 emrinden biridir. *Mitsvat Lo Taase* No. 235 (*Sefer Ahimuh*).

**5. Kutsal'ın nöbetini ... tutun** – *Sforno*'ya göre, *Koenler*'in Çadır'ın içindeki nöbetten sorumlu oldukları burada söylenmektedir. Ayrıca bu sözler

her ne kadar *Koenler*'e hitaben söyleniyor görünse de [öyle olamaz, çünkü *Koenler* p. 7'de zaten sertçe uyarılmaktadırlar (*Malbim*). Dolayısıyla pasuk] aslında *Sanedrin*'e yönelik bir görevi dile getirmektedir. Başka bir deyişle *Sanedrin* bu pasuktaki emri *Koenler*'e vermek ve onları denetlemekle yükümlü olacaktır. Böylece *Koenler*, *Sanedrin* aracılığıyla tüm ibadetin gerektiği gibi yapılmasıyla yükümlü tutulmaktadırlar. Çünkü ibadet kurallarına göre gerçekleştiği zaman dünyaya gelebilecek her türlü felaketi önleme gücüne sahiptir (*Sifre*).

Pasuk “nöbet tutun” demekle, bu nöbetin savsaklanmasının yasak olduğunu ima etmektedir. Dolayısıyla burada *Bet-Amikdaş*'taki nöbet görevini ihmal etme yasağı vardır. *Mitsvat Lo Taase* No. 236 (*Sefer Ahimuh*).

[**Tanrisal**] **Öfke ... yönelmesin** – *Krş.* 1:53. “Bu son bölümde olduğu şekilde (17:11), Tanrisal öfke Bene-Yisrael'i tekrar hedef almasın” (*Sifre* 116; *Raşi*). Nitekim bu bölümde okuduğumuz öfke, *Korah* ve yandaşlarının *Koenler*'e ve *Leviler*'e ait yetkileri talep etmeleri sonucunda gelmiştir. 17:27'de de Bene-Yisrael bunun tekrarlanması konusundaki endişelerini dile getirmişlerdir. Dolayısıyla bu sözler, Tanrı'nın söz konusu endişeye verdiği cevaptır. Tanrı, *Koenler* ve *Leviler*'in gereken önlemleri almaları halinde, Bene-Yisrael'in endişelenecek bir şeyi olmadığı konusunda onları rahatlatmaktadır. Bu bakışla çeviri “*Kutsal'ın nöbetini ve Mizbeah'm nöbetini tutarsanız, [Tanrisal] öfke Bene-Yisrael'e bir daha yönelmeyecektir*” şeklinde de yapılabilir. [Bene-Yisrael'in sınırlarını aşmaları durumunda *Koen* ve *Leviler* de bundan sorumlu tutulacakları için, bu konuda titiz davranmak zorundadırlar.]

<sup>3</sup> Leviler] Senin nöbetini ve tüm Çadır'ın nöbetini tutacaklar; ancak kutsiyete ait eşyalara ve Mizbeah'a yaklaşmasınlar ki ölmesinler. [Bu konuda] Hem onlar, hem de siz [dikkatli olmalısınız].

<sup>4</sup> “[Leviler] Sana eşlik edecekler ve Çadır'a ait her türlü işte Buluşma Çadırı'nın nöbetini tutacaklar. Yetkisiz kişi size yaklaşmayacak.

<sup>5</sup> Kutsal'ın nöbetini ve Mizbeah'ın nöbetini tutun ki, [Tanrısall] öfke bir daha Bene-Yisrael'e yönelmesin.

**Eşlik ... edecekler** – İbranice *Veyilavu*. Bu sözcük *Lava* kökünden gelir – ki “Levi” ismi de aynı kökten türemiştir (bkz. Bereşit 29:34) (krş. İbn Ezra).

Önceki pasukta *Koenler*'in, *Koen* olmayanların *Koenler*'e özgü işlere el uzatmalarını engellemekten sorumlu oldukları söylenmiştir. Bu pasukta ise Leviler'e, Levi olmayanların Leviler'e özgü işlere yaklaşmalarını engelleme emri verilmektedir (*Mizrahi*; *Sifte Hahamim*).

**Yanında oğullarınla [birlikte]** – *Koenler* de *Mişkan*'daki nöbette, Aaron'a katılacaklardır [ama Leviler'in bu nöbet görevinde yetkisi yoktur (İbn Ezra)]. *Koenler* Avlu'yı çeviren asma perdeli sınıırın [ya da ileri nesillerde *Bet-Amikdaş*'ın iç avlusunun] iç kısmında yer alacaklar, Leviler ise buranın dışında bekçilik edeceklerdir (*Sifre*; s.p. açık.). Önce de belirtildiği gibi, *Bet-Amikdaş*'ta *Koenler* üç noktada nöbet tutarlardı (*Talmud – Tamid* 25b). Bkz. 1:53 açık.

**Tanıklık Çadırı'nın** – “Tanıklık Levhaları'nı içeren Çadır'ın” (*Sforno*).

**3. Senin nöbetini ... tutacaklar** – Bu ifade “*Bet-Amikdaş*'taki görevler konusunda senin emrine amade olacaklar” anlamındadır. Dolayısıyla pasuk, Leviler'in *Koenler*'e yardım etme sorumluluklarını açıklamaya devam etmektedir. Buradaki “nöbet” ya da “görev” sözcüğü, ibadet için gereken hayvanların ve diğer şeylerin ihtiyaç duyulduğunda hazır olmasını sağlama sorumluluklarını belirtir (*Aamek Davar*). Pasuk bunun ardından, Leviler'i, Çadır'ın içinde yer alan Aron Aberit, Şulhan, Menora ve Altın Mizbeah gibi “kutsiyete [ya da Kutsal'a] ait eşyalara” dokunmamaları ve dışarıdaki Büyük Mizbeah'taki *korban* işlemlerinden uzak durmaları konusunda uyarır (*Sforno*).

**Tüm Çadır'ın nöbetini tutacaklar** – Leviler'in Çadır'ın dışında nöbet tutacakları burada söylen-

mektedir (*Daat Mikra*). *Sforno*'ya göre ise bunun söylendiği yer sıradaki pasuktur.

*Koenler*'in ve Leviler'in Kutsal Mekân'da nöbet tutmaları, Tora'nın 613 emrinden biridir. *Mitsvat Ase* No. 155 (*Sefer Ahimuh*). Pasuk özellikle Leviler'den bahsediyor olsa da, 613 emrin listesini aldığımız Rambam'a göre hem *Koenler*'in hem de Leviler'in tuttuğu nöbet, aynı mitsvaya dâhildir. Kaldı ki, bu bölümde *Koenler*'in nöbetinden de bahsedilmektedir.

**Hem onlar hem de siz** – Yani “Leviler sadece sizin yapabileceğiniz şeyleri yapmasınlar ki ölmesinler. Birbirinizin görevine karışmama konusunda hem onlar hem de siz dikkatli olmalısınız. Dolayısıyla siz de Leviler'e ayrılmış görevlere elinizi sürmeyin”. Öte yandan Leviler'in *Koenler*'e ait görevi yapmaları halinde ölümü hak etmelerine karşın, bir *Koen*, Leviler'e ait bir görevi yaparsa ölümü hak etmez. Ancak yine de bu yasaktır ve Tora'nın [hakkında açık bir ceza belirtilmemiş] normal yasaklarının ihlalinde olduğu gibi böyle biri kırbaç cezasını hak eder (*Sifre*; *Talmud – Arahin* 11b). *Koenler*'in Leviler'e, Leviler'in de *Koenler*'e ait işlerle ilgilenmemeleri, Tora'nın 613 emrine dâhildir. *Mitsvat Lo Taase* No. 234 (*Sefer Ahimuh*).

Bu emrin bir türevi olarak *Koenler* ve Leviler de kendi görevleri içinde sadece atandıkları işleri yapmakla yetkilidirler. Bir *Koen*, başka bir *Koen*'in işini, bir Levi de başka bir Levi'nin işini yapamaz. *Sifre*, [her ikisi de Levi olan] Rabi Yeşua ben Hananya'nın, Rabi Yohanan ben Gudgeda'ya *Bet-Amikdaş*'ın kapısını kapatmakta yardım etmeye geldiğini, ama Rabi Yohanan'ın onu “sen müzisyenlerdensin; kapıları kapatma görevini yaparsan hayatın tehlikeye girer” diyerek uyardığını anlatır (Rabenu Behaye). Olasılıkla mitsvanın temelinde bu görevlerin önemi vardır. Aynı görevi iki kişi yapabildiği zaman, her biri

וַיֹּאנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי  
 יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עַבְדָּת אֱהֵל מוֹעֵד:  
 7 וְאֵתָהּ וּבְנֶיהָ אֶתָּךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ  
 וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעַבְדְּתֶם עַבְדָּת מִתְּנָה אֶתָּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהָזַר  
 8 הַקָּרֵב יוֹמָת: פ הַיּוֹדֵבֵר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לָךְ  
 אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמָתִי לְכָל־קֹדֶשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נֹתְתִים לְמִשְׁחָה  
 וּלְבִנֶיךָ לְחֶק־עוֹלָם:

içinde, on tanesi de Yeruslayim dışında kullanılabilir.

(A) *Bet-Amikdaş*'ta kullanılabilenler şunlardır: [1] *Hatat-korbanı* olarak getirilen dört ayaklı bir hayvanın eti (Vayikra 6:17-23), [2] Fakir bir kişinin *Hatat-korbanı* olarak getirdiği iki kuşun eti (Vayikra 5:7-9; bkz. p. 9 açk.), [3] *Aşam Vaday* [=kesin suç korbanı] eti (Vayikra 7:1-7; bkz. Vayikra 5:20-26 açk., bkz. p. 9 açk.), [4] *Aşam Taluy* [=kuşkulu durum için suç korbanı] eti (Vayikra 5:17-19), [5] Toplumsal *Şelamim-korbanları* (Vayikra 23:19-20; bkz. p. 9 açk.), [6] Bir *metsoranın* iyileştikten sonra getirdiği bir *log* yağdan arta kalan (Vayikra 14:15-20; bkz. p. 9 açk.), [7] *Şavuot*'ta getirilen İki Ekmek (Vayikra 23:17; bkz. p. 9 açk., bkz. p. 19 açk.), [8] *Bet-Amikdaş*'taki *Şulhan*'da yer alıp her hafta yenileriyle değiştirilen *Lehem Apanim* (Vayikra 24:8-9; bkz. p. 9 açk.), [9] *Mihlalar*dan arta kalan kısımlar (Vayikra 2:10; bkz. p. 9 açk.), [10] *Omerden* arta kalan kısım (Vayikra 23:9-14; bkz. p. 9 açk.).

(B) Yeruslayim sınırları içinde kullanılabilen dört armağan şunlardır: [1] *Behor* hayvanlar (Şemot Perek 13 ve burada p. 15), [2] *Bikurim* (Devarim 26:1-11 ve burada p. 13), [3] *Toda-korbanı* (Vayikra 7:11-14) ve bir *nazirin* getirdiği koştan (6:20) ayrılan kısımlar (p. 11 açk.) (buna *Şelamim-korbanlarından* ayrılan göğüs ve but da dâhildir), [4] *Korbanların* derileri (Vayikra 7:8).

(C) Yeruslayim sınırları dışında kullanılabilenler: [1] *Teruma gedola* (p. 12), [2] *Terumat maaser* (p. 26), [3] *Hala* (15:20; bkz. p. 19 açk.), [4] Kırkılan yünün ilki (Devarim 18:4), [5] Kesilen hayvanlardan *Koenler*'e ayrılan kısımlar (sağ kol, yanaklar ve işkembe) (Devarim 18:3; bkz. p. 11 açk.), [6] *Pidyon Aben* için ödenen beş şekel (p.

15-16), [7] Bir eşek *behorunun* yerine *Pidyon* olarak verilen kuzu (p. 15), [8] Bir Yisrael tarafından *Ekdeş*'e bağışlanıp *Yovel*'e kadar kurtarılmayan ya da başkasına satılan araziler (Vayikra 27:21), [9] *Herem* arazileri (Vayikra 27:28; bkz. p. 14; o pasukta *herem* niteliğindeki her şeyin *Koenler*'e ait olduğu belirtilmektedir), [10] Ardında mirasçı bırakmadan ölen bir *Ger*'e geri ödenmesi gereken para (Bamidbar 5:8; bkz. p. 9 açk.) (*Talmud – Hulin* 133b).

Tora bu bölümde söz konusu yirmi dört armağanın büyük bölümünü ya doğrudan zikretmekte ya da kullandığı fazla sözcüklerle ima etmektedir. Her ima, sebepleriyle birlikte aşağıda açıklanacaktır. Bu imalar arasında yukarıdaki listede açıkça geçmeyen armağanlar da vardır.

**8. Ve Ben** – “Sen sana kutsiyete dair verilen nöbet ve diğer görevleri layıkıyla yerine getir. Ve bunun karşılığında Ben de sana bu kısımda açıklayacağım özel armağanları vereceğim” (Sforno).

**İşte** – İbranice **İne**. Bu sözcük *Tanah*'ın birçok yerinde cümle başına gelir ve ardından söylenecekleri vurgulama amacını taşır. Sözcük cümlelerin başka bir yerinde yer alırsa, ya konuşanın sevinç duygusunu ortaya koyma ya da dinleyenin bu duygusunu kabartma amaçlıdır. Örneğin Tanrı, Moşe'ye Kendi elçisi olarak Mısır'a dönmesini ve halkı kölelikten çıkarmasını söylediği zaman Moşe, bu görevin kendisinden daha büyük ve aynı zamanda bir peygamber olan Aaron'a daha uygun olduğunu düşünerek, ağabeyinin bundan güceneceğinden çekinmişti (Şemot 4:13). Tanrı ise, Aaron'la ilgili olarak [tam çeviriyle] “Ayrıca – işte – seni karşılamak üzere çıkıyor ve seni gördüğünde kalpten sevinecek” (Şemot 4:14) demiştir [Not: Oradaki çevirimiz serbest olduğu için “işte” sözcüğü yer



<sup>6</sup> “Ve Ben – işte kardeşleriniz Leviler’i Bene-Yisrael’in içinden ayırdım. [Onlar] Buluşma Çadırı’nın hizmetini görmek üzere, size Tanrı Adına armağan olarak verilmişlerdir.

<sup>7</sup> “Sen ve yanında oğulların, Mizbeah’a ve ayıracın iç tarafına dair her konuda Koenliğinizi koruyun ve hizmet edin. Koenliğinizi armağan niteliğinde bir hizmet kıldım; [bu göreve] yaklaşan yetkisiz kişi ölecektir.”

### [93. Koenler’e Ait Armağanlar]

<sup>8</sup> Tanrı, Aaron’a konuştu: “Ve Ben – işte – Bene-Yisrael’in tüm kutsalları için [geçerli olmak üzere], sana Bağışlarım’ın sorumluluğunu verdim. Bunları meshedilme [payı] olarak sana verdim – ve ebedi bir pay olarak oğullarına.

#### 6. Ayırdım – Tam çeviriyle “aldım”.

**Size Tanrı Adına armağan olarak verilmişlerdir** – Önce de belirtildiği gibi bu “armağan”, sadece Bet-Amikdaş’ta “Tanrı Adına” yapılan işlemlerde yardımcılık şeklindeki bir armağandır (Raşi). Yani Leviler Koenler’in kişisel hizmetkârları değildirler. Bu durum hayatın diğer alanları için de geçerlidir. Belirli bir hiyerarşi içinde çalışan kişilerde üst düzeyli kişiler, kendi emirlerindekilere yönelik üstünlüklerinin sadece ve sadece o iş ya da görevin bağlamıyla sınırlı olduğunu bilmelidirler. Amirler, emirleri altında olanları bu görevin menfaati için denetleyebilirler ve kısıtlayabilirler. Ama bu onlara, bu kişiler üstünde bunun dışında bir üstünlük kurma, kendi özel işleri için çalıştırma ve elbette aşağılama ya da sindirme gibi hakları kesinlikle vermez.

**7. Mizbeah’a ... dair** – “Korbanların gerçekleştiği dış Mizbeah’a ve tütsünün yapıldığı Altın Mizbeah’a dair” (Daat Mikra). Dolayısıyla “[her iki] Mizbeah’a dair” de denebilir.

**Ayıracın iç tarafına dair** – Parohet’in iç tarafına; yani Kodeş Akodaşim’e. Bu, Koen Gadol’un Yom Kipur’da gerçekleştirdiği özel ibadete (Vayikra Perek 16) işaret eder (Daat Mikra). Bkz. Vayikra 21:23 açık.

**Armağan niteliğinde bir hizmet** – “Size verdiğim görev, bir kralın kullarına verilen kölelik türü görevler değil, Koenlik [=yüksek hizmet] görevidir ve armağan niteliğindedir. Sizi Kendim’e yaklaştırarak, size onur ve görkem eşliğinde, yüksek konum bahşediyorum (Ramban). Tüm bunların yanında bu görev sizin geçiminizi de sağlayacak (Rabenu Behaye). Bu avantajları nedeniyle başkaları bu görevi arzu edebilir. Bu nedenle Koenliğinizi korumalısınız (Sforno)”.

Kutsal Mekân’da hizmet etme ayrıcalığı, Koenler’e verilen çok özel bir armağandır; dolayısıyla “[bu göreve] yaklaşan yetkisiz kişi öle-

cektir” (Raşi; Ramban). Bu bağlamda Leviler de “yetkisiz” tanımı dâhilindedir (Ibn Ezra).

Sonuç olarak Kutsal Mekân’daki ibadet Koenler’in görevi olacağı için, Bene-Yisrael’in buraya gereğinden fazla yaklaşmasına gerek de olmayacaktır. Böylece yaklaşan kişilerin öleceğine dair endişelerini bir yana bırakabilirler. Öte yandan “[tüm bu önlemlere rağmen bu göreve] yaklaşan yetkisiz kişi [olursa,] ölecektir” (Raşbam).

**Ölecektir** – Bet-Amikdaş’taki ibadet işlemlerini yapan yetkisiz bir kişi ölümü hak eder (Talmud – Sanedrin 83b). Burada söz edilen ölüm cezası “Mita Bide Şamayim – Tanrı’nın Eli’yle Ölüm”dür (Talmud – Sanedrin 84a) ve insanlardan oluşan bir mahkeme tarafından uygulanamaz.

**8-19. Matenot Keuna – “Koenler’e ait armağanlar”.** Şimdi Tora, Tanrı’nın, hizmetlerine karşılık Koenler’e verdiği armağanları sıralar. Bu, ayrıca onları, Kendi kişisel “şeref kıtası” olarak seçtiğini herkese göstermektedir. Koenler’e verilen armağanlar, özellikle bu noktada, yani Korah ve yandaşlarının çıkardığı isyanın ardından yapılmıştır. Hahamlarımız bunu bir benzetmeyle açıklarlar: Bir kral resmi herhangi bir işlem yapmadan, yakın bir dostuna armağan olarak bir arazi verir. Çok geçmeden saraydaki bazı kıskanç kişiler yeni sahibin, bu arazi üzerindeki hakkını ele geçirmek için mücadeleye girerler. Buna cevaben, kral arkadaşına, “Brak şikâyet etmek için kim isterse gelsin. Ben senin için kendi imzayı ve mühürümü taşıyan bir onay belgesi yazacağım!” der (Sifre 117; Raşi). Buna benzer şekilde, Tanrı, Aaron’un Koenlik statüsünü [aslında Vayikra kitabının konularına daha uygun görünmesine karşın] özellikle buraya kaydederek, Aaron’un, Korah ve yandaşlarının sorguladığı Koenliğini tasdik etmektedir.

Tanrı, Koenler’e toplamda yirmi dört tane özel ayrıcalık tanımıştır. Bunların on tanesi sadece Bet-Amikdaş’ta, dört tanesi Yeruslayim sınırları

ט זַה יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים מִן-הָאֵשׁ

כָּל-קֶרְבָּנָם לְכָל-מִנְחָתָם וּלְכָל-חֲטָאתָם וּלְכָל-אַשְׁמָם אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ

לִי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִנְיָךְ:

Koenler, kendi paylarını, *korban* parçaları Mizbeah üstündeki ateşte yakıldıktan sonra alırlar (Sifre 117; Raşi; Mizrahi; Sifte Hahamim; Raşbam; bkz. Vayikra 2:3 açık.). Ateşe konan kısım tamamen Tanrı'ya sunulmuş kabul edilir. Pasuk “ateşten” demekle, Koenler'in payının da, sanki ateşe konan kısımdan gelmiş gibi, Tanrı'ya ait kısımdan ayrıldığını ima eder. Yani Koenler'in payı doğrudan onların değildir. Onlar bu payı “Tanrı'nın Sofrası'nda kendilerine ikram edilmiş bir armağan” şeklinde alırlar. Bu nedenle söz konusu armağanları “Kutsallar kutsalı bölgede” (bkz. s.p. açık.) yemekle yükümlüdürler (Sforno).

**Şu[nların bazı kısımları]** – *Hatat* ve *Aşam-korban*larında Mizbeah'ta yakılan makbul kısımların (örneğin iç yağları ve böbrekler) dışındaki bölümler, *Minha*'da ise “*hatra* porsiyonu” (bkz. Vayikra 2:2) ayrıldıktan sonra geriye kalan (İbn Ezra).

**Her türlü Minhaları** – Bkz. Vayikra Perek 2 ve 6:10.

Buradaki “*her türlü*” [ya da “*tüm*”] ifadesi, normal *Minhaların* yanında, farklı özelliğe sahip olan *Omer* (Vayikra 23:9-14) ve Kıskaçlık (5:15) *Minhalarını* da Koenler'e verilen armağanlara dâhil etmek için kullanılmıştır. Tora sadece “*Minhalar*” demiş olsaydı, sadece, *Minhayı* getiren kişi için günah onarımının Koenler'in kendi paylarını yemeleriyle gerçekleştiği türdeki *Minhaların* kastedildiği düşünülebilirdi. Bu konuda *Omer Minhası* farklı konumdadır; çünkü günah onarımı için değil, yeni yıla ait arpa mahsulünün yenebilmesi için bir ön gereklilik olarak getirilir. Yine, kocasına sadakati şüphe altında olan bir kadının getirdiği Kıskaçlık *Minhası* da, günah onarımı için değil, kadının suçsuz olup olmadığını belirleme amacıyla yapılan prosedürün bir parçası olarak getirilir. Bu nedenlerle söz konusu iki *Minha*'dan arta kalanların Koenler tarafından yenmeyeceği gibi bir düşünce doğabilirdi. Böyle bir düşüncenin olmaması için, Tora “*her türlü Minha*” diyerek, farklı özelliklerine rağmen bu iki *Minha*'dan arta kalanların da Koenler'e ait olduğunu söylemektedir (*Talmud* – *Menahot* 73a). *Sifre*'ye göre ise burada ima edilen ek *Minhalar*, [her biri, *Minhaların* geneline göre farklı özelliğe sahip olan,] *Hatat-korbanı* olarak getirilen *Minha* (Vayikra 5:11-13) ile kişinin

gönüllü olarak getirebileceği *Minha*'dır (Vayikra Perek 2).

**Her türlü Hatat-korbanları** – Bkz. Vayikra 6:18.

Kuşlarla yapılan *Hatat-korbanının* (Vayikra 5:7-10 ve 14:22) istisnai bir özelliği vardır. Bu kuşlar *Melika* yöntemiyle öldürülür. Normal şartlarda bu yöntemle öldürülen bir kuşun yenmesi yasaktır; zira bir hayvanı yenebilir kılan tek öldürme yöntemi *Şehitadır*. Kuşlarla yapılan *Hatat-korbanları* bu konuda istisnadır ve *Melika* ile öldürülmelelerine karşın, yine de Koenler tarafından yenir. Bu kuralın Yazılı Tora'daki dayanağı burasıdır. Tora burada sadece “*Hatat-korbanları*” demiş olsaydı, “*Şehita* ile öldürülenler” sonucuna varabilirdik. Ama Tora “*her türlü Hatat-korbanı*” demekle, *Melika* ile öldürülmüş olan *Hatat*-kuşlarının da Koenler tarafından yendiğini öğretmektedir (*Talmud* – *Menahot* 73a). *Sifre*'ye göre burada kastedilenler bireysel (Vayikra 4:22-31) ve toplumsal (Vayikra 4:13-21) *Hatat-korbanlarıdır*.

**Her türlü Aşam-korbanları** – Bkz. Vayikra 7:1.

*Aşam-korbanları* belirli bazı günahların affı için getirilir. Bu konuda iki istisna vardır: *Aşam Metsora* (Vayikra 14:12) ve *Aşam Nazir* (6:12). Bunların her ikisi de günah affı için değil, getiren kişinin (*metsora* veya *nazir*) konum değişikliğinin vurgulanması amacıyla getirilir. Öte yandan Tora, bunlardan *Aşam Metsora*'nın, “*Koen açısından Hatat-korbanı ile aynı*” olduğunu söylemiştir (Vayikra 14:13). Dolayısıyla *Aşam Metsora*'nın, diğer *Aşam-korbanlarından* farklı özelliğine rağmen, tıpkı *Hatat-korbanları* gibi Koenler tarafından yenebildiği bilinmektedir. Ama *Aşam Nazir* için böyle bir ifade yoktur. Bu yüzden Tora sadece “*Aşam-korbanları*” demiş olsaydı, *Aşam Nazir* buradaki Koenler'e ait armağanların dışında kalacaktı. Tora bu nedenle “*her türlü Aşam-korbanı*” demiş ve *Aşam Nazir*'in de bu armağanlara dâhil olduğunu vurgulamıştır (*Talmud* – *Menahot* 73a). *Sifre* de burada aynı *Aşam-korbanlarının* kastedildiğini yazar.

**Bana geri vermeleri gereken** – Çevirimize göre bu sözler “*tüm korbanları*” ifadesini nitelemektedir. Pasuğun basit gidişatı açısından çevirinin “[*Bene-Yisrael'in*] *Tüm korbanları, tüm Minhaları,*

<sup>9</sup> “En üst düzeyde kutsal olanlarda, ateşte [yapılan işlemlerde]n [sonra] şu[nların bazı kısımları] sana ait olacaktır: [Bene-Yisrael’in,] Her türlü *Minhaları*, her türlü *Hatat-korbanları* ve her türlü *Aşam-korbanları* şeklinde Bana geri vermeleri gereken tüm *korbanları*. [Bunlar] ‘En üst düzeyde kutsal’ [niteliğiyle] sana ve oğullarına aittir.

almamaktadır]. Tanrı orada sadece Aaron’un çıktığını haber verme amacıyla olsaydı “işte” sözcüğünü kullanmasına gerek yoktu. Ama bu sözcüğe yer vererek, ağabeyiyle karşılaşmasının öncesinde Moşe’nin sevinç duygularını kabartmayı amaçlamıştır. Bizim pasuğumuzda ise Tanrı, Aaron’a Koenler’e özgü armağanlardan bahsederken “işte” sözcüğünü kullanarak, bunları ona vermekten “Kendisinin” ne kadar sevinç duyduğunu göstermektedir (Raşi; Beer Yitshak). Dikkati çeken bir nokta da, Koenlik payesinin Aaron’a verilmesi konusundaki kararın, tam olarak, Şemot’taki o pasukta kesinleşip ima edilmiş olmasıdır (bkz. Şemot 4:14 açık.). Dolayısıyla buradaki *İne* sözcüğü ile oradaki yakından bağlıdır.

**Bağışlarım’ın sorumluluğunu** – *The Living Torah*. İbranice *Mişmeret Terumotay*. Tam çeviriyle “Bağışlarım’ın korumasını” ya da “Bağışlarım’ın nöbetini”. Görüldüğü kadarıyla Koenler’in başlıca görevlerinin nöbet olması gibi, onlara verilecek bağışlar da nöbet gerektirmektedir (*Daat Mikra*). Nitekim Tanrı burada Koenler’e, kendilerine verilen *teruma* paylarının saf konumlarını korumaları ve bunların *tame* olmasını engellemeleri emrini vermektedir. Koenler, *terumanın* manevi saflığının bozulmaması için tedbirler almakla yükümlüdürler (*Talmud* – *Behorot* 34a; Raşi). Buradan öğrenildiği üzere, *teruma* sınıfındaki bir yiyeceğin *tame* olmasına yol açmak [veya onu başka bir şekilde kullanılamaz hale getirmek] yasaktır (*Talmud* – *Suka* 35b, Raşi o.a.).

Tanrı burada çoğul olarak “*Terumotay* – *Bağışlarım*” demekle *terumanın* iki olası haline işaret etmektedir: Saflığı korunmuş *teruma* (*Teruma Teora*) ve saflığı herhangi bir *tuma* kaynağı nedeniyle bozulmuş olan *teruma* (*Teruma Temea*). *Teruma* herhangi bir nedenle *tame* olmuşsa, yakılmalıdır. Fakat burada bile Koenler bu *terumadan* yarar sağlama hakkına sahiptirler; çünkü Tanrı, Koenler’e “her iki durumdaki” *teruma* için “sana verdim” demektedir. Bu nedenle *terumanın* saflığı bozulsa bile, Koenler onu yaktıkları sırada ondan yarar sağlayabilirler; örneğin yiyeceklerini pişirmekte kullandıkları ateşi *tame* olmuş *teruma* ile besleyebilirler (*Talmud* – *Şabat* 25a).

**Meshedilme [payı] olarak** – Yani “meshedilme sonucunda hak kazandığın özel armağanlar olarak” (*The Living Torah*). Bkz. Vayikra 7:35.

İbranice *Lemoşha*. Buradaki *Maşah* kökü genel olarak yağla meshetme anlamını taşır. Fakat buradaki anlam farklı da olabilir; zira mesh işlemi sadece yağla yapılır; oysa *teruma* yalnız yağdan değil, başka ürünlerden de ayrılmalıdır (*Mizrahi*; *Sifte Hahamim*). Tanrı bu sözcükle, *teruma* bağışının, tıpkı yağla mesh işleminin fonksiyonu gibi, Koenler’in özel konumlarını vurgulama işlevini göreceğini belirtmektedir. Bu bakımdan sözcük mecazi anlamıyla “yüksek rütbe [işareti] olarak” şeklinde değerlendirilebilir (*Sifre* 117; *Talmud* – *Zevahim* 28a; Raşi; krş. Şemot 29:29). Böylece *teruma*, tahta çıkan bir kralın meshedilmesine benzer şekilde, bir rütbe işareti olarak Koenler’e verilmiştir (Raşbam).

Koenler kendilerine verilen *terumaları* istedikleri şekilde, hatta isterlerse kutsal nitelikli olmayan baharatlar katarak pişirip yeme hakkına sahiptirler. Çünkü Tora *teruma* için “yüksek rütbe [işareti] olarak sana verdim” demekle, Koen’e tıpkı bir kral gibi, *terumayı* istediği şekilde [ama elbette onun *tame* olmasına yol açmadan ve diğer kurallara uyarak] yiyebilme hakkını tanımıştır (*Talmud* – *Zevahim* 91a).

**Oğullarına** – Dolayısıyla p. 9-10’da tanımlanan “en üst düzeyde kutsal” nitelikli *korbanlardan* Koenler’e verilen paylar sadece erkek Koenler tarafından yenebilir (p. 10, Raşi o.a.). Biraz aşağıda belirtileceği üzere, erkek Koenler bunu ancak *Bet-Amikdas*’ın [ya da *Mişkan*’ın] iç avlusu olan *Azara*’nın sınırları içinde yiyebilirler (bkz. p. 10 açık.).

**9. En üst düzeyde kutsal olanlarda** – Bkz. Vayikra 2:3, 2:10, 6:10, 6:18, 6:22, 7:1, 7:6, 14:13, 24:9. Bunlar içinde hayvanlarla gerçekleştirilen *korbanların* hepsi sadece *Mizbeah*’ın kuzeyindeki bölgede kesilebilenlerdir. Düşük kutsiyette olanlar ise avlunun herhangi bir yerinde kesilebilirdi (*Mişna* – *Zevahim* 5:6-8).

**Ateşte[ yapılan işlemlerde]n [sonra]** – Tam çeviriyle “ateşten”. Ama bu doğrudan anlamıyla değerlendirilemez; zira *Mizbeah*’taki ateşe konan parçalar tamamen yanıp kül olduğu için, Koenler’in bundan pay alması mümkün değildir. Pasuk bu kullanımla bir kurala işaret etmektedir:

י בַּקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ

10

כָּל־זֶכֶר יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יְהִי־הֶלֶךְ: יֵא וְזֶה־לָּךְ: תְּרוֹמַת מִתְּנֶם

11

לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּנִים וּלְבִנֶיךָ וּלְבִנְתֶיךָ אֹתָךְ

לְחֻק־עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ:

Yeruşalayim sınırları içinde herhangi bir yerde yenebilirdi.] (Sifre 117; Raşi; Gur Arye).

Öte yandan *Talmud*'da Rabi Yeuda ben Betera, pasuğun çok özel bir duruma işaret ettiğini belirtir. Eğer düşmanlar *Bet-Amikdaş*'ın avlusuna kadar girebilmişlerse, *Koenler*, paylarına düşen *korban* etleri ya da *Minha* artıklarını yemek için *Kodeş Akodaşim*'e bile girebilirler (*Talmud – Zevahim* 60a).

Basit anlamda ifade “[Bunlardan her birini] Kutsallar kutsalı [nitelikteki yiyeceklerle özgü kutsiyet kurallarına riayet ederek] yemelisiniz” şeklinde anlaşılabilir (Ramban).

**Onu her erkek [Koen] yiyebilir** – “İbadette görev almayan erkek *Koenler* bile” (*Daat Mikra*). Bu sözlerle, Tora, önceki pasukta ima edilen toplumsal *Şelamim-korban*larını sadece erkek *Koenler*'in yiyebileceğini öğretmektedir. Zira *Minha*, *Hatat* ve *Aşam-korban*larının sadece erkek *Koenler* tarafından yenebileceği, bu *korban*larla ilgili kuralların verildiği yerlerde açıkça söylenmiştir (*Talmud – Zevahim* 97b).

**Senin için kutsal olacaktır** – Bu paylar yene-meyecek hale gelse, örneğin *pigul* (bkz. Vayikra 7:18 açık.), *notar* (bkz. Vayikra 6:21 açık.) ya da *tame* konumuna düşse bile, bu kısımlar kutsal bölge içinde yakılmalıdır (*Yad – Pesule Amukdaşin* 19:1-2; *Daat Mikra*).

**11. Tüm tenufalarında** – Bkz. Vayikra 7:30, 14:12, 14:24, 23:17, 23:20, Bamidbar 6:20.

“*Tenufa* – Sallayış” terimi, *Bet-Amikdaş*'ta herhangi bir şeyin, örneğin bazı *korban* parçalarının, kutsal nitelik kazanmasını simgeleyen bazı hareketlerle sallanmasını tanımlar. Bu işlemde *korbanı* getiren kişi, söz konusu parçaları elinde tutar, karşısındaki *Koen* de, elini onun ellerinin

altına koyar ve ikisi birlikte bunu dört ana yönde ve yukarı-aşağı doğrultularda sallayarak, evrenin tüm yönlerinin tek Hâkimi olan Tanrı'ya adarlar (bkz. Şemot 29:24 açık.).

Pasuk, *tenufa* işlemi sonrasında *Koenler*'e ait hale gelen kısımlardan bahsetmektedir. Bunlar *Şelamim-korban*ından ayrılan göğüs ve sağ buttur (bkz. Vayikra 7:30-34). Bunun yanında [bir *Şelamim-korbanı* türü olan] *Toda-korbanı* yapıldığı zaman, göğüs ve buta ek olarak, *tenufa* işleminde yer alan bazı unlu mamuller de *Koen*'e ait olur (bkz. Vayikra 7:14). Ayrıca bir *nazir* de, *nazirlik* dönemini tamamladığında *Şelamim-korbanı* olarak getirdiği koçtan, göğüs ve buta ek olarak, yine *tenufa* işleminde yer alan sağ kolu ve bazı unlu mamulleri de *Koen*'e verir (bkz. 6:19-20).

**Armağan [olarak ayrılan] bağışlarını** – *Korban* sahiplerinin, kendilerinin de pay sahibi oldukları düşük kutsiyetteki *korban*lardan ayırıp *Koenler*'e verdikleri paylardan bahsedilmektedir (Sforno). Bunlar önceki açıklamada listelenmiştir. Bunların yanında, kesilen hayvanlardan *Koenler*'e verilmesi gereken üç özel armağan da (sağ kol, yanaklar ve işkembe) buradaki “*armağan*” sözcüğüyle ima edilmektedir (*Daat Zekenim*).

**Yanındaki kızlarına** – Bir *Koen-kızı*, *Koenler*'e ait “en üst düzeyde kutsal” olmayan payları, sadece babasının evinde olduğu, yani evli olmadığı sürece yiyebilir (bkz. Vayikra 22:12).

**Saf [konumda olan] herkes** – Dolayısıyla tüm bu paylar, kutsal niteliği nedeniyle *tame* kişiler tarafından yenemez. Buradaki “*herkes*” eklemesi, *Koen*'in [pasukta açıkça belirtilmeyen] karısını da yiyebilenler arasına katmaktadır (*Sifre* 117; Raşi). Saf konumda olmaları kaydıyla, *Koen*'in çocukları ve köleleri de bunu yiyebilir.

<sup>10</sup> [Bunlardan her birini] Kutsallar kutsalı bölgede yemelisiniz. Onu her erkek [Koen] yiyebilir. Senin için kutsal olacaktır.

<sup>11</sup> “Şunlar da sana aittir:

Bene-Yisrael’in tüm *tenufalar*ında armağan [olarak ayrılan] bağışlarını, ebedi bir pay olarak sana, oğullarına ve yanındaki kızlarına verdim. Evindeki saf [konumda olan] herkes onu yiyebilir.

*tüm Hatat-korbanları ve Bana geri vermeleri gereken tüm Aşam-korbanları*” şeklinde olması da mümkündür. Bu durumda ifademiz “tüm Aşam-korbanları” sözlerini niteliyor olabilir. Her iki olasılıkta da ifade, basit anlamıyla, *korbanları* nitelemektedir. Ne de olsa pasuk özellikle, Koenler’in *korbanların* etinden aldıkları payı işlemekte ve bunların ne şartlarla yenebileceğini açıklamaktadır. Öte yandan, her iki bakışla da “Bana geri vermeleri gereken” ifadesi biraz anlamsız durmaktadır. Zira *korbanlarda* “Tanrı’ya geri vermeyi gerektiren” özel bir şey görülmemektedir. Dolayısıyla bu ifade başka bir kanuna gönderme yapma amacıyla olmalıdır.

Tora bu ifadeye yer vermekle Koenler’e verilen ve *korbanlarla* ilgisi olmayan başka bir armağana işaret etmektedir. Pasukta ifademize bitişik olarak geçen *Aşam* sözcüğü aynı zamanda “suç konusu borç” anlamına gelebilir (5:7). Böylelikle Tanrı “geri ödemesini Bana yapmaları gereken suç konusu borcu da Koenler’e veriyorum” demektedir. Kastedilen borç, ardından mirasçı bırakmadan ölen bir Ger’den alınan ve hakkında yalan yere yemin edilmiş bir paradır (bkz. 5:6-8). Normal şartlarda böyle bir borç, başmal ve üzerine %25’lik bir eklemeye mağdura ya da mirasçısına geri ödenir. Ancak mağdur kişi ardında mirasçı bırakmadan ölen bir Ger olduğu zaman geri ödeme Tanrı’ya yapılmalıdır ve Tanrı da, pasuktaki bu ifadeyle bunu bir armağan olarak Koenler’e verdiğini belirtmektedir (Sifre 117; *Talmud* – *Zevahim* 44b; Raşi; *Beer Yitshak*).

**Tüm korbanları** – Burada “en üst düzeyde kutsal” *korbanlardan* bahsedilmektedir ve bu sınıfta olup Koen’in pay aldığı *korbanlar*, *Minha*, *Hatat* ve *Aşam-korbanları* ile toplumsal *Şelamim-korbanları*dır (krş. 10:10 açık.). İlk üçü pasukta açıkça söylendiğine göre, burada “tüm korbanları” ifadesi bu toplumsal *Şelamim-korbanlarını* kastediyor olmalıdır (Sifre 117; Raşi; *Mizrahi*).

Kullanılan “tüm” sözcüğü, burada açıkça belir-

tilmeyen başka bir armağanı daha ima etmektedir. Hahamlarımız’a göre bu, bir *metseranın* getirdiği bir *logluk* zeytinyağıdır (Vayikra 14:10-18). Buna göre Tora burada “ateşte[ yapılan işlemlerde]n [sonra]” dediği için, sadece *Mizbeah*’ta yakılan şeylerden bahsedildiği sonucuna varılabildi. Bu nedenle Tora “tüm korbanlar” – yani “ateşte yakılsın ya da yakılmasın, *korban* olarak kutsiyete adanmış her türlü şey” – diyerek hiçbir kısmı ateşte yakılmayan bu bir *logluk* yağa gönderme yapmıştır (*Talmud* – *Menahot* 73a).

Başka bir görüşe göre bu yağa gönderme pasuktaki “en üst düzeyde kutsal olanlardan” ifadesidir. Buradaki ima ise, *Şavuot*’ta getirilen İki Ekmek (Vayikra 23:17) ve *Lehem Apanim*’e (Şemot 24:8-9) yöneliktir (Sifre).

**10. Kutsallar kutsalı bölgede** – İbrance **BeKodeş Akodaşim**. Normal şartlarda *Kodeş Akodaşim* sözcükleri, *Bet-Amikdaş*’ın [ve tüm yeryüzünün] en kutsal noktası olan, *Aron Aberit*’in yer aldığı en iç bölmeyi tanımlar (bkz. Şemot 29:3). Ancak Koenler’in, paylarına düşen yiyeceği yemek için buraya girmesi söz konusu değildir. Zira buraya sadece *Koen Gadol* ve yıldı sadece bir gün, *Yom Kipur*’da girer.

*Tanah*’ın farklı yerlerinde bir yerin, başka yerlere göre daha kutsal olduğunu belirtmek için “Kutsallar Kutsalı” tanımı yapılır. Örneğin Yehezkel 43:12’de de Tapınak Dağı bu sıfatla anılmaktadır (*Daat Mikra*). Tora’nın şimdi kastettiği “kutsallar kutsalı bölge”, *Bet-Amikdaş*’ın, dış avluya göre daha kutsal olan iç avlusu, yani *Azara*’dır (bkz. Vayikra 6:19). Koenler “**Kodeş Kadaşim** – En Üst Düzeyde Kutsal” nitelikli yiyecekleri sadece burada yiyebilirler. Dolayısıyla belki çeviri “[Bu yiyecekleri] ‘En üst düzeyde kutsal [nitelikli yiyeceklerin yendiği bölgede] yemelisiniz” şeklinde de yapılabilir. “[**Kadaşim Kalim** – Düşük Kutsiyet Düzeyinde” yiyecekler ise, çölde iken kampın genelinde, *Bet-Amikdaş* döneminde de

יב כל חלב יצהר

12

וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לֶךְ נִתְּתִים:

יג בְּכוֹרֵי כָל־אֲשֶׁר בְּאֶרֶצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לֶךְ יִהְיֶה כָל־טָהוֹר 13

בְּבֵיתֶךָ יֹאכְלֻנּוּ יַד כָּל־חֶרֶם בִּישְׂרָאֵל לֶךְ יִהְיֶה: מִן כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם 14-15

לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּאֶדָם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה־לֶךְ אֵךְ |

פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:

מִן וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל 16

הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:

Bene-Yisrael'in *behor* oğulları beş *şekel* karşılığında *Pidyon Aben* adlı törenle kurtarılacaktır. Bu para, işlemi yapan *Koen*'e aittir (p. 16). [b] *Kaşer* hayvanların *behor*ları – inekler, koyunlar ve keçiler – doğuştan kutsaldır ve *korban* olarak sunulmaları için *Koen*ler'e verilir (p. 17) [c] *Behor* bir eşek, bir kuzuyla değiş tokuş edilecek ve bu kuzu *Koen*ler'in malı olacaktır (p. 15).

**15. Tanrı'ya sunulan her canlı içinde** – Dolayısıyla sadece *korban* olmaya uygun hayvan türlerinden bahsedilmektedir. Bunlar büyükbaş ve küçükbaş çiftlik hayvanlarıdır. Ama *Kaşer* cinsten olsalar bile, geyik ve benzeri yabancı hayvanlar bu kanunun dışındadır.

**Her canlı içinde** – Tam çeviriyle “tüm etlerde” ya da bunun deyimisel anlamıyla “tüm bedenlerde”.

**Tüm rahim açanlar** – Sadece erkek ise (bkz. Şemot 13:12).

**Mutlaka kurtarmalısın** – Burada *Pidyon Aben*'den bahsedilmektedir. Her baba *behor* oğlunu bu seremoniyle kurtarma yükümlülüğüne sahiptir. Eğer bunu o yapmazsa, çocuk büyüdüğünde kendi kendini kurtarmalıdır (*Talmud* – *Kiduşin* 29a). Burada hitabın *Koen*'e yapıldığı göz önünde tutulduğunda anlam, “insanın *behor*unun *Pidyonu* için verilen beş *şekeli* alarak kurtulmasını sağlamalısın” şeklinde olabilir (İbn Ezra).

*Pidyon Aben*, Tora'nın 613 emrinden biridir. *Mitsvat Ase* No. 156 (*Sefer Ahinuh*; bkz. Şemot 13:13 açık.).

**Tame hayvanın behorunu** – *Kaşer* olmayan [“tame”] hayvanlar içinde *behoru* kutsal olan tek hayvan eşektir (*Talmud* – *Behorot* 8b; bkz. Şemot 13:13 açık.).

**16. [Behor bir insanı]** – Her ne kadar önceki pasuk hayvanın *behor*undan bahisle sonuçlanmışsa da, pasuğun devamından da anlaşılacağı üzere burada tekrar insanın *behor*una dönülmektedir (İbn Ezra).

**Bir aylıktan itibaren** – Bir ayını doldurabilmiş bir bebek, artık “*Nefel* – *Prematière*” sayılmaz ve bundan sonra da yaşamaya devam edebileceğine dair güçlü bir dayanak sağlamış olur. Bu nedenle *Pidyon Aben* de bir ay dolduktan sonra yapılır.

**Değerleme [ile belirtilmiş bedel] üstünden** – Bkz. Vayikra 27:6.

**Yirmi geradır** – Tora daha önce “bir *şekel* 20 *geradır*” (Şemot 31:13) diyerek bu iki para birimi arasındaki bağıntıyı açıklamıştır. Daha sonra “bir *şekel* yirmi *gera*[ya denk] olacaktır” (Vayikra 27:25) diyerek bunu tekrarlamış ve isteyen bir kişinin *Pidyon* parası olarak bunun üstünde bir miktarı verebileceğini ima etmiştir. Ama isteyeninin bunun altına da inebileceği gibi bir sonuca varılmaması için, Tora burada “yirmi *geradır*” demekle, bunun asgari miktar olduğunu vurgulamaktadır (*Talmud* – *Behorot* 50a).

<sup>12</sup> “Her makbul yağ ile her makbul şarap ve buğdayda, Tanrı’ya vermeleri gereken ilk kısımlarını sana verdim.

<sup>13</sup> “Tanrı’ya getirmeleri gereken, ülkelerindeki her şeyin turfandaları sana ait olacaktır. Evindeki saf [konumda olan] herkes onu yiyebilir.

<sup>14</sup> “Yisrael’deki her türlü *herem*, sana ait olacaktır.

<sup>15</sup> “İnsan ya da hayvan olsun, Tanrı’ya sunulan her canlı içinde tüm rahim açanlar, sana ait olacaktır. Ancak insanın *behorunu* mutlaka kurtarmalısın. Yine, *tame* hayvanın *behorunu* da kurtaracaksın.

<sup>16</sup> Kurtarılması gereken [*behor* bir insanı] bir aylıktan itibaren, değerlendirme [ile belirtilmiş bedel] üstünden, [yani] kutsiyet [konularındaki] *şekel* standardına göre beş gümüş *şekel* [karşılığında] kurtaracaksın – [böyle bir *şekel*] yirmi *geradır*.

**12. Makbul** – İbranice **Helev**. Genelde “içyağı” anlamında olan bu sözcük, en makbul kısımları belirtir. Örneğin zeytinyağında, en berrak ve saf kısımdan bahsedilmektedir (İbn Ezra). Bkz. p. 30.

**Yağ** – İbranice **Yitsar**. Bu “**Tsoar** – Parlaklık / Işık” sözcüğüyle ilgilidir. Zeytinyağı parlak ışık verdiği ya da sürüldüğü yere parlak bir görünüm verdiği için bu şekilde adlandırılır.

**Şarap** – İbranice **Tiroş**. Ya da “*şıra*”.

**Tanrı’ya vermeleri gereken** – Tam çeviriyle “Tanrı’ya verecekleri”. Bunun gibi bu bölümdeki “yapmaları gereken” şeklinde çevrilen her ifadenin tam çevirisi “yapacakları” şeklindedir.

**İlk kısımlarını** – Bu, tarım ürünlerinden ayrılıp Koenler’e verilmesi gereken “**Teruma Gedola** – Büyük Teruma”dır (Raşi). Tora bu pay için belirli bir oran vermemişse de, Hahamlarımız %2’lik bir oran belirlemişlerdir (bkz. Vayikra 22:7 açık.).

Aslında *bikurimin* (bkz s.a.) mahsulden ayrılması *teruma gedoladan* daha önce yapılır. Buna rağmen *teruma gedola* “ilk kısım” olarak adlandırılmaktadır; çünkü mahsulü *tevel* [= “karışık” = gerekli paylar ayrılmadığı, henüz ürünle “karışık” halde olduğu için yenmesi yasak olan mahsul] olmaktan çıkaran ilk kısım *teruma gedola*dır. *Bikurimin* ayrılması bir mahsulün *tevel* olma özelliğinde bir değişiklik yapmaz. *Teruma gedola* Devarim 18:4’te de “ilk” ya da “baş / başlangıç” olarak adlandırılmaktadır (bkz. Devarim 18:4 açık.).

**13. Ülkelerindeki her şeyin turfandaları** – Burada, Erets-Yisrael’in mübarek kılındığı yedi ürünün (buğday, arpa, üzüm, incir, nar, zeytin, hurma; bkz. Devarim 8:8) turfandalarından bahsedilmektedir (Mişna – *Bikurim* 1:3). Bunlara *Bikurim* adı verilir.

Alternatif olarak “*topraklarındaki her şeyin turfandaları*”. Bu bakışla anlam “toprakta yetişen tüm ürünlerinin turfandaları” şeklinde olabilir (İbn Ezra). Ayrıca buradan bir kanun türer. Buna göre bir kişi, isterse, tarlasındaki ürünlerin tümünü *Bikurim* (turfanda) olarak bağışlayabilir (*Talmud Yerusalmi* – *Bikurim* 2:3).

**Saf [konumda olan] herkes onu yiyebilir** – İbn Ezra’ya göre anlam “evindeki saf [konumda olan] herkes [önceki pasukta bahsi geçen makbul kısımları] yiyebilir” şeklindedir.

Buradaki ifadeye göre, bir Koen’le nişanlı [yani evliliğin ilk aşamasını geçmiş, ama ikincisini geçmemiş (bkz. Vayikra 18:20 açık., *Akranın karısıyla* k.b.)] bir Yisrael kızı, henüz burada belirtilen armağanları yiyemez. Zira henüz Koen’in evinde değildir (*Talmud Yerusalmi* – *Yevamot* 9:5).

**14. Herem** – Bilgi için bkz. Vayikra 27:28-29 açık.

Tora başka bir yerde “*Her herem, Tanrı Adına en üst düzeyde kutsaldır*” (Vayikra 27:28) demektedir. Bu da *herem* olarak ayrılmış herhangi bir malın, onun eski sahibinin elinde olduğu sürece en üst düzeyde kutsiyete sahip olduğuna işaret eder. Öte yandan Tora burada “*Yisrael’deki her türlü herem, sana ait olacaktır*” demektedir. Bu da, *herem* olarak ayrılmış bir malın tüm kutsiyetinin, sahibinin elinden çıkıp Koen’in iyeliğine geçtiği andan itibaren sona erdiğini ve Koen’in bunu istediği şekilde kullanabileceğini öğretir (*Talmud* – *Behorot* 32a).

**15-17.** Tora burada Koenler’e verilen armağanlara dâhil olup daha önceden açıklanmış olan (bkz. Şemot 13:11-15 ve 34:19-20) üç *behor* cinsi konusundaki kuralları hatırlatmaktadır. [a]



יֵאָדָה בְּכֹר־שׁוֹר אֶזְבֹּחַ כֶּשֶׁב 17  
 אֶזְבֹּחַ עֵז לֹא תִפְדֶּה קִדָּשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ  
 וְאֶת־חֵלְבֵם תִּקְטִיר אֵשָׁה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה יֵה וּבִשְׂרָם יִחַי־הֶלֶךְ 18  
 כַּחֲזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשֹׁן הַיָּמִין לֶךְ יִחַי־הֶה יֵה כָּל | תְּרוּמַת הַקִּדָּשִׁים 19  
 אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נִתְּתִי לָךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתֶּיךָ אִתְּךָ  
 לְחֶק־עוֹלָם בְּרִית מֶלֶח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אִתְּךָ:

na kadar olan kesintisiz süre boyunca [yani gündüz-gece-gündüz] yenebilirken, *Toda-korban*ını yeme süresi sabah olunca sona erer [yani sadece gündüz-gece]. Öyleyse bir soru doğmaktadır: *Behor-korban*ını yeme süresi hangisidir? Gündüz-gece-gündüz mü yoksa sadece gündüz gece mi? Cevaben, Tora, *Koenler*’in bu et üzerindeki iyeliğini vurgulayan ikinci bir ifade kullanarak “*sana ait olacaktır*” demektedir. Bu ifade, *Koen*’in *Behor-korban*ının etine “asgari sürenin ötesinde” sahip olacağını belirtir; yani *Şelamim-korban*ında olduğu gibi gündüz-gece-gündüz. Dolayısıyla pasukta ima edilen bağlantı *Behor-korban*ı ile *Şelamim-korban*ı arasındadır (*Sifre* 118; *Talmud* – *Zevahim* 57a; Raşi; *Beer Yitshak*).

**19. Kutsallara ait tüm bağışlar** – Tora *Koenler*’e özgü bağışlara genel bir ifade ile başladıktan sonra [“*Bene-Yisrael’in tüm kutsalları*” (p. 8)], bu bağışların bazıları hakkında ayrıntıya girmiştir ve şimdi de yine genel bir ifadeyle konuyu kapatmaktadır: “*kutsallara ait tüm bağışlar*”. Normalde Tora bu tip genel ifadeleri ya konunun girişinde ya da bitiminde vermesine karşın, burada hem girişte hem de bitimde vermektedir. Bu yapı, “*Koenler*’e bağışlar” konusunu, sözün gelişi, bir çerçeve içine almaktadır ve bu, Tanrı’nın bu konuyu önemli gördüğüne ve ona büyük değer verdiğine işaret eder (Raşi). Bunun olası bir nedeni, *Koenler*’in kendilerini Tanrı’ya yönelik ibadete tamamen verebilmelerinin bu bağışlar sayesinde olmasıdır (*Beer Yitshak*).

Yukarıdaki açıklama, pasuktaki, ilk bakışta gerekli görünmeyen “*tüm*” sözcüğünün neden kullanıldığını açıklamaktadır. Başka bir açıklama da şöyledir: Bu sözcükle, burada doğrudan açıklanmayıp yine de *Koenler*’e ait birer armağan olan başka şeyler ima edilmektedir. Bunlar *Toda-korban*ına eşlik eden unlu mamullerden ayrılıp

*Koenler*’e bağışlanan kısımlar (bkz. Vayikra 7:14), *Şavuot*’ta getirilen İki Ekmek (Vayikra 23:17) ve hamurlardan ayrılan *halad*ır (bkz. 15:17-21) (*Sforno*).

**Ebedi [ve] bozulmaz bir antlaşmadır** – Tam çeviriyle “*ebedi bir tuz antlaşmasıdır*” (krş. Vayikra 2:13, Divre Ayamim II 13:5). Tanrı, Aaron’la arasındaki antlaşmayı, hiçbir zaman bozulmayan ve başka şeylerin de bozulmamasını sağlayan bir madde olan tuz ile simgeselleştirmiştir. Başka bir deyişle, tıpkı Tanrı’nın tuza verdiği bozulmazlık özelliği gibi, söz konusu antlaşma da hiçbir zaman bozulmayacaktır (Raşi). Aslında “*ebedi*” sözcüğü de tek başına, bu antlaşmanın bozulmazlığını vurgulamak için yeterlidir. Tora burada bu antlaşmayı aynı zamanda tuzla bağdaştırmakla, sadece antlaşmanın bozulmazlığını değil, aynı zamanda bu antlaşma sayesinde *Koenler*’in başkalarının yaşamlarını koruyabileceklerini de işaret etmektedir. Tuzun yiyecekleri koruma özelliğine sahip olması gibi, *Koenler* de işlemlerini gerçekleştirdikleri *korban*larla halk için onarım sağlayacaklar ve onların hem bu hem de gelecek dünyadaki yaşamını koruma etkisine sahip olacaklardır. Bu nedenle Tanrı ile *Koenler* arasındaki antlaşma, Tanrı’nın tuzla yaptığı [bozulmama ve başkalarını koruma şeklindeki] antlaşma ile bağdaştırılmaktadır (*Rashi – The Sapirstein Edition*).

Alternatif olarak buradaki “*tuz antlaşması*” ifadesinin anlamı “*kesin bir antlaşma*” şeklindedir. *Tanah*’ta bir toprakla ilgili olarak “*Meleha – Tuzlu*” (Teilim 107:34) dendiği zaman, o toprağın çoraklığı, bitki yetiştirme kabiliyetinin “kesildiği” kastedilir. Dolayısıyla buna benzer şekilde buradaki anlam “kesin ve dönülmez antlaşma” şeklinde de olabilir (İbn Ezra). Ya da “*devamlı bir antlaşma*” (Raşbam). Her durumda buradaki “*tuz*” sözcüğü özellikle deyimsele anlamıyla kullanılmıştır. Buna karşılık Vayikra 2:13’teki kullanımda, tuzun asıl anlamı ön plandadır (a.k.).

<sup>17</sup> “Ancak boğanın *behorunu*, koyunun *behorunu* ya da keçinin *behorunu* kurtarmayacaksın. Kutsaldır onlar. Kanlarını *Mizbeah*’ın üzerine atmalı, makbul kısımlarını da Tanrı’nın memnuniyetle kabul edeceği bir yakılan-*korban* olarak tutturmелisin.

<sup>18</sup> [Bunun sonrasında] Etleri senindir. [*Şelamim-korbanlarındaki*] *Tenufa* göğsü ve sağ but gibi, sana ait olacaktır.

<sup>19</sup> “Bene-Yisrael’in Tanrı Adına ayırmaları gereken kutsallara ait tüm bağışları, ebedi pay olarak sana, oğullarına ve yanındaki kızlarına verdim. Bu, senin ve seninle birlikte soyun için Tanrı’nın Huzuru’nda ebedi [ve] bozulmaz bir antlaşmadır.”

**17. Kurtarmayacaksın** – “Onların karşılığında *pidyon* niyetine para verilse bile bunu kabul etmeyeceksin” (İbn Ezra). *Korban* olmaya uygun hayvanların *behorları* *korban* edilir ve etleri *Koenler*’e aittir (s.p.). Bunların özellikle kutsiyete adanmasına gerek yoktur. *Koenler*’in bu *behor* hayvanlar üzerindeki iyeliği otomatiktir. Yine de *Koen*’e saygı göstergesi olarak bu hayvanlar doğar doğmaz *Koen*’e verilmez; hayvanın durumuna göre belirli bir süre beklenir. Bu süre küçükbaşlar için 30 gün, büyükbaşlar içinse 50 gündür.

Günümüzde de bu *behor* hayvanların *Koenler*’e ait olması kuralı teorik devam etmektedir; ancak pratikte uygulaması yoktur, zira kimin gerçekten *Koenlik* vasfına sahip olduğu kesin olarak bilinmemekte değildir. Bu nedenle böyle bir hayvan serbestçe otlamaya bırakılır ve onu *korban* olmaktan men edecek bir kusur edindiği takdirde (bkz. Vayikra 22:17-25), bu kusur üç Tora otoritesi tarafından onaylandıktan sonra, [elbette bu kusurun onun *Kaşerliğini* bozmadığı durumlarda] kesilip yenebilir.

Hayvanların *behorları*nın kurtarılmaması, Tora’nın 613 emrinin içindedir. *Mitsvat Lo Taase* No. 237 (*Sefer Ahinuh*).

**Kanlarını *Mizbeah*’ın üzerine atmalı** – *Behor-korbanının* kanı *Mizbeah*’ın duvarında, altta kaidenin olduğu kuzey ya da batı duvarlarından birine bir kez çarpar.

Tora burada görünüşte sadece *Behor-korbanından* bahsediyor olmasına rağmen, kullandığı “*kanlarını*” ve “*makbul kısımları*” sözcükleri çoğuldu. Bu da, burada açıklanan kanunların sadece *Behor-korbanı* değil, başka *korbanlar* için de geçerli olduğunu gösterir. Sözlü Tora’yla bilindiği üzere bu *korbanlar* *Maaser* ve *Pesah-korbanlarıdır*. Bu iki *korbanla* *Behor-korbanı* *Mizbeah*’taki işlemler açısından aynı kurallara sahiptir. Aralarındaki fark ise etlerinin yenmesi ile ilgili kurallarda belirginleşir (bkz. Vayikra 7:37 açık., *Dokuz korban türü* k.b.).

**Makbul kısımlarını** – Bkz. Vayikra 3:9.

**18. Etleri senindir** – Benzer kutsiyete sahip olup *Koenler*’in sadece “*Tenufa göğsü ve sağ budu*” aldığı diğer *korbanlardan* farklı olarak, *Mizbeah*’taki işlemlerin ardından, *Behor-korbanlarının* etinin tümü *Koenler*’e aittir.

Önceki pasukta *korbanın* *Mizbeah*’ta yapılan, kanın duvara çarpması ve bazı iç organların yakılması gibi işlemlerinden bahsedildikten sonra, burada etlerin *Koenler*’e ait olduğu söylenmektedir. Bu da bir kuralı öğretir: *Korban* etinde, sadece söz konusu *korban* işlemlerini yapabilecek konumdaki *Koenler*’in hakkı vardır (*Talmud – Zevahim* 102b). Böyle bir *Koen*, *Behor-korbanının* etini Yeruşalayim şehri sınırları içinde karısı, çocukları ve köleleriyle birlikte yiyebilir (*Mişna – Zevahim* 5:8).

***Tenufa* göğsü ve sağ but gibi** – Bkz. Şemot 29:27 açık., Vayikra 7:31, 10:15.

Hayvanın göğsü ve sağ budu – ki bu, başka yerlerde “*teruma budu*” olarak da adlandırılır (ör. 6:20) – *Şelamim-korbanlarından* standart olarak ayrılıp *Koenler*’e verilen kısımlardır. Tora burada *Behor-korbanının* eti ile bu parçaları bağdaştırarak ikisi arasında benzer olan kanunlara işaret etmektedir. *Şelamim-korbanına* ait etler, *korbanın* yapıldığı gün, onu takip eden gece ve ertesi gün güneşin batımına kadar olan süre içinde, *Koenler*, eşleri, çocukları ve köleleri tarafından yenebilir. Aynı kural *Behor-korbanının* eti için de geçerlidir (*Sifre* 118; *Talmud – Zevahim* 57a; Raşi; *Yad – Maase Akorbanot* 10:5).

**Sana ait olacaktır** – Pasuk zaten “*senindir*” demiştir. Bu tekrara ne gerek vardır? Rabi Akiva açıklar: Pasuk “*tenufa göğsü ve sağ but gibi*” demiştir. Bu normalde *Koenler*’in *Şelamim-korbanından* aldıkları paydır. Ancak aynı kısımlar *Toda-korbanından* da ayrılır ve *Toda-korbanında* bunları yeme süresi *Şelamim-korbanı*nkinden daha kısadır. *Şelamim-korbanı* *korbanın* gerçekleştirildiği gündüz vaktinden ertesi günün batımı-

- 20 כַּוִּיאָמַר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחַל וְחֶלֶק לֹא-יִהְיֶה לָּךְ  
 בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקְךָ וְנִחַלְתָּךְ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ם שביעי  
 21 כֹּא וּלְבָנֶי לֹוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָל-מַעֲשֶׂךָ בְּיִשְׂרָאֵל לְנִחְלָה חֶלֶף עֲבַדְתָּם  
 22 אֲשֶׁר-הֵם עֲבָדִים אֶת-עֲבֹדֶת אֱהֱל מוֹעֵד: כֹּב וְלֹא-יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי  
 23 יִשְׂרָאֵל אֶל-אַהֲל מוֹעֵד לְשֹׂאת חֲטָא לְמוֹת: כֹּג וְעֹבֵד הָלֹוִי הוּא  
 אֶת-עֲבֹדֶת אֱהֱל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֹנָם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם  
 וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נִחְלָה:

“*Maaser Rişon* – İlk Onda Bir” adı verilir. [Buna “ilk *maaser*” adının verilmesinin nedeni, ikinci bir *maaser*in daha olmasıdır (“*Maaser Şeni* – İkinci Onda Bir”); bkz. *Sözlük*; bkz. Devarim 14:22 v.d. ve 26:14].

Bu kısımda, Tora, Leviler’in *maaser* alacaklarını iki kez belirtmektedir (p. 21 ve 24); çünkü bu armağanların iki özelliği vardır: [1] Leviler Erets-Yisrael’de toprak payı almaktan mahrum edildikleri için bu *maaser* onlar için tazminat niteliğindedir. [2] Tüm tarla çalışmaları Bene-Yisrael tarafından yapıldıktan sonra, Leviler, bu paylarını herhangi bir çaba göstermeden alacaklardır. Bu hakka sahip olmalarının sebebi, *Bet-Amikdaş*’ta aslında Bene-Yisrael’in yapmaları gereken görevleri kendilerinin yapmalarıdır (*Or Ahayim*).

**21. Ve Levi-oğullarına** – Tora, Koenlik vasfının nesiller boyunca babadan oğla geçtiğini söylemiştir (25:13. Bu pasuk özellikle Pinehas’la ilgili olmasına karşın, Koenliğin nesilden nesle aktarılan bir vasıf olduğu oradan anlaşılacaktır). Ama Leviler’le ilgili böyle açıklama yoktur. Tora aynı durumun Leviler – yani Leviler’e özgü görevler – için de geçerli olduğuna işaret etmek için Koenler’le ilgili paylardan Leviler’e ait armağanlara geçerken, [yeni bir konunun başlangıcı olmasına rağmen] “ve” bağlacına yer vererek, iki vasfın da aynı şekilde nesilden nesle aktarıldığını öğretmektedir (Rabenu Behaye).

**Tüm *maaser*leri** – Bu ifade, sadece, uygun tarım ürünlerinin tümünden ayrılan *maaser rişonu* tanımlamaktadır. Bu pay tümüyle Leviler’e aittir. Pasuk “*tüm*” derken, “tüm ürünlerin ilk *maaser*leri” anlamını kastetmektedir. Diğer iki *maaser* türü, *maaser şeni* (bkz. ö.a.) ve belirli bazı yıllarda

verilen *ma’sar ani* [=fakirlerin onda biri (bkz. Devarim 26:12)] ise Leviler’e ait değildir.

**22. Buluşma Çadırı’na yaklaşip ... ölmeyecekler** – Bu sözler de, bu konunun öncesinde anlatılan isyanla bağlantı sağlamaktadır (İbn Ezra). Kanuni bakışla ise, “*Buluşma Çadırı’na yaklaşmayacaklar*” ifadesi bu konudaki uyarıyı, yani “yapma” şeklindeki emri, “*ölmeyecekler*” sözcüğü de bu konudaki ihlalin cezasını bildirmektedir (*Sifre*).

**23. Buluşma Çadırı’nın hizmetini bizzat Levi[ler] yapacak** – Leviler’in *Bet-Amikdaş*’ta kapı nöbetçileri, şarkıcılar, müzisyenler olarak görev yapmaları, Tora’nın 613 emrinden biridir. *Mitsvat Ase* No. 157 (*Sefer Ahinuh*).

**Bizzat** – İbn Ezra.

**[Bene-Yisrael’in] Günah [yükünü] onlar taşıyacaklar** – Bene-Yisrael *Mışkan* ya da *Bet-Amikdaş*’ta yetkileri olmayan yerlere girdikleri takdirde, bundan Leviler sorumlu tutulacaklardır; zira buralara yaklaşımaması için nöbet tutma ve yetkisiz kişileri yaklaştırmama sorumluluğu onlara aittir (Raşi; İbn Ezra). Çevirideki “[Bene-Yisrael’in]” eklemesi Raşi’nin açıklaması doğrultusunda yapılmıştır.

**Toprak mirası** – Tam çeviriyle “*miras*” ya da “*mülk*”. Ama kastedilen, nesilden nesle aktarılacak mülki bir miras olan arazilerdir.

**Almayacaklardır** – Bu da Leviler’e verilen bağışlar için bir başka nedendir. Leviler toprak mirası almayacakları için, bunun tazminatı olarak Bene-Yisrael’den *maaser rişon* alacaklardır.

Kaba bir hesapla, Leviler’in “tarım ürünleri açısından” elde ettikleri toplam pay, diğer tüm

<sup>20</sup> Tanrı, Aaron'a [ayrıca] "Ülkelerinde miras almayacaksın; aralarında senin payın olmayacak" dedi. "Bene-Yisrael'in içinde [tüm] payın ve mirasın Ben'im.

[94. Leviler'e Ait Paylar]

<sup>21</sup> "Ve Levi-oğullarına, işte, Buluşma Çadırı'nın hizmetini yerine getirdikleri çalışmalarının karşılığında, miras olarak Yisrael'deki tüm *maaser*leri verdim.

<sup>22</sup> "[Levi kabilesinden olmayan] Bene-Yisrael, artık Buluşma Çadırı'na yaklaşıp günah yüklenerek ölmeyecekler.

<sup>23</sup> [Zira] Buluşma Çadırı'nın hizmetini bizzat Levi[ler] yapacak ve [Bene-Yisrael'in] günah [yükünü] onlar taşıyacaklar. Bu, nesilleriniz boyunca [geçerli olacak] ebedi bir kanundur. Ancak [Leviler], Bene-Yisrael'in içinde toprak mirası almayacaklardır.

İbranice **Berit Melah Olam**. [Yukarıda verilenin dışında] Alternatif bir tam çeviri: "*dünyanın tuzunun antlaşması*". Yani tuzun, kalıcılık ve devamlılığı simgelediği göz önünde tutulduğunda "*dünyanın devamlılığına dair antlaşma*". Tuz iki birbirine zıt elemanın birleşiminden oluşur: su ve ateş [yani tuzun hem nemlilik hem de yakıcılık özelliği vardır]. Dolayısıyla tuz her ikisinin de etkisine sahiptir. Benzer şekilde, Tanrı ile Bene-Yisrael arasındaki antlaşma iki zıt temel üzerinde durur: Tanrı'nın Merhamet Niteliği (*Midat Arahimim*) ve Tanrı'nın Sert Yargı Niteliği (*Midat Adin*). Tora bize buradaki sözlerle söz konusu antlaşmanın dünyanın devamını sağladığını öğretmektedir. Tıpkı tuzun hem yok edici hem de koruyucu özelliği gibi, Tanrı da bu antlaşma yoluyla dünyanın devamlılığını bazen sert yargıyla bazen de merhametle temin eder (Rabenu Behaye).

**20. Ülkelerinde miras almayacaksın** – "Bene-Yisrael'in diğer kabilelerinin aksine Ülke'den toprak payı almayacaksın". Bu sözler Koenler'e söylenmektedir. Biraz ileride de aynı şey tüm Levi kabilesi için söylenecektir (p. 23) (Ramban).

**Payın olmayacak** – Pasuk Koenler'in Erets-Yisrael'den miras payı almayacaklarını söylediğine göre, burada bahsedilen "*pay*", savaş ganimetidir. Dolayısıyla, Koenler'in savaşlarda ele geçirilecek ganimetlerde bile payları olmayacaktır (Raşi). Öte yandan Koenler'in Erets-Yisrael'de pay sahibi olmamalarının özellikle Erets-Yisrael'e girildikten sonra bir anlam taşıması gibi, savaş ganimetinden pay almamaları da sadece Erets-Yisrael'e girildikten sonra yapılacak savaşlar için geçerli olacaktır. Nitekim 31:29'da göreceğimiz üzere o zamanki Koen Gadol olan Elazar, çöldeyken Midyan'a karşı yapılan savaşta elde edilen ganimetten pay almıştır (*Rashi – The Sapirstein Edition*).

Ramban'ın açıklaması farklıdır: Erets-Yisrael'de Koen ve Leviler'in yaşayacakları özel şehirler olacaktır (35:1-8). Buna rağmen söz konusu şehirler onların kendi miras payları sayılmayacaktır; zira bu şehirler de kasıtsız adam öldüren kişilerin sığınacağı yerler olarak görev yapacağı için, temelde Bene-Yisrael'in ihtiyacına yöneliktir. Bu nedenle buradaki ifade "*aralarında senin en ufak bir payın bile olmayacak* – bu şehirler bile senin sayılmayacak" anlamında değerlendirilebilir.

**Payın ve mirasın Ben'im** – "Sen Benim Sofram'dan yemek yiyeceksin" (*Sifre*). Onkelos'un açıklamalı çevirisiyle: "*sana verecekleri armağanlar, senin payın ve mirasın olacaktır*".

Bir kral tüm çocuklarına hediyeler dağıtır; ama en sevdiği oğluna bir şey vermez. Ama sonra bu oğlunu çağırarak "Sana hediye vermememe bakıp üzülme" der, "Sen benim en değerli oğlumsun ve senin benim yanımdan ayrılmanı istemiyorum. Benim soframdan yemek yemeye devam et. Bu senin için yeterli bir ayrıcalık olacaktır." Tanrı'ya sadakatte en üst düzeyde olan Koenler'in Erets-Yisrael'de pay almayıp burada sayılan tüm bu armağanları "Tanrı'nın Sofrası'ndan" almaları da bu örneğe benzer (*Meam Loetz*).

**21-24. Maaser Rişon**. Tora Koenler'in armağanlarından bahsettikten sonra Leviler'e geçmektedir. Leviler de, Tanrı için halk adına yerine getirecekleri hizmetlere karşılık, Bene-Yisrael'in tarım ürünlerinin onda birini alacaklardır. Bene-Yisrael, tarım ürünlerinden, yüzde iki oranında *teruma gedola* ayırıp Koenler'e verdikten sonra, geri kalanın yüzde onunu Leviler'e vermekle yükümlüdür. Tora'nın, hakkında belirli bir oran vermediği *teruma gedolanın* %2'lik payını Hahamlar belirlemiş olmalarına karşın, Leviler'in pay oranı doğrudan Tora tarafından onda bir olarak belirlenmiştir. Söz konusu paya

כֹּה לִי אֶת־מַעֲשֶׂךָ

24

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לָלוֹים לְנַחֲלָה  
עַל־כֵּן אֶמְרָתִי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנָּחֲלוּ נַחֲלָה: פ

כֹּה וַיְדַבֵּר יְהוָה

25

אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כֹּה וְאֶל־הָלוֹים תְּדַבֵּר וְאֶמְרָתָ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ

26

מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֶׂךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתָם בְּנַחֲלַתְכֶם  
וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֶׂךָ מִן־הַמַּעֲשֶׂךָ:

statüsündedir – ki bu, onun sadece Koenler tarafından yenebileceği ve manevi saflığının korunması gerektiği anlamına gelir. Söz konusu pay “*Terumat Maaser – Maaserin Teruması*” ya da pasukta geçen haliyle “*Maaser Min Amaaser – Maaserden Maaser*” olarak adlandırılır.

Bene-Yisrael’e ait bir ürün, içinden hiçbir bağışın ayrılmadığı durumunda *tevel* (karışık) olarak adlandırılır ve içinde karışık halde duran kutsal paylar nedeniyle bu ürünün yenmesi ağır bir yasaktır. Paylar ise şöyle ayrılır: Örneğin 10000 ölçek bir ürün söz konusuysa, bunun 200 ölçeği, *teruma* olarak doğrudan Koen’e ayrılmalıdır. Kalan 9800 ölçeğin yüzde onu, yani 980 ölçek, *maaser rişon* adı altında Levi’ye verilir. Levi buradan ayrıca *terumat maaser* olarak 98 ölçek ayırıp Koen’e verir. Sonuç olarak Koen toplamda 298 ölçek alır. Levi’nin payına düşen kısım 882 ölçektir. [Yisrael ise elinde kalan 8820 ölçeği kullanmadan önce, ayrıca bir yüzde on daha, yani 882 ölçek daha ayırmalıdır. Bu pay bulunulan yıla göre, *maaser şeni* ya da *ma’sar ani* olarak adlandırılır ve ilgili kanuna göre kullanılır. Geriye kalan 7938 ölçeklik pay hiçbir sınırlama gerektirmeden Yisrael’e aittir.]

Leviler’in *maaserden maaser* ayırıp bunu *terumat maaser* adı altında Koenler’e vermeleri Tora’nın 613 mitsvasından biridir. Mitsvat Ase No. 159 (Sefer Ahinuh).

☞ **Günümüzde Teruma ve Maaser.**

*Teruma* ve *maaser* ile ilgili kurallar Yahudiler’in

çoğunluğunun Erets-Yisrael’de bulundukları dönemlerde ve sadece Erets-Yisrael’e ait ürünler için geçerlidir. Günümüzde bu şartlar tümüyle yerine gelmiş değildir. Yine de bu kurallar, unutulmamaları ve şartların sağlandığı dönem geldiğinde yabancı olmamaları için günümüzde de Hahamlarımız’ın emri olarak devam etmektedir. Sonuç olarak bir kişi Erets-Yisrael’e ait bir tarım ürününü yemeden önce *teruma* ve *maaser*lerin ayrıldığından emin olmalıdır. Bu, Erets-Yisrael dışında yaşayanlar için pek gündemde olmadığından bu konuda bilgi azdır. Dolayısıyla Erets-Yisrael’e gelindiğinde ya da oradan gelen bir yiyecek söz konusu olduğunda, sadece bu kurallara uyulduğuna dair *Kaşerut* onayı olan yiyecekleri yemeye dikkat edilmelidir. Erets-Yisrael’de yaşayan bir kişi de, aldığı herhangi bir sebze ya da meyvenin gerekli paylarının çıkarıldığından emin değilse, bunu kendisi yapmalıdır. Bu nedenle söz konusu işlemin nasıl yapıldığını bir Haham’dan öğrenmek önem taşır. Bu işlem “*Afraşat Terumot Umaaserot – Terumaların ve Maaserlerin Ayrılması*” olarak adlandırılır.

<sup>24</sup> Çünkü Bene-Yisrael'in Tanrı Adına bir bağış [olarak] ayırmaları gereken *maaserleri*-ni, Leviler'e miras olarak verdim. Bene-Yisrael'in içinde toprak mirası almayacaklarını bu yüzden söyledim."

[95. *Leviler'in Koenler'e Vereceği Paylar*]

<sup>25</sup> Tanrı, Moşe'ye konuşarak şöyle dedi:

<sup>26</sup> "Leviler'e de konuşarak onlara [şunları] söyle: 'Bene-Yisrael'den, mirasınız olarak onlardan [alıp] size verdiğim *maaseri* alacağınız zaman, [siz de] ondan Tanrı'nın bağışını ayırmalısınız – *maaserden maaser*."

kabilelerinkine eşit, hatta belki onlarınkinden biraz fazladır. Zira her kabile Erets-Yisrael'in [ve dolayısıyla orada yetişen tarım ürünlerinin, ortalama] 1/12'sini almıştır. *Koenler*'e ayırdıkları *teruma*, Leviler'e verdikleri *maaser rişon*, *Şemita* döngüsünün üç ve altıncı yıllarında fakirlere verdikleri *ma'sar ani*, diğer yıllarda ayırıp Yeruslayim'de tüketmek zorunda oldukları *maaser şeni* de hesaba katıldığında, ürünlerinin yaklaşık 4/5'ini serbestçe kullanabiliyorlardı (bkz. p. 26 ačk.). Yani toplam pay, kabile başına 1/15'ti. Leviler'e düşen pay ise 1/10'a yakındır. Kısacası her ne kadar toprak almamışlarsa da, Leviler'in elde ettikleri ürün miktarı açısından mağdur duruma düşmedikleri açıktır (*Daat Mikra*). [*Koenler* de diğerlerine göre çok daha az bir pay almalarına karşın, bunlara ek olarak yukarıda sayılan 24 ek armağanın da sahibiydiler – ki bunlar arasında araziler de vardır.]

**24. Bağış [olarak]** – İbranice *Teruma*. Leviler'in aldığı *maaser* burada *teruma* olarak adlandırılmaktadır. *Teruma* aslında *Koenler*'in payına verilen addır. Tora *maaserden* bu isimle bahsederek bir kuralı öğretmektedir.

*Koenler*'e ait *teruma* payı sadece onlar ve kendilerine ekonomik olarak bağlı olan bazı kişiler tarafından yenebilir. Herhangi bir ürüne *teruma* karıştığı takdirde, o ürünün tümü, *Koen* olmayan kişiler için yasak hale gelir [bu genel durumdur ve bu konuda birçok detay vardır]. Bu kuralın, Leviler'i ilgilendiren özel bir kısmı vardır. Birazdan (p. 26) okuyacağımız üzere, Leviler de aldıkları *maaserden* yüzde onluk bir payı ayırıp *Koenler*'e vermekle yükümlüdürler. Bu onda birlik pay *teruma* statüsündedir ve Leviler bunu ayırmadıkları sürece, kendi aldıkları *maaseri* de kullanamazlar. Zira bu haliyle, ellerindeki *maaser*, *Koenler*'e ait olan *teruma* ile karışık durumdadır. İşte pasuk, *maaserden* "*teruma*" olarak bahset-

mekle, böyle bir durumda *maaserin* Leviler tarafından kullanılmasının, tıpkı normal *teruma*-da olduğu gibi yasak olduğuna işaret etmektedir. Başka bir deyişle, içinden *Koenler*'e verilmek üzere yüzde onluk payı ayrılmamış olan bir *maaser*, "kullanılmasının yasak olması açısından" *teruma* ile benzer konumdadır (*Sifre* 119; Raşi).

**Maaserlerini Leviler'e miras olarak verdim** – Leviler'e *maaser rişon* verme kuralı, Tora'nın 613 emrinden biridir. *Mitsvat Ase* No. 158 (*Sefer Ahimuh*).

**25. Moşe'ye** – Tanrı önceki kısımlarda Aaron'a hitap etmiştir. Burada Leviler'in *Koenler*'e vermeleri gereken paydan bahsedildiği için hitap Moşe'ye yapılmaktadır (İbn Ezra).

**26. Bene-Yisrael'den** – *Maaser* verme yükümlülüğü sadece Yahudiler'e aittir. Erets-Yisrael'de yaşıyorsa [ve orada tarım yapıyorsa] bile, Yahudi olmayan birinin *maaser* ayırma zorunluluğu yoktur (*Talmud Yerusalmi* – *Maaser Şeni* 5:3).

**Ondan ... ayırmalısınız** – Buradaki "*ondan*" sözcüğü kullanılmasa da, söylenmek istenen kolayca anlaşılırdı. Buna rağmen kullanılması, bir kuralı öğretir. "*Ondan*" sözcüğü tekildir; dolayısıyla her ürün cinsinden *maaserlerin* bağunsız olarak ayrılması gerektiğini öğretir. Başka bir deyişle, bir yerde birkaç ürün bir arada bulunuyorsa, bu ürünlerin sadece birinden *maaser* ayırmak [toplam ürün miktarının yüzde onu ayrılabilir] diğer ürünlerin *maaser* gerekliliğini karşılamaz (*Sifre*).

**Maaserden maaser** – Tam çeviriyle "*onda-birden onda-bir*". Leviler, Bene-Yisrael'den aldıkları *maaser rişonun* içinden yüzde onluk bir pay alıp *Koenler*'e vermelidirler. Bu pay *teruma*

זו ונחשב לָכֶם

27

תְּרוּמַתְכֶם כִּדְגָן מִן־הַגֶּזֶן וּכְמִלֵּאָה מִן־הַיֶּקֶב: כֹּחַ כֵּן תִּרְיֻמוּ

28

גַּם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֶת בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כֹּחַ מִכֹּל

29

מִתְּנֵיתֵיכֶם תִּרְיֻמוּ אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבֹו אֶת־מִקְדָּשׁוֹ

מִמֶּנּוּ: מִפֶּטִיר

gerektiğinin söylenmesi gariptir. Hahamlarımız bu ifadeyi, “*Tehiyat Ametim – Ölülerin Dirilmesi*” kavramı için Tora’daki dayanaklardan biri olarak gösterirler. Tora bu konudaki mesajı vermek için basitçe “Koenler’e vermelisiniz” demek yerine şahsen Aaron’dan bahsetmekle, Aaron ileride dirileceği zaman, bu bağışları onun da alacağını söylemektedir (*Talmud – Sanedrin* 90b).

Kanuni bakımdan buradaki kullanım, tüm bu armağanları alma hakkına, ataları Koen Aaron gibi bilgili, Tora’ya bağlı Koenler’in sahip olduğuna işaret eder. Aaron’un mirasına uygun yaşamayan cahil Koenler’e ise bu bağışlar verilmez (a.y.).

**29. Tüm armağanlarınızdan** – “Size armağan adı altında verilen her şeyden” (bkz. s.a.).

**Tanrı’nın bağışının tümünü** – Leviler’in ayırması gereken tek bağış, ellerine geçen *maaser* rişondan ayırarak Koenler’e verdikleri yüzde onluk *terumat maaser*dir. Ancak buradaki ifade sadece “Tanrı’nın bağışını” değil, “Tanrı’nın bağışının tümünü”, yani “bağış’ (*teruma*) adıyla anılan payların hepsini” demektedir – ki bu ifade, ayırmaları gereken başka bir payın varlığını ima etmektedir (*Talmud – Berahot* 47b, Raşi o.a., *Mikol Maserotthem [Matenotthem]* k.b.).

Tora buraya eklediği “*tüm*” sözcüğüyle özel bir duruma işaret eder. Önce de belirtildiği üzere, bir Yisrael’in, tarım ürünlerinden gereken payları ayırma yükümlülüğü, örneğin buğday için, buğday harmanlandıktan hemen sonra başlar. Bu aşamada ilk pay olan *teruma gedolay* (%2) Koen’e vermelidir. Sonrasında Leviler’e ait *maaser rişonu* (kalanın %10’u) ayırır.

Ancak, şöyle bir durum hâsıl olabilir: Bir Levi, buğday taneleri harmanlanıp yığın halinde biriktirildikten sonra, ama Koen payını almadan önce,

gelip kendi payını alırsa, aldığı kısımdan Koenler için iki tane pay ayrılmalıdır: Önce *teruma gedola* olarak %2’lik bir payı, sonra da normalde vermesi gereken %10 miktarındaki *terumat maaseri* [Elbette buğdayı aldığı Yisrael de kalan kısmın %2’sini Koenler’e vermelidir. Levi’nin önce gelmesi, tüm üründe %2’yi Koen’e verme gerekliliğini ortadan kaldırmaz.] (Raşi).

Öte yandan Levi, daha da erken gelirse, yani geldiğinde henüz buğdaylar başakları içindeyse, aldığı %10’luk kısımdan Koenler için *teruma gedola* ayırma yükümlülüğü yoktur (*Sifte Hahamim*). Sadece *terumat maaser* ayırır. Zira Koenler’in tüm bu ürünlerden pay alma hakkı, ürünler “buğday [tanesi]” olarak adlandırılacak hale geldikten, yani başaklarından ayrıldıktan itibaren başlar. Ama taneler henüz başakları içinde iken, “buğday” tanımı [Tora’nın terminolojisinde] henüz tanımlayıcı değildir. Tora böyle bir durumda Leviler’in sadece kendi ayırmaları gereken *terumat maaseri* ayırmaları gerektiğini ama ellerine geçenden ayrıca *teruma gedola* ayırma yükümlülükleri olmadığını p. 26’daki ifadeyle ima etmiştir. Pasuk “*Ondan Tanrı’nın bağışını ayırmalısmız*” dedikten sonra, bu bağışın ne olduğunu açıklamıştır: “*maaserden maaser*” – yani *terumat maaser* [Tora bunun ötesinde başka bir şey söylememiştir]. Dolayısıyla Leviler’in böyle bir durumda ayırmaları gereken tek şey *terumat maaser*dir (*Talmud – Betsa* 13a).

**Kutsal bölümünü** – İbranice *Mikdeşo*. Yani [önceki açıklamada belirtilen özel durumda, Levi’nin ayırması gereken] *teruma gedolay*. Zira *maaser rişondan* farklı olarak, bu kısım kutsaldır ve belli başlı kanunlarla sınırlıdır.

**En makbul kısmından** – İbn Ezra. Tam çeviriyle “*tüm makbul kısmından*”. Bu ifade Leviler’e hitaben söyleniyor olsa da, şüphesiz, en az Leviler



<sup>27</sup> [Halktan aldığınız] Bağışınız, sizin [malınız] sayılacaktır. [Bu yüzden, Bene-Yisrael'in] harman yerinden [ayırdıkları] buğday ve pres teknesinden [ayırdıkları] özsü gibi,

<sup>28</sup> aynı şekilde siz de, Bene-Yisrael'den alacağınız tüm *maaser*lerinizden Tanrı'nın bağışını ayırmalı ve ondan [ayırdığınız] Tanrı'nın bağışını Koen Aaron'a vermelisiniz.

<sup>29</sup> Tüm armağanlarınızdan, Tanrı'nın bağışının tümünü – ondan [bu] kutsal bölümünü – en makbul kısmından ayırmalısınız.

**27. [Halktan aldığınız] Bağışınız...** – Raşi'ye göre pasuktaki “harman yerinden buğday ve pres teknesinden özsü gibi” ifadesi iki yönlü işlev görmektedir, hem pasuğun başıyla bağlantı kurmakta hem de sıradaki pasuğa giriş yapmaktadır. Bu durumda bu ve sıradaki pasuklar [Leviler'e hitaben] şöyle anlaşılır: “Önceki pasukta belirtilen, Koenler'e vermeniz gereken *terumat maaser* adlı **Bağışınız, sizin adınıza**, Bene-Yisrael'in, *teruma gedola* olarak Koenler'e vermek üzere *harman yerinden* ayırdıkları *buğday ve pres teknesinden* ayırdıkları *özsü gibi sayılacaktır*. Dolayısıyla *teruma gedola* için geçerli olan, (a) yetkisiz [=Koen olmayan] ya da [Koen olsa bile] *tame* kişilerin yemesinin yasak olması, (b) bu kuralı kasten ihlal edenlerin Tanrı'nın Eli'yle ölümü hak etmeleri (bkz. Vayikra 22:9), (c) kasıtsız ihlal edenlerin ise bunu tazmin edip üzerine %25 eklemeleri (bkz. Vayikra 22:14 açık.) gibi kurallar, sizin Koenler'e vereceğiniz *terumat maaser* için de geçerli olacaktır. Ve tıpkı Bene-Yisrael'in kendi miras paylarından elde ettikleri ürünlerden, yani *harman yerinden buğday ve pres teknesinden özsü* ayırmaları gibi, aynı şekilde siz de, size miras olarak verilen paylardan, yani Bene-Yisrael'den alacağınız tüm *maaser*lerinizden Tanrı'nın bağışını ayırmalı ve ondan [ayırdığınız] Tanrı'nın bağışını Koen Aaron'a vermelisiniz çünkü elinize geçen *maaser*ler, tıpkı buğday ve şarabın Bene-Yisrael'e ait olması gibi, sizin malınızdır” (Mizrahi'nin açıklamasıyla Raşi). Raşbam da bu pasuğun ilk kısmıyla ilgili olarak benzer bir açıklama yapmaktadır. “*Teruma*” isminin özellikle Koenler'e verilen bağışları tanımladığı göz önünde bulundurulduğunda, burada özellikle “*Terumathem – Bağışınız*” denmesi, bu görüşü desteklemektedir. Ancak pasuğun ikinci yarısındaki ifadenin iki yönlü karakteri, bunu çeviriye aynen yansıtmayı mümkün kılmadığı için, metindeki çevirimizi Gur Arye'nin basitleştirilmiş açıklaması doğrultusunda yaptık.

**Harman yerinden [ayırdığı] buğday...** – Burada Leviler'in ayırmaları gereken *terumat maaser*, har-

man yeriyile bağdaştırılan başka bir buğdayla eşdeğer tutulmaktadır. Söz konusu buğday, “*buğdayın ilk kısmı*” (Devarim 18:4; bkz. p. 12) olarak adlandırılan *teruma gedola*dır. *Teruma gedola* özellikle harman yeri ile bağdaştırılmaktadır, zira Bene-Yisrael'in kendi buğdaylarından bu bağışı ayırma yükümlülükleri, harman yerinde buğday harmanlandıktan hemen sonra başlar (Raşi; Beer Mayim Hayim; Beer Basade).

Pasuğun devamındaki sözler de *teruma gedola* ayırmayı gerektiren diğer iki şeyden, şarap ve zeytinyağından (bkz. s.a.) bahsetmektedir.

**Pres teknesinden** – İbranice **Yekev**. Çeviri “*tekne*” şeklinde de yapılabilir. Bu sözcük, üzüm-ler cenderede preslendiğinde akan sıranın toplandığı çukuru tanımlar (Raşi). Aynı sözcük bir zeytin presinin önündeki, akan zeytinyağının toplandığı çukur için de kullanılabilir (ör. Yoel 2:24) (Rashi – Sapirstein Edition). Genel olarak sözcüğün anlamı toprakta sıvı biriktirme amacıyla kazılmış çukur şeklindedir. Bu doğrultuda okyanus, “*Kralın hafriyatı*” (Zeharya 14:10) olarak tanımlanmıştır; zira denizler, Tanrı'nın [=“Kral”] karada suları toplama amacıyla açtığı çukur bölgelerdir (Raşi). Kısacası her ne kadar **Yekev** sözcüğü çoğunlukla şarap teknesini tanımlayan bir sözcükse de, burada hem şarap hem de zeytinyağı teknesi kastedilmektedir. Zira bu pasukta geçen “*özsü*” sözcüğü, p. 12'deki yağ ve şarabın her ikisine paraleldir (bkz. s.a.).

**Özsü** – Üzümün özsu olan sıra ile zeytinin özsu olan zeytinyağından bahsedilmektedir. Çeviri konuya göre yapılmıştır. Asıl sözcük **Melea'**nın tam karşılığı “*dohi*”dur. Sözcük olgunluk ve kullanıma hazır hale gelmiş olmayı tanımlar (Raşi). Krş. Şemot 22:28 ve Devarim 22:9. İbn Ezra'ya göre bu sözcük özellikle sıra ya da şarabı tanımlar (krş. Şemot 22:28 açık.).

**28. Koen Aaron'a vermelisiniz** – Bu ifadeyi anlamak biraz zordur. Aaron ebediyen yaşayacak değildir. Erets-Yisrael'e bile girmeden ölmüşken, Erets-Yisrael'deki ürünlerden ona pay vermek

- 30 וַיֹּאמֶרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרִימְכֶם אֶת־חֻלְבֹּ מִמֶּנּוּ וְנִחַשְׁבֹּ  
 31 לְלִלִים כְּתִבּוּאֹת גִּדּוֹן וְכְתִבּוּאֹת יֶקֶב: זֶה וְאַכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם  
 אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שֹׁכֵר הוּא לָכֶם חֻלְי עֲבַדְתֶּם בְּאֵהָל מוֹעֵד:  
 32 זֶה וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֹטֵא בְּהַרִימְכֶם אֶת־חֻלְבֹּ מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי  
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא תִמּוֹתוּ: פ פ פ

yediği takdirde günah işlemiş olacak ve pasuğun devamında ima edildiği gibi, Bene-Yisrael'in kutsallarının kutsiyetini ihlal etmekle ölümü hak edecektir. Zira "ihlal etmeyin ki ölmeyesiniz" ifadesi, "eğer ihlal ederseniz ölürsünüz" anlamını ima eder (Raşi).

**İhlal etmeyeceksiniz ve ölmeyeceksiniz** – Ya da "ihlal etmeyin ki ölmeyin". Bahsedilen ölüm, idam değil, "**Mita Bide Şamayim – Tanrı'nın Eli'yle Ölüm**"dür (Gur Arye).

Basit anlamda ifade Leviler'e yöneliktir. Bunun bir anlamı önceki açıklamada verilmiştir. Alternatif olarak anlam "Kutsal Mekân'daki nöbet görevinizi – ki bahsedilen pay bunun karşılığındaki ücretinizdir – ihmal edip kutsiyetin ihlal edilmesine neden olmayın ki, ölümü hak etmeyin" şeklinde de olabilir (krş. *Daat Mikra*).

*Talmud* bu sözleri genel bir bakışla da değerlendirebilir. Bir çıkarıma göre bu sözler *Koen*ler'e yönelik bir mesaj olarak algılanabilir. [Bir çiftçi, ürünlerinden ayırdığı *terumayı*, istediği *Koen*'e verebilir; bu konudaki inisiyatif tamamen kendisine aittir (bkz. 5:10 açk.). Dolayısıyla *Koen*ler, söz konusu payı özellikle kendisine vermesi için, herhangi bir çiftçiye yaranma ihtiyacı duyabilir. Buna rağmen, pasuğun verdiği yönerge doğrultusunda] Bir *Koen*, kendisine *teruma* vermesi karşılığında bir çiftçiye herhangi bir şekilde yardım etmeyi teklif etmemelidir. Eğer bunu yaparsa *terumanın* kutsiyetini ihlal etmiş, onu bayağılaştırarak bir tarla işinin karşılığı haline getirmiş olur ve bu nedenle cezayı hak eder (*Talmud – Behorot* 26b).

Buradan genel bir ders çıkar. İnsan iyi bir amaca hizmet eden davranışını, herhangi bir menfaat beklentisi olmadan yapmalıdır. Bir mitsvayı

yerine getirmenin ardındaki motivasyon, başkalarının desteğini kazanmak, onlara yaranmak ya da başka bir niyet olmamalıdır. Dolayısıyla *Koen*'in *teruma* karşılığında yardım teklifinde bulunması yasaktır. Eğer bir çiftçi ya da başka birinin yardımı ihtiyacı varsa, bu yardımı, herhangi bir menfaat beklentisi olmaksızın, sadece Tanrı'nın emri gereği yapmalıdır. [Biraz düşünersek, *Koen* bu şekilde davranarak sadece kendi mitsvasına menfaat karıştırmış olmakla kalmaz, aynısını çiftçiye de yaptırmış olur. Zira o bu teklifte bulunmadan önce bile, çiftçi *terumayı* vermekle nasılsa yükümlüdür. Kime verdiği onun için önemli değildir. Ama *Koen* teklifte bulunduktan sonra, çiftçi bu teklifi elbette çekici bulacaktır. Onu kabul ettiği takdirde önceden sadece Tora'nın emri gereği yapacağı *teruma* verme mitsvasını, şimdi çıkar beklentisi karıştırmış ve böylece saflığını bozmuş bir şekilde yerine getirecektir.]

Son olarak: Pasuk "ihlal ederseniz ölürsünüz" yerine "ihlal etmeyeceksiniz ve ölmeyeceksiniz" demekle, söz konusu mesajı dolaylı olarak vererek, Bene-Yisrael'in Tanrı'nın emirlerine itaat edebileceklerine, dolayısıyla herhangi bir ceza almalarına gerek olmayacağına dair, onlara yönelik bir güveni ifade etmektedir (*Beer Mayim Hayim*).

<sup>30</sup> “Onlara söyle: Ondan makbul kısmını ayırmazla, [geriye kalan,] Leviler için harman yeri ürünü gibi, sıvı teknesi ürünü gibi sayılacaktır.

<sup>31</sup> Onu hem siz hem de aileniz herhangi bir yerde yiyebilirsiniz; çünkü o, Buluşma Çadırı’ndaki çalışmanızın karşılığındaki ücretinizdir.

<sup>32</sup> [Bu nedenle] Makbul kısmını ondan ayırdıktan sonra onunla ilgili [hiçbir] günah yüklenmeyeceksiniz. [Böylece] Bene-Yisrael’in kutsallarını ihlal etmeyeceksiniz ve ölmeyeceksiniz.

kadar, Yisraeller de [=Koen veya Levi olmayanlar da] ürünlerinden Koenler için *teruma* payını ayırdıklarında, bu armağanları ürünlerinin en iyileri arasında vermelidirler. *Sifre* bu kuralı sıradaki pasukta “makbul kısmını ayırmazla” ifadesine dayandırır.

Bu kural günlük hayatta yapılan yardımlar için de geçerlidir. Örneğin bir kişi yemek yediği sırada bir fakir geldiği takdirde, ona, yemeğinin en iyi tarafından ikram etmelidir. Tora bu gibi durumlara istinaden “tüm armağanlarımızdan [yani size verilen her türlü armağandan, Tanrı’nın bağışını ... makbul kısımdan ayırın]” demektedir. Bir insanın malı tamamen Tanrı’nın bir hediyesidir. Bu nedenle ihtiyaç sahiplerine [sadece yemek değil, her türlü maddi] yardımda bulunurken de, en iyiden vermeye dikkat edilmelidir (*Meam Loetz*).

**30. Makbul kısmını ayırmazla** – Tora daha önce (p. 24) *maaser* için *Teruma* sözcüğünü kullandığından, okuyucu buna bakarak *maaser* rişonun da *teruma* gibi kutsal olup belirli kurallara tabi olduğu sonucuna varabilirdi (*Sifre* 122; Raşi). Bu durumda Leviler’in yapabilecekleri tek şey, ellerine geçen bu kısmın kutsiyetini koruyup, onu Koenler’e satmak ve ancak bunun karşılığında elde edecekleri parayı kullanmak olurdu (*Beer Mayim Hayim*). Böyle bir sonuca varılmaması için Tora bu pasukla durumu açıklığa kavuşturmak-tadır: Leviler ellerine geçen *maaser*den Koenler için onda birlik payı ayırdıktan sonra, geri kalan dokuz paylık kısmın sahibidirler ve onu istedikleri gibi kullanabilirler. Bene-Yisrael *teruma* ayırdıktan sonra geri kalan ürünü – “harman yeri ürünü gibi, sıvı teknesi ürünü gibi” – nasıl istedikleri şekilde yiyebiliyorlarsa, Leviler de, Koenler’e vermeleri gereken kısmı ayırdıktan sonra bunu istedikleri gibi kullanabilirler. Hatta bu kısmı Levi olmayan kişilere bile verebilirler. Bunun herhangi bir kutsiyeti yoktur (Raşi). Ama söz konusu kısmı ayırmadıkları sürece bunu yemek onlar için de yasaktır (İbn Ezra).

**Sıvı teknesi** – İbranice *Yekev*. Bkz. p. 27 açık.

**31. Aileniz** – Tam çeviriyle “*eviniz*”. Onkelos’un çevirisinde açıkladığı gibi “*evinizin insanları*”.

**Herhangi bir yerde** – Leviler’e kalan son kısım kutsiyet taşımadığı için, onlar bunu istedikleri herhangi bir yerde, hatta en üst düzeyde *tumanın* bulunduğu yer olan mezarlıkta bile yiyebilirler (*Sifre* 122; *Talmud* – *Yevamot* 86b; Raşi). *Teruma* ise sadece saf konumda olan Koenler tarafından belirli kurallar dâhilinde yenebilir.

**Çalışmanızın karşılığındaki ücretinizdir** – Kalan payın kutsal olmamasının nedeni budur (*Or Ahayim*). Leviler bu paylarını, Koenler’in aksine “Tanrı’nın Sofrası’ndan” – yani Tanrı’ya verilmiş bir şeyin Tanrı tarafından kendilerine ikram edilmesiyle – elde etmiş degillerdir (*Daat Mikra*).

Bu ifade aynı zamanda Leviler’in sadece Leviler’e ait görevlerde çalıştıkları takdirde bu bağışlara hak kazanacaklarını öğretir. Ama bir Levi, kendisine verilen görevlerden birini bile ihmal ederse, bunu hak etmez (*Sifre*).

**32. Hiçbir günah yüklenmeyeceksiniz** – Koenler’e verilen *teruma* kutsal niteliğe sahiptir, bu kutsiyete aykırı davranmak yasak olduğu gibi, *teruma* sadece belirli kurallara uyularak yenebilir. Bu kurallara uymayan kişi ciddi bir ihlalde bulunmuş olur. Leviler’e kalan pay ise kutsal olmadığı için, onu yeme konusunda uymaları gereken herhangi bir kural, dolayısıyla onlarla ilgili yüklenilecek herhangi bir günah yoktur.

Öte yandan tüm bunlar, Koenler’e vermeleri gereken “makbul kısmını ondan ayırdıktan sonra”sı için doğrudur. Ama söz konusu kısım ayrılmadıysa, içindeki *teruma* payı nedeniyle, *maaserin* tümü kutsal konumdadır ve Levi bunu